

**T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalı
Hareket ve Antrenman Bilimleri Bilim Dalı**

**OTİZMLİ BİREYLERE HAREKET EĞİTİMİ VEREN
BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLERİNİN
YAŞADIKLARI PROBLEMLER VE ÇÖZÜM
ÖNERİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Nuran ANLAGAN

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Rüştü ŞAHİN**

İstanbul – 2021

TEZ TANITIM FORMU

Yazar Adı Soyadı : Nuran ANLAGAN

Tezin Dili : Türkçe

Tezin Adı : Otizmli Bireylere Hareket Eğitimi Veren Beden Eğitimi
Öğretmenlerinin Yaşadıkları Problemler ve Çözüm Önerileri

Enstitü : İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Anabilim Dalı : Antrenörlük Eğitimi

Tezin Türü : Yüksek Lisans

Tezin Tarihi : 12.07.2021

Sayfa Sayısı : 95

Tez : Dr. Öğr. Üyesi Rüştü ŞAHİN

Danışmanları

Dizin Terimleri : Otizm, beden eğitimi öğretmeni, hareket eğitimi, spor

Türkçe Özet : Bu çalışmanın amacı, otizmli bireyler ile çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin çalışma alanında ve çalışma sürecinde yaşadıkları sorunları saptamaktır. Araştırma, beden eğitimi öğretmenlerinin öznel düşüncelerini kapsamaktadır.

Dağıtım Listesi : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

İmzası

Nuran ANLAGAN

**T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalı
Hareket ve Antrenman Bilimleri Bilim Dalı**

**OTİZMLİ BİREYLERE HAREKET EĞİTİMİ VEREN
BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLERİNİN
YAŞADIKLARI PROBLEMLER VE ÇÖZÜM
ÖNERİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Nuran ANLAGAN

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Rüştü ŞAHİN**

İstanbul – 2021

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Nuran ANLAGAN

.../.../2021

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Nuran ANLAGAN'ın OTİZMLİ BİREYLERE HAREKET EĞİTİMİ VEREN BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLERİNİN YAŞADIKLARI PROBLEMLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ adlı tez çalışması, jürimiz tarafından ANTRENÖRLÜK EĞİTİMİ anabilim dalı, HAREKET VE ANTRENMAN BİLİMLERİ bilim dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza
Başkan *Doç. Dr. Mehmet*
YORULMAZLAR

İmza
Üye *Dr. Öğr. Rüştü ŞAHİN*
(Danışman)

İmza
Üye *Dr. Öğr. Taner ATASOY*

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... / ... / 2021

İmzası

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, otizmli bireyler ile çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin çalışma alanında ve çalışma sürecinde yaşadıkları sorunları saptamaktır. Araştırma, beden eğitimi öğretmenlerinin öznel düşüncelerini kapsamaktadır. Otizm tanısı almış birey ile çalışmanın getirmiş olabileceği zorluklar ve bu zorluklar ile mücadelede nasıl yöntemler kullanıldığına dair cevaplar aranmaktadır. Beden eğitimi öğretmenlerinin problemlere karşı çözüm önerileri sunmaları beklenmektedir. Araştırma İstanbul ilindeki 20 beden eğitimi öğretmenin gönüllü katılımı ile sağlanmıştır.

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın nitel boyutu, yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilen verilerin betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmesini ve yorumlanmasını içermektedir. Çalışmada sorulan 14 sorunun her bir cevabı için kategoriler oluşturulmuştur. Soruların cevapları toplam 33 kategoride analiz edilmiştir. Bu analizler sonucunda otizmli bireylere hareket eğitimi veren beden eğitimi öğretmenlerinin hedef programlarını uygulamada yaşadıkları zorluklar, yaşadıkları sorunlara karşı yaklaşımları ve kullandıkları öğretim modelleri gibi ders gidişatını etkileyen faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca ailenin eğitimci üzerindeki etkisi, maddi olanaklar ve psikolojik faktörlerin belirlenmesi esas olarak alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Otizm, beden eğitimi öğretmeni, hareket eğitimi, spor

SUMMARY

The aim of this study is to determine the problems experienced by physical education teachers working with individuals with autism. The research includes the subjective thoughts of physical education teachers. The difficulties of working with individuals with autism are explored and answers are sought in how to tackle these issues by looking into methods used for these issues. Physical education teachers are expected to offer solutions to problems. The research was carried out with the voluntary participation of 20 physical education teachers in Istanbul.

Qualitative research method and semi-structured interview technique were used in this research. The qualitative dimension of the research includes the analysis and interpretation of the data obtained by the semi-structured interview form with the descriptive analysis method. Categories were created for the answers given to the 14 questions asked with the interview. The answers to the questions were analyzed in 33 categories. As a result of these analyzes, factors were researched affecting the progress of the education program such as difficulties experienced by the physical education teachers themselves in applying their target programs, their approaches to the problems they experience, and the teaching models they use. In addition, the effect of the family on the educator, financial opportunities and determining the psychological factors were taken as the basis.

Keywords: Autism, physical education teacher, movement training, sport

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
SUMMARY	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLOLAR LİSTESİ.....	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR	viii
ÖN SÖZ.....	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL BİLGİLER

1.1. Engelliliğin Tanımı.....	3
1.2. Otizmin Nedenleri	5
1.3. Otizmlı Bireyin Genel Özellikleri	5
1.3.1. Genel özellikleri	5
1.3.2. Dil ve iletişim özellikleri	6
1.3.3. Zihinsel gelişim özellikleri	6
1.3.4. Sosyal gelişim özellikleri	6
1.3.5. Motor gelişim özellikleri	7
1.4. Otizmde Erken Tanı ve Önemi	7
1.5. Otizm ve Beslenme.....	8
1.5.1. Glutensiz kafeinsiz diyet	8
1.5.2. Ketojenik diyet	8
1.6. Otizmde Hareket Eğitimi ve Önemi	9
1.7. Otizmlı Bireyin Aile Üzerindeki Etkileri	10
1.8. Beden Eğitimi ve Spor.....	11
1.8.1. Beden eğitimi öğretmeni	12
1.8.2. Beden eğitimi öğretmenlerinin öğretim süreçlerinde yaşadıkları problemler 13	
1.8.3. Türkiye de öğretmen istihdamı.....	14
1.9. Engelliler Hakkında Kanun	14

İKİNCİ BÖLÜM

GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Amacı.....	16
2.2. Problem Cümlesi	16
2.3. Araştırmanın Önemi	17
2.4. Araştırmanın Modeli.....	18
2.5. Araştırmada derinlemesine görüşme ve gözlem tekniği kullanılmıştır. Yapılan çalışma verilerin betimsel analiz yöntemi ile yorumlanmasını içermektedir. Bu yöntemin Çalışma Grubu	18
2.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	20
2.7. Veri Toplama Aracı	20
2.8. Veri Toplama Süreci.....	22
2.9. Verilerin Analizi	23

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Yapılan Değerlendirmeler Sonrasında Hazırlanan Hedef Programlarını (haftalık, aylık, yıllık) Uygulamada Yaşadığınız Zorluklar Nelerdir ?.....	24
3.2. Yaşadığınız Problemler Karşısında Nasıl Çözüm Üretiyorsunuz ?.....	26
3.3. Hangi Öğretim Modellerini Uyguluyorsunuz ve Bu Modellerde Karşılaştığınız Temel Sorunlar Nelerdir ?.....	29
3.4. Bireysel Öğrenme ve Grup İçi Öğrenme Avantajları ve Dezavantajları Nelerdir?.....	31
3.5. Program Hazırlanırken Uygun Aktivite ve Egzersizleri Otizmlili Bireyin Sağlık Sorunlarına (astım,epilepsi,kalp) ve İlgi Alanlarına Göre Belirlemek Öğrencinin Derse Katılımını Nasıl Etkililiyor?	31
3.6. Otizmlili Bireyin Beslenme Düzeni Varsa Uyguladığı Diyet Dersinizi Ne Yönde Etkiliyor?	32
3.7. Otizmlili Bireyin Yaşı, Cinsiyeti ve Hazırbulunuşluk Düzeyi Alacağı Eğitimi Ne Yönde Etkiler?	36
3.8. Ailenin Beklentisi ve Yaklaşımları Sizi Nasıl Etkilemektedir?	36
3.9. Çalışma Alanları ve Metaryelleri Ne Kadar Yeterli Buluyosunuz ?	41
3.10. Devletin Bu Konuda Sağladığı Olanaklardan Memnun Musunuz ?	45
3.11. Otizmlili Bireylerle Çalışmak Sizin Hayatınızı Olumlu veya Olumsuz Nasıl Etkiliyor ?.....	47
3.12. Aldığınız Eğitim Karşısında Yeterli ya da Yetersiz Bulduğunuz Alanlar Nelerdir ?.....	52
3.13. Dünyada Yapılan Bu Tür Çalışmaları Takip Edip Kendinizi Geliştiriyor Musunuz ?	56

- 3.14. Yaptığınız İş Karşılığında Aldığınız Ücret Sizi Tatmin Ediyor Mu?..... 59
3.15. Son Olarak Alana Katkı Sağlamak Adına Eklemek İstedığınız Bir Şey Var Mı ? 61

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

- 4.1. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Öğretim Sürecinde Karşılaştıkları Sorunların Tartışılması..... 67
4.2. Otuzmlı Bireylerin Diyetlerinin Uyguladığı Diyetlerin Derse Nasıl Yansıdığı İle İlgili Tartışma..... 69
4.3. Aile Faktörünün Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Aile Üzerindeki Yansımaları ile İlgili Tartışma..... 71
4.4. Çalışma Olanakları Araç-Gereç Yeterliliği Bu Alandaki İmkanlar Ekonomik Olanaklar ve Özel Hayata Etkilerinin Tartışılması 73
4.5. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Mesleki Yeterliliği ve Bu Alanda Kendilerini Geliştirmeleri ile İlgili Tartışma..... 76
KAYNAKÇA 79
EKLER..... 90

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	17
Tablo 2. Kategoriler.....	20
Tablo 3. Soru 1'in Cevap Dağılımı	23
Tablo 4. Soru 2'in Cevap Dağılımı	25
Tablo 5. Soru 3'ün Cevap Dağılımı	28
Tablo 6. Soru 6'nın Cevap Dağılımı	31
Tablo 7. Soru 8'in Cevap Dağılımı	35
Tablo 8. Soru 9'un Cevap Dağılımı	40
Tablo 9. Soru 10'un Cevap Dağılımı	44
Tablo 10. Soru 11'un Cevap Dağılımı	46
Tablo 11. Soru 12'nin Cevap Dağılımı	51
Tablo 12 . Soru 13'ün Cevap Dağılımı	55
Tablo 12 . Soru 14'ün Cevap Dağılımı	58
Tablo 12 . Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Önerileri.....	60

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Soru 1'in Cevap Dağılımı	25
Şekil 2. Soru 2'nin Cevap Dağılımı	27
Şekil 3. Soru 3'ün Cevap Dağılımı	30
Şekil 4. Soru 6'nın Cevap Dağılımı	34
Şekil 5. Soru 8'in Cevap Dağılımı	39
Şekil 6. Soru 9'un Cevap Dağılımı	43
Şekil 7. Soru 10'un Cevap Dağılımı	46
Şekil 8. Soru 11'in Cevap Dağılımı	50
Şekil 9. Soru 12'nin Cevap Dağılımı	54
Şekil 10. Soru 13'ün Cevap Dağılımı	58
Şekil 11. Soru 14'ün Cevap Dağılımı	60

KISALTMALAR

OSB	:	Otizm Spekturum Bozukluğu
DSM	:	Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı
FODMAP	:	Fermente Edilebilen Oligo-, Di-, Mono-sakkaritler ve Polioller
UNESCO	:	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
YGS	:	Yüksek Öğretime Geçiş Sınavı
BESYO	:	Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulları
LYS	:	Lisans Yerleştirme Sınavı
KPSS	:	Kamu Personeli Seçme Sınavı
MEB	:	Millî Eğitim Bakanlığı

ÖN SÖZ

İlk olarak yaptığım bu çalışmaya katılarak, tüm sorularıma içtenlikle cevap veren, değerli meslektaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu yolda beni destekleyip, bilgileri ile aydınlattığı için, danışman hocam Dr. Öğr. Rüştü Şahin'e ve Dr. Öğr. Üyesi Aydın Pekel'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tüm bu süreçte maddi ve manevi desteğini benden esirgemeyen aynı zamanda her yardım istediğimde, bunu kendim yapmamı sağlayan ve bana bunu yapacağımı inandıran eşime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Zorluk yaşadığımda destek olan kardeşim Leyla'ya ve bu yola adım atarak böyle bir çalışma yaptığım için kendime ve tüm destekçilerime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Nuran ANLAGAN

GİRİŞ

Otizm yaşamın ilk yıllarında ortaya çıkan, gelişimsel nörolojik bozukluklar olarak değerlendirilmektedir. Otizmin başlıca belirtileri: stereotip davranışlar, tekdüzelik, kendine zarar verme, rutin davranışlar ve sınırlı davranışlar olarak düşünülebilir (Özkaya, 2013, s. 130). Otizmlili bireyler, gelişimsel olarak, normal gelişim gösteren bireylerle aynı oranda gelişim gösterebilirler de bu durum zamanla değişir. Otizmlili bireylerde hareket kısıtlayıcı fiziksel bir sorun olmamasına rağmen gelişim gerileyebilir hatta durabilir. Otizmlili bireyler tanı aldıkları andan itibaren özel eğitim görmelidirler. Çünkü erken tanı sonrasında başlanan eğitim çocuk ve aile için hayat kurtarıcı olabilir (Gıcı Vatanserver, 2019; Şekeroğlu, 2018). İlerleyen yaşlarda alınan eğitim daha zor olacaktır. Otizmlili bireyler öğrenmede ve algılamada sorun yaşarlar ve ilerleyen yaşlarda eğitimi reddetme, karşı koyma, saldırganlık gibi davranışları sergileyebilirler ve bu tip davranışları kontrol altına almak zorlaşabilir. Erken eğitim ile çocukluktan birçok davranış daha kolay kazandırılır.

Otizmlili bireylerde motor gelişimi desteklemek, sosyal yaşamı olumlu yönde ilerletmek, stresle başa çıkabilme ve kendine güven duygusunu geliştirmek adına spor çok önemlidir (Temel, Yıldız, Turan, Karaoğlu, 2017; Er, 2018). Hareket eğitimi ve sonrasında çocuğun yeteneğine göre branşlaşma bireyin hem fiziksel hem sosyal hayatı için önemlidir. Algı, odaklanma, kendi bedenini tanıma ve bedenini kullanma, boş zamanlarını aktif olarak değerlendirme aynı zamanda koordinasyon, çeviklik, kuvvet ve dayanıklılık gelişimini büyük ölçüde destekleyicidir (Er, 2018).

Sporun bu kadar önemli olduğu bir noktada, bu alanda eğitim veren öğretmen ve antrenörlerin de donanımlı olması gerekmektedir. Eğitiminin bilgi ve kapasitesi vereceği eğitim açısından önemli bir unsurdur. Ülkemizde bilindiği gibi beden eğitimi öğretmenleri 4 yıllık bir lisans eğitimi gördükten sonra mezun olabilmektedirler. Bu alandan mezun olan öğretmen adayları birçok yerde iş imkânı sağlamaktadır. Özellikle özel eğitime yönelen mezunlar bu alanda çalışırken yeterli psikolojik donanıma da sahip olmalıdır. Çünkü otizmlili öğrencinin durumu normal gelişim gösteren öğrencilere göre daha zor ve teferruatlı olacaktır. Beden eğitimi öğretmenlerinin aldığı eğitim göz önüne alındığında özel eğitim alanında yetersiz kaldıkları görülmektedir (Özer, Süngü, Şılak, 2001). Özel eğitim alan bir öğrenci ile çalışan eğitimcilerin,

birbirleri ile koordineli çalışması, otizmlili birey için çok daha verimli olabilir. Bağımsız yapılan çalışmalar tüm eğitimi olumsuz etkileyebilir. Uygun eğitim koşullarının olması eğitimci için önemlidir. Özel bireyler ile çalışmak yıpratıcı bir süreç olabilir. Çalışma verimliliğini arttırmak için ortamdaki sorunların en aza indirgenmesi gerekmektedir. Çalışma koşulları, çalışma alanları, eğitimleri olumlu ya da olumsuz etkileyen etmenlerin ortaya çıkarmak önemli bir unsurdur. Buna yönelik olarak bu alanda çalışan beden eğitimi ve antrenörlerin çalışmaları boyunca yaşadıkları sorunları dinlemek ve bu sorunlara çözüm önerileri sunmaları hem eğitimcinin çalışma koşullarını iyileştirmek hem de eğitimin verimliliğini arttırmaya yönelik alana katkı sağlayacağını düşünmekteyiz.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL BİLGİLER

1.1. Engelliliğin Tanımı

Günümüz toplumlarında yaşayan bireylerin çoğu, engelli olmayan bireylerden oluşmakta ise de engelli bireylerin sayısı da azımsanmayacak düzeydedir. Toplumların hedefi, engelli ve engelsiz bireylerin bir arada mutlu bir şekilde yaşamaya özen göstermek olmalıdır. Atasoy (2016) yaptığı çalışmada, bireyin anatomik, fizyolojik ve psikolojik yapıları ve bu yapıların fonksiyonlarında görülen aksaklık veya bulunmaması sebebiyle, normal kişinin başarıyla tamamlayabileceği etkinliklerin sınırlı veya tam olarak yapılamaması durumu olarak tanımlamaktadır.

Bir başka tanımda ise, bir bireyin fiziksel ve mental (zihinsel) fonksiyonlarında bozulma, doğuştan ya da sonradan oluşan kayıplar, bireyin hareket kabiliyetini, güç kaybını ve yeteneklerini sınırlayan eksiklik veya durumu engellilik olarak tanımlanmaktadır (Ingstad ve Reynolds Whyte, 1995).

Engelliliğin bir başka tanımı ise, doğuştan gelen veya sonradan bir kaza sonucu oluşan herhangi bir kayıp zihinsel, duyuşal, bedensel, ruşsal ve sosyal alanda yeteneklerin kaybedilmesi veya azalması ve bakım ve korumaya ihtiyaç duyulması olarak söylenebilir (Sarısoy, 2000).

Engelli bireyler yaşamları boyunca özel eğitim hizmetlerine ihtiyaç duyarak, kendilerine verilmiş toplumsal ve kültürel rolleri yerine getirmeye çalışırlar (Özer ve Kaplan, 2000).

Yapılan çalışmalar engelliliğin nedenlerini üç başlık altında toplamaktadır. Engelliliğin nedenlerine baktığımızda, doğum öncesi genetiğe bağlı olabilecek sorunlar veya bozukluklar, riskli hamilelikler olduğu görülmektedir. Doğum sırasında olan nedenlerden bazıları doğum anında oluşan zorluklar diyebiliriz. Doğum sonrasında ortaya çıkan engel durumları ise beslenme bozukluğu, bulaşıcı hastalıklar, ortaya çıkan kazalardan olduğu söylenebilir (Yamaner, 1994).

Bireylerin engel durumlarına göre ihtiyaçları belirlenir ve bu duruma göre planlamalar yapılır. Özel gereksinimi olan bireyler aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır (ÖZİDA, 2010).

- Bedensel engelli
- Görme yetersizliği

- İşitme yetersizliği
- Dil ve konuşma yetersizliği
- Zihinsel yetersizlik

OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUKLARI

Otizm spektrum bozukluğu (OSB); kısıtlı, tekrarlayıcı davranışlar, iletişim kopukluğu, topluma uyum sağlayamama, dikkat eksikliği ve duyuusal yönden gelişimsel yetersizlikler olan bir çeşit karmaşık davranış bozuklukları olarak görülür (Zahorodny, Shenouda, Howell, Rosato, Peng, Mehta, 2014). Otizm, Avustralyalı Doktor Leo Kanner tarafından, 1943 yılında tanımlanmıştır. Otizm hayat boyu devam eden nöro-biyolojik bozukluk olarak adlandırılır. Otizm tanılı çocuklarda, hafiften ağır düzeye doğru değişen zihinsel yetersizlikler görülebilir (Lord, Elsabbagh, Baird, Veenstra-Vanderweele, 2018).

Otizmin başlıca nedenleri; iletişimdeki bozukluklar, toplumsal davranış becerilerini sergileyememe ve tekrarlayıcı davranışlar olarak söylenebilir (Shriver, 2005, s. 10). Otizimli bireyler aynı zamanda sosyalleşme, dil, iletişim gibi alanlarda yetersiz oldukları için günlük hayatlarında birçok zorlukla karşılaşır (Özlü-Fazlıoğlu ve Baran, 2004).

Otizmin, ilk kez DSM-III 'de yer alması 1980'de gerçekleşmiştir. Otizm, Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı 1994'te (DSM-IV)'de "yaygın gelişimsel bozukluklar" olarak yer almaktadır. Bu sınıflama içerisinde bulunan bozukluklar: Rett bozukluğu, çocukluğun dezintegratif bozukluğu, Asperger bozukluğu ve başka türlü adlandırılmayan tip-yaygın gelişimsel bozukluktur. Yaygın gelişimsel bozukluklar DSM-V'e göre yeniden düzenlenerek, otizm spektrum bozuklukları olarak adlandırılmaktadır (American Psychiatric Association, 2013). Böylelikle otizm grupları tek bir tanı adı altında toplanmıştır. Otizm, bu şekilde alt kategorilere ve sınıflara ayrılmamaktadır.

Otizm tanı kriterleri DSM-III kitapçığında yer almasından sonra zamanla değişerek, en son DSM-V kitapçığında yeni halini bulmuştur. DSM-V' te A ve B olmak üzere iki ana grupta değerlendirilmiştir. A grubunun tanı kriterleri olarak; sosyal ve duygusal alanda yetersizlikler (A1), sözel olmayan iletişimde yetersizlik (A2), yaşlıları ile iletişim kurmada ve devam ettirmede zorluk (A3) şeklinde olmak üzere 3 grup şeklinde değerlendirme yapılmaktayken; B grubunun tanı kriterleri ise, konuşmada olan yetersizlikler, nesnelere kullanamama, motor hareketlerde sürekli olan tekrarlar (B1), rutin ve tekrarlar (B2), ilgi alanlarının az olması (B3),

duyusal tepkilerde olan anormallikler (B4) şeklinde sıralanmıştır. Tüm tanı kriterlerine baktığımızda, DSM-V' e göre OSB tanısı için tüm A tanı ölçütlerinin karşılanması gerekirken, B tanı kriterlerinden yalnızca iki tanesinin karşılanması yeterli bulunmaktadır (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013).

1.2. Otizmin Nedenleri

Otizm ve yaygın gelişimsel bozuklukların kesin bir nedeni henüz bulunamamıştır. Yapılan çoğu araştırmalar birden fazla faktörü sebep olarak göstermektedir. Otizmin genetik, çevresel ve ailesel olabileceği düşünülmekte ve bunlar üzerine çalışmalar yapılmaktadır (Yanardağ, 2007). Otizmin görülme sıklığı kızlarda 3-4 kat fazla olması yapılan çalışmaların %25 genetik hasar kaynaklı olabileceğini göstermektedir (Huguet, Ey, Bourgeron, 2013). Genetik nedenlere bir diğer kanıt olarak ise aile ve ikiz çocuklar üzerine yapılan çalışmalar öne sürülmektedir. Kardeşlerden birinde otizm olması durumunda diğer kardeşlerde otizm görülme olasılığı %2 ile %7 arasında değişkenlik gösterdiği görülmüştür (Kırcaali-İftar, 2015).

Ayrıca yapılan çalışmalarda tek yumurta ikizlerinin çift yumurta ikizlerine oranla, tek yumurta ikizleri üzerinde yapılan çalışmaların daha iyi sonuç verdiğini fakat vaka sayısının az olması sebebiyle bu çalışmaların olmasını zorlaştırmıştır (Korkmaz, 2005). Yapılan başka çalışmalarda ise çevresel faktörlerin, doğum öncesinde, doğum sırasında ve doğum sonrasında oluşabilecek risk faktörleri, bakteriler, enfeksiyonlar, ateşli hastalıklar, toksinler ve ailesel faktörlerin otizme neden olabileceği söylenmektedir (Uluyol, 2015). Ancak bu sebeplerin otizme doğrudan neden olduğuna dair bir çalışma henüz yapılmamıştır (Heflin ve Alaimo, 2007).

1.3. Otizmlili Bireyin Genel Özellikleri

1.3.1. Genel özellikleri

Otizmlili bireyler, normal gelişim gösteren bireylere göre çok farklı davranışlar sergilemektedirler. Bu davranışlar otizmlili bireylerin hayatını olumsuz yönde etkilemektedir. Bireylerin; sosyal gelişimi, dil ve iletişim ayrıca motor gelişimde yaşadıkları sorunlar yaşamlarını oldukça etkilemektedir (Bernard-Ripoll, 2007, s. 105).

1.3.2. Dil ve iletişim özellikleri

Otizimli bireyler kendilerini ifade etmekte güçlük yaşarlar. Genellikle gördüklerini, duyduklarını veya okuduklarını istem dışı sürekli taklit ve tekrar etmektedirler (Landa, 2007, s. 20). Kişi (şahıs) zamirlerini yanlış kullanırlar ya da kullanırken zorluklar yaşarlar (Kanner, 1943, s. 230). Otizimli bireylerin bazıları konuşmaya başlasalar da ilerleyen zamanlarda kelimeleri kullanmadıkları görülmüştür. Otizimli bireyler kelime öğrenebilir aynı zamanda birkaç kelimelik cümleler kurabilirler fakat, otizimli bireyler konuşmayı iletişim olarak görmemekte ve kullanmamaktadırlar (Fazlıoğlu ve Esme-Yurdakul, 2009). Bazı bireylerde ise konuşma geç ve sorunsuz başlayabilir. Bu sebeple her otizimli bireyi aynı düşünmek ve aynı yargıya varmak yanıltıcı olabilir (Sucuoğlu, 2009).

1.3.3. Zihinsel gelişim özellikleri

Zihinsel gelişim, insan gelişiminde büyük rol oyar. Zihinsel gelişim olmadığında; düşünme, akıl yürütme, problem çözme, denklem kurma bellek, dil gelişimi ve fiziksel gelişimi gibi hayati önem taşıyan birçok beceriyi gerçekleştirmek oldukça zor olacaktır. Otizmde birçok grup vardır ve bu gruplarda en büyük ayırım noktası zekâ düzeyidir (Özlü-Fazlıoğlu ve Baran, 2004).

Otizimli bireyler zekâ olarak değerlendirildiğinde birçok beceride eksiklikler yaşarlar. Özellikle kendini ifade etmekte zorlanma, başkalarını anlamada güçlük, problem çözememe, merak duygusundan yoksun olma, çevreye ve insanlara olan ilgisizlik gibi birçok beceride yetersizdirler (Gül, 2012).

Bazı otizimli bireyler ortalamanın üzerinde bir durum sergileyebilirler. Takvimleri ezberleme, sayıları ezberleme, gazeteleri ezberleme ve bundan farklı birçok alanda çok iyi durumda olmalarına rağmen kendilerini ifade etmekte zorluklar yaşadıkları görülür (Koçbeker ve Saban, 2005, s. 410).

1.3.4. Sosyal gelişim özellikleri

Otizimli bireylerde en temel özellik sosyal gelişimin yetersiz olmasıdır. Otizimli bireylerde gözlenen taklit becerisinin yetersizliği, göz kontağı kuramama, jest ve mimikleri kullanmama gibi bireysel özellikleri sosyal alanda iletişim sorunlarını da yanında getirmiştir. Ayrıca yalnız olmayı sevmeleri, oyunları amaca yönelik oynayamamaları, nesnelere ağza götürerek zevk almaları da sosyalleşmelerini ve uyumlarını zorlaştırdığı söylenebilir (İrtenk, 2011). Kendi iç

dünyalarında mutlu olan otizmliler, kendilerine dokunulmasından hoşlanmaz ve buna karşı tepkiler verebilirler (Korkmaz, 2005).

Otizmlilerde görülen; takıntı, saldırganlık, uyku ve yeme problemleri, cinsel taciz, mastürbasyon ve öfke sorunları da görülmektedir. Bu tarz problemlerde otizmlilerin sosyal hayatını giderek zorlaştırmaktadır (Korkmaz, 2000).

1.3.5. Motor gelişim özellikleri

Otizmliler dışarıdan bakıldığında fiziksel olarak normal gelişim gösteren bireylerden bir farkı olmadığı söylenebilir. Fakat otizmliler birçok motor beceriyi gerçekleştirmekte zorluk yaşarlar (Dikmen, 2008). Otizmliler de ince ve kaba motorun gelişmediği gözlemlenmiştir. Bu becerilerin gelişmemesi sosyal etkileşimin yetersizliği ile bağdaştırılabilir (Yanardağ, 2007). Taklit becerisindeki yetersizliklerden dolayı birçok beceriyi yerine getiremezler (Grandin ve Scariano, 1986). Otizmlilerin motor gelişimleri normal gelişim gösteren bireylerden çok geride oldukları gözlemlenmiştir. Otizmlilerin egzersiz programları ve hareket eğitimi ile desteklenmesi birey için oldukça önemlidir (Fazlıoğlu ve Esmeyurdakul, 2009).

1.4. Otizmde Erken Tanı ve Önemi

Otizmde tanı konulması için belli belirtilerin yanında bebeğin beyin gelişimini tamamlaması gerekmektedir. Bebeğin beyin gelişiminin devam etmesi bu belirtilerde değişikliğe sebep olabileceği göz önünde bulundurularak, çocuğun üç yaşına gelmesi beklenmektedir (Bozkurt, 2019).

İki yaşından küçük çocuklarda tanı koymak için yeterli kriterlerin karşılanmaması durumunda, bu çocuklar riskli olarak görülüp buna göre erken değerlendirme ve müdahaleyi deneyimli uzmanların yapması, tanıyı güvenilir kılmaktadır (Zwaigenbaum, Bryson, Lord, Rogers, Carter, Carver, Yirmiya, 2009). Otizmde erken tanı ve erken müdahale ile ilgili yapılan çalışmalar sonucunda, yapılan birçok araştırmada hastalığın seyrini olumlu yönde etkilediği görülmüştür (Filipek, Accardo, Baranek, EH, Dawson, Gordon, Volkmar, 2000). Otizmde şu an kesin bir tedavi mümkün değildir. Ancak otizmliler için iyi değerlendirme sonucu, uygulanacak iyi bir eğitim programı ile olumlu sonuçlar alınacağı gözlemlenmiştir (Vural, 2007).

1.5. Otizm ve Beslenme

Beslenme insanların hayatlarını sağlıklı bir şekilde devam ettirebilmesi için gerekli olan besinleri almasıdır. Gerekli besinlerin alınamaması, beraberinde birçok sağlık problemi getirmektedir. Otizmlili bireylerde normal gelişim gösteren bireylere göre daha çok yeme bozukluğu görülmektedir (Tebor, 2000). Beslenme düzeni bebeklik döneminde başlar ve ilerleyen zaman içerisinde ailenin tutum ve davranışına göre şekillenir (Özbek, 2017).

Beslenme bozukluğu, birçok insanda görülebilecek ciddi bir problemdir. Otizmlili bireylerde görülen yemede seçicilik, normal gelişim gösteren bireylere göre zaman içerisinde etkisini kaybetmemektedir. Normal gelişim gösteren bireyler, bu davranışı zaman içerisinde azaltıp bırakabilirken, otizmlili bireylerde bu davranış görülmemektedir (Cermak, Curtin, Bandini, 2010; Dominick, Davis, Lainhart, Tager-Flusberg, Folstein, 2007). Bu problemlerinden kaynaklı vitamin değerlerinde düşüş gözlemlenmektedir (Özbek, 2017). Otizmlili bireylerde uygulanan birçok diyet tedavisi mevcuttur. Bunlar; kafein ve glüten, ketojenik diyet, feingold diyeti, düşük FODMAP diyeti ve spesifik karbonhidrat diyetidir. Bunlara ek olarak birçok besin ek gıda takviyeleri de mevcuttur (Önal ve Uçar, 2017).

1.5.1. Glutensiz kafeinsiz diyet

Bağırsak sorunu yaşayan otizmlili bireylerde, glüten ve kafein proteininin davranış problemlerine yol açtığı söylenmektedir. Bu davranışlardan bazıları: kaygı, uyku bozukluğu, sinir krizleri ve motor becerilerdeki zayıflıklardır. Bu diyeti uygulayan otizmlili bireylerde davranış olarak olumlu sonuçlar görülse de diyetle birlikte ortaya çıkan dezavantajlar da mevcuttur. Bu diyet uygulamasında fosfor, kalsiyum, sodyum gibi minerallerin eksikliği görülmektedir (Korkmaz, 2005; Özeren, 2013, s. 60).

1.5.2. Ketojenik diyet

Ketojenik diyet, yüksek oranda yağ, çok düşük oranda karbonhidrat alımı ve yeterli miktarda protein alımı içeren oldukça katı bir diyettir. Enerji kullanımının büyük bir kısmı yağlardan sağlanmaktadır. Bu diyet epilepsi hastaları üzerinde olumlu sonuçlar sağlamıştır. Otizmlili bireylerin birçoğunda epilepsi görülmektedir (Uçar ve Samur, 2017). Otizmlili bireylerde uygulanan ketojenik diyet otizmin semptomlarından olan hiperaktivite üzerinde de olumlu sonuçlar vermiştir (Uçar ve Samur, 2017; Bal, 2018).

1.6. Otizmde Hareket Eğitimi ve Önemi

Hareket insanın doğasında var olan ve yaşamını sürdürebilmesi için gerekli tüm ihtiyaçların giderilmesi için ihtiyaçtan öte bir yaşam biçimidir (Tüfekçioğlu, 2003). Yapılan bir hareket ardından kendini takip eden yeni hareket becerilerine zemin hazırlamaktadır (Altınkök, Vazgeçer, Ölçücü, 2013).

Hareket eğitimi, çocuğun bedeninin farkına varması ve var olan potansiyelini kullanması, motor becerilerinin geliştirilmesi ve bu sayede bağımsız hareket edebilmeyi amaçlar. Hareket eğitiminin planlanmasında en önemli unsurlardan biri de planlamayı yapan eğitimcinin çocukların gelişimsel özelliklerini bilmesidir (Özer ve Özer, 1998).

Hareket eğitimi sayesinde çocuk, birçok sportif etkinliği için gerekli olan fiziksel uygunluğu sağlamış olur (Muratlı, 2013). Hareket sonucu birçok fiziksel aktiviteler ortaya çıkmaktadır. Temel vücut hareketlerinin oluşturduğu birçok beceri; yürüme, koşma, yüzme, oyun, egzersizler, vb. spor dallarını içine alan hareketler bütününe fiziksel aktivite denilebilir (Özkan, 2015).

Fiziksel aktivitenin insanlar üzerindeki olumlu etkileri saymakla bitirilemeyeceği bir gerçektir. Ayrıca otizmlili bireyler üzerine yapılan araştırmalarda fiziksel aktivitenin olumlu sonuçları ortaya çıkmıştır. Fakat bu alanda henüz istenilen yeterlilikte çalışma yapılmadığı görülmektedir. Yapılan çalışmalarda görülenler ise fiziksel aktivitenin sadece fiziksel alanda iyileşme sağlamadığı, insanların uyumsuz davranışlarını da azalttığı görülmüştür (Lancioni ve O'Reilly, 1998, s. 480).

Otizmlili bireylerin hareketsiz yaşam biçimlerinden kaynaklı birçok hastalığa yakalanma riski daha yüksektir. Obezite, kalp hastalığı, şeker hastalığı sedanter bir yaşamın getireceği ağır rahatsızlıklardır (World Health Organization, 2002). Hareket eğitimi ile temel spor becerilerine de zemin hazırlanıp, otizmlili bireylerin bu alanlarda da aktif olmalarına olanak sağlanır. Otizmlili bireyler, normal gelişim gösteren bireylere göre bu alanlarda daha az bulunmaktadırlar. Otizmin getirdiği asosyalılık, dış dünya ile iletişim kuramama, bir takım obsesif davranışlar, uyum sağlayamama gibi durumlar otizmlili bireyin yaşamını bu alanda zorlaştırmaktadır (Özer-Sevimay, 2001).

Otizmlili bireyler normal gelişim gösteren bireylere göre aktivite ve egzersizlere düzenli ve aktif katılmakta zorlanmaktadırlar. Bunun sonucunda özel gereksinimi olan bireyler için

uygulanan programlarda birtakım değişiklikler yapılmaktadır (Schultheis, Boswell, Decker, 2000).

Uyarlanmış fiziksel aktivite programları ile özel bireylerin içinde buldukları durum göz önünde bulundurularak, düzenli eğitim programları hazırlanmaktadır (Block, 2007).

Bireylerin farklılıkları ve ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanan bu programlarda, otizmlili bireylerin birçok gelişme sağladığı görülmüştür (Srinivasan, Pescatello, Bhat, 2014).

Hareket eğitimi ile otizmlili birey motor gelişimin yanında sosyalleşme açısından da olumlu gelişmeler göstermektedir (Tamchek ve Dunn, 2007, s. 195). Ayrıca kontrolsüz davranışlarda azalma, kendine güven, saygı ve başarı duygusu tatma gibi hem duygusal alanda doyum ve kişisel özelliklerde gelişme sağlandığı görülmektedir (Tüfekçioğlu, 2003). Otizmlili bireylerde görülen öfke, saldırganlık, stres gibi duyguların hareket eğitimi ve fiziksel egzersizler ile kontrol altına alınması sağlanmaktadır (Kınalı, 2003).

Otizmlili bireylerin fiziksel aktivitelere katılımının, kaba motor ve ince motor gelişimi sonucunda, günlük yaşamlarında ihtiyaç duydukları becerileri yapabilmelerine olanak sağlar (Yanardağ, Ergün, Yılmaz, 2009).

Fiziksel aktiviteler sonucu otizmlili bireylerde denge, esneklik, koordinasyon becerilerinde gelişme sağlanır. Otizmlili bireylerde en sık rastlanan dikkat ve odaklanma kapasitesi artar. Düzenli ve uzun süreli yapılan egzersizlerde hiperaktivitenin azaldığı veya kontrol altına alındığı gözlemlenmiştir (Orhan, 2014).

Fiziksel aktiviteler, dış dünya ile bağlantısını kesmiş otizmlili bireyin sosyal yaşamda bağımsız olabilmesine yardımcı olmak, esas amaçtır (İlhan, 2007).

1.7. Otizmlili Bireyin Aile Üzerindeki Etkileri

Toplum temelinde var olan aile kavramı bireyin doğup büyüdüğü ve yetiştiği yer olarak görülür (Kağıtçıbaşı, 1998). Toplumun en küçük yapı taşı olan aile birimi çok önemlidir.

Bireyler ilerleyen zamanlarda aile kurup çocuk sahibi olmak isterler (Gülerce, 2007). Aileye yeni katılacak bireyin, ebeveynlerine getireceği sorumlulukları göze almak ve yeni yaşam düzeni oluşturmak gerekmektedir (Uzunlular, 2018).

Aileye yeni katılan bireyin engelli doğması aile üzerinde şok, üzüntü ve kedere neden olabilir (Akkök, 2003). Normal bir çocuk beklentisi ile hayal kuran ebeveynlerin, büyük bir hayal kırıklığı yaşadığı söylenebilir. Aile bu süreçten sonra tüm yaşamını, planlarını bu

doğrultuda deęiŖeceęinin farkına varır ve bunun sonucunda stres ve kaygı ortaya çıkar (Duygun, 2003).

Engelli bireye sahip ailelerde oluŖan birçok negatif duygu ebeveynleri bunalıma kadar sürükleyebilmektedir (Hisoğlu, 2018). Tüm bu yaŖananlar arasında eŖler birbirlerine destek olmayıp, suçlayıcı tavırlar sergileyip durumu daha da zorlaŖtırabilmektedirler (Akkök ve Uzun-zer, 2005). Bazı ebeveynler olumsuz duygularını çocuğa, eŖine, doktorlara ya da eğitmene yneltebilmektedirler (Fisman, Wolf, Ellison, Freeman, 2000).

İlerleyen zamanla birlikte aileler, çocukların durumunu kabullenip, gerekli ihtiyaçları karŖıladıklarında hayata uyum sağlamak daha kolay olacaktır. Fakat bu zorlu süreci ne kadar sağlıklı ve kısa sürede atlatırlarsa hem aile içi iletiŖimler daha sağlıklı ilerleyecek hem de engelli bireyin, sosyal ve aile yaŖamı için gerekli adımlar daha sağlıklı atılacaktır (Aydoğan ve Danca, 2000, s. 30).

Ayrıca ğrencinin herhangi bir engeli olması veya öğrencinin dıŖardan baskı görmesi çevresel ve aile baskısı öğrencinin öğrenme yaŖamını olumsuz etkileyen faktörlerdir (Armour, 2014).

1.8. Beden Eğitimi ve Spor

İnsan bedeni ile hem dıŖ dünyayı hem de kendi iç dünyasını tanır ve iletiŖim kurar. İnsan bedeni, onun varoluŖunun somut bir kanıtıdır (Mirzeoğlu, 2013).

Beden eğitiminin birçok tanımı mevcuttur. KiŖinin fiziksel, zihinsel, psikomotor, duygusal, toplumsal alanda geliŖimine katkı sağladığı hareketlerin tümü olarak algılanabilir (Erkal, Güven, Ayan, 1998).

UNESCO 2013 yılında yayınladığı bir rapor ile beden eğitimi ve spor dersinin öneminden bahsetmiŖtir. Dünya da obezitenin artıŖı ile sağlıklı bir hayat için aktif hayatın önemi vurgulanmıŖ ve birçok ulus beden eğitimi dersinin önemini daha da anlamıŖtır. Ayrıca beden eğitiminin sadece fiziksel değil aynı zamanda sosyal geliŖim ve ruhsal geliŖimi desteklediği belirtilerek, bu dersin müfredatına daha çok yer verilmesi gerektiği grlmŖtir. DeęiŖen ve geliŖen dünya ile birlikte beden eğitiminin insanların hayatında daha çok yer olacağına deęinilmiŖtir (Hardman, Murphy, Routen, Tones, 2013).

Yapılan birçok bilimsel alıŖma, beden eğitimi aktivitelerinin önemini ortaya koymuŖtur. Beden eğitimi etkinliklerinin kiŖinin bedenini tanınması, kendine karŖı öz saygısını kazanması,

bedenine saygı duyup onun değerini bilmesini sağlamaktadır. Ayrıca fiziksel ve ruhsal olarak sağlıklı olmak, sosyal alanda aktif olmak, yardımlaşma ve dayanışma rollerinde birçok olumlu katkısı olduğu görülmektedir (Talbot, 2001, s. 40).

1.8.1. Beden eğitimi öğretmeni

Ülkemizde beden eğitimi ve spor öğretmeni olabilmek için Yüksek Öğretime Geçiş Sınavı (YGS) den başarılı bir puan aldıktan sonra Spor Bilimleri Fakülteleri, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulları (BESYO) ve Eğitim Fakülteleri'nin gerçekleştirdikleri özel yetenek sınavına girerek başarılı olmaları gerekmektedir. Her üniversitenin sınav içeriği değişiklik gösterebilmektedir. Bu bölümün dört yıllık bir lisans eğitimi olması ile birlikte her üniversitede ders programları farklılık gösterebilmektedir (YÖK, 2007).

Ülkemizde, Engelliler için Beden Eğitimi ve Spor dersi 1997 yılında müfredata girmiştir. Lisans programlarında üç kredilik zorunlu bir ders olarak alınmaya başlanmış olup 2000'de birçok programda uygulanmaya başlanmıştır. Alınan bu dersin, birçok Beden Eğitimi Öğretmenliği bölümünde seçmeli ders olması ve bu dersin yalnızca teorik olarak işlenmesi sebebi ile eleştirilere sebep olmuştur (Özer ve Müniroğlu, 1998). 2005 Yılında yapılan düzenlemeler ile bu dersin hem teorik hem de uygulama olarak işlenmesi olarak düzenlemeler yapılmıştır (Dilara ve Süngü, 2016, s. 10).

Hareket eğitiminin engelliler üzerindeki olumlu etkilerinin büyük oranda olması ve eğitimin bir parçası olması gerektiği, yapılan çalışmalarda dile getirilmiş fakat beden eğitimi öğretmenlerinin burada çalıştırılması rehabilitasyon merkezlerinin inisiyatifine bırakılmıştır (Özer ve Şahin, 2011, s. 25).

Beden eğitimi öğretmenlerinin, öğretmen yetiştirme programları ile ilgili görüşlerinin incelendiği bir çalışmada, öğretmenlerin engellilere yönelik aldığı teorik derslerin, uygulamaya geçilmediği için bu derslerin, öğretmenlerin mesleki hayatını olumsuz olarak etkilediği görülmüştür (Bulca, Saçlı, Kangalgil, Demirhan, 2012).

Beden eğitimi ve spor derslerine ilişkin öğretim elemanlarının görüşlerinin alındığı bir çalışmada ise öğretmenlerin almış olduğu derslerin saat sayısı olarak bakıldığında hem teorik hem de uygulamalı derslerin yeterli olduğu fakat derslerin içerik ve kapsamına bakıldığında ise kısmen yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında çalışma alanları, fiziki koşullar ve araç gereçte yetersizlikler olduğu görülmüştür (Temel ve Sunay, 2002, s. 150).

Davranışçı eğitim sistemini benimseyen beden eğitimi öğretmenlerinin, yapılandırıcı eğitim sistemini tam olarak özümseyemediği yapılan bir başka çalışma ile ortaya konmuştur (Gülüm ve Bilir, 2011, s. 60).

1.8.2. Beden eğitimi öğretmenlerinin öğretim süreçlerinde yaşadıkları problemler

Beden eğitimi öğretmenlerinin karşılaştıkları problemler yapılan birçok bilimsel araştırmada ortaya çıkarılmıştır.

Kayseri ili örneği kullanılarak yapılmış olan, beden eğitimi öğretmenlerinin karşılaştıkları problemler üzerine bir çalışmada, beden eğitimi öğretmenlerinin kazançlarının maddi olarak yetersiz olması, araç ve gereçlerin yetersiz olması, ders saatlerinin yetersiz olması, sınıf, tesis eksikliğinin olması gibi ders işleyişini etkileyen olanakların yetersizliği ortaya çıkmıştır. Ayrıca velilerin derse olan ilgisizliği ve bilgisizliği, yöneticilerin ve diğer branş öğretmenlerinin bu dersi desteklememesi gibi problemlerle karşılaştıkları görülmektedir (Hakyemez, 2010).

İlköğretim okullarındaki, beden eğitimi dersinin işlenişi ve amaçlarını konu alan bir başka çalışmada ise; beden eğitimi ders saatlerinin az olması, diğer branş öğretmenlerinin olumsuz tepkileri ve tesislerin yetersizliği tekrardan karşımıza çıkan problemlerdir (Özşaker, 2005).

Beden eğitimi öğretmenlerinin sorunlarına yönelik yapılan bir başka çalışmada ise beden eğitiminin karşılaştıkları sorunların performanslarını olumsuz etkilediği görülmektedir (Kul, 2008). Ayrıca yaptığım çalışma ile benzerlik gösteren bir başka çalışma, Ankara ili örneği ile engelli bireyler ile çalışan beden eğitimcilerin karşılaştığı sorunlara yönelik olup, beden eğitimi öğretmenlerinin engelli öğrenciler ile çalışabilecek yeterlilikte bilgiye sahip olmadığı üniversitelerde verilen eğitimin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada çıkan bir diğer sonuç ise beden eğitimi öğretmenlerinin, engelli okullarında çalışma alanlarının yetersizliğinden, ders saatlerinin az olmasından bahsetmişlerdir (Usta, 2010).

Yapılan bir diğer çalışmada ise beden eğitimi öğretmenlerinin sınıflarındaki engelli öğrenci ile ilgilendiklerinde, diğer öğrencilere vakit ayıramadığı, engelli öğrenci olduğu zaman yardımcı bir öğretmenin olmaması, ders işleyişinin engelli öğrenci için uygun olmayışı, diğer öğrencilerin, engelli öğrenciyi dışlaması gibi birçok sorunla karşılaştıkları görülmüştür (Jeong, 2008).

1.8.3. Türkiye de öğretmen istihdamı

Öğretmen bilgilerini bilimin ışığında öğretmek için kendini adanmış kimsedir. Ülkemizde, eğitim fakültelerinde genel kültür ve genel yetenek ve seçtiği branşa dair eğitim alan ve bunu pedagojik formasyon ile tamamlayan kişilere öğretmen denir (Küçükahmet, 2009).

Öğretmenler bir toplumun geleceğinin şekillendirilmesinde büyük rol oynarlar. Ülkenin gelişimi için ve daha aydınlık yarınlar için mücadele ederler (Özçelik, 1989). Öğretmenlerin hayatımızda önemi bu kadar çok büyükken, bu mesleği seçerken maddi kazanç için değil, insanlara topluma ve ülkeye yararlı olacak bireyler yetiştirmek esas amaç olarak görülmelidir (Küçükahmet, 2008).

Öğretmenlik mesleğini seçmek isteyen adaylar Yüksek Öğretime Geçiş Sınavı (YGS) ve Lisans Yerleştirme Sınavı (LYS) sınavına girerler. Sınav sonuçlarına göre üniversitelerin eğitim fakültelerinden istedikleri bölüm puanlarına göre yerleştirilirler. Adaylar, dört yıllık lisans eğitimini tamamladıktan sonra Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) sınavına girerler. Sınavda başarılı olan adaylar daha sonra sözlü mülakata girerler. Tüm bu aşamalardan başarı ile geçen adaylar Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) çalışmak üzere atanırlar. Atanan öğretmenler bir yıl aday öğretmen olarak çalışmakta ve her yılın sonunda kademesi yükselmektedir. MEB’de çalışan öğretmenler hizmet içi eğitimlere katılarak bilgilerini günceller ve kendilerini geliştirirler. Sınavlardan başarılı olamayan adaylar ise özel kurumlarda çalışma imkânı bulabilmektedir (Yüksel, 2014).

1.9. Engelliler Hakkında Kanun

Engellilik; kişilerin bireysel ve toplumsal faaliyetlerini kısıtlayan, fiziksel, psikolojik, duysal ve farklı sebeplerden dolayı süregelen bir engellilik durumu olarak tanımlanabilir (Ingstad ve Reynolds Whyte, 1995). 1982 Anayasası ile engelli bireylere yönelik birçok güvence ve hak tanınmıştır. Bu yasa ile beraber engelli bireyler dezavantajlı durumdan eşit duruma geçmiştir. Daha sonra yapılan düzenlemeler ile birçok kurum ve kuruluşlarda engellilere yönelik hizmet çalışmaları oluşturulmuştur.

Bu 5378 sayılı kanunun 1.’den 16. maddeleri (Engelliler Hakkında Kanun 2005) kısaca engellileri, ailelerini, engellilere yönelik hizmet veren kurum ve kuruluşlar ile diğer ilgilileri kapsar. Bunlar; doğrudan ayrımcılık, dolaylı ayrımcılık, engelliliğe dayalı ayrımcılık, engellilik durumu, erişilebilirlik, erişilebilirlik standartları, rehabilitasyon, korumalı işyeri, makul düzenleme, rehabilitasyon ve umuma açık hizmet veren yapı, ayrımcılık, topluma dahil olma,

hizmet sunumu, bakım çeşitleri, erken tanı ve koruyucu hizmetler, iş ve meslek analizi, istihdam, eğitsel değerlendirme, mevcut belgelerin geçerliliği, eğitim ve öğretim alanlarını ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Amacı

Otizm yaşamın erken dönemlerinde başlayan ve yaşam boyu devam eden sosyal ilişkiler, iletişim, davranış ve bilişsel gelişimi engelleyen nöropsikiyatrik bir bozukluk olarak kabul edilir (Leyla, 2019). Yapılan bilimsel çalışmalarda sporun otizm üzerindeki olumlu etkisi bilinmektedir. Otizmliler, normal gelişim gösteren bireylere göre motor gelişimlerinin geride olduğu söylenebilir. Bu yetersizlikler otizmliler için hayatını oldukça zorlaştırmaktadır. Bu alanlarda gelişim sağlamak için ek olarak sportif faaliyetler, egzersiz çalışmaları önerilmektedir. Hareket eğitimi alanında uzman beden eğitimi öğretmenleri bu alanda devreye girmektedir. Otizmlilerin davranışsal problemleri göz önüne alındığında öğretmenlerin eğitimde istediği verimi alamamasına sebep olabilir. Eğitimde kullanılan teknikler, çalışma ortamı, öğrencinin durumu, dış etmenler vb. durumlar öğretmenin performansını etkileyebilir. Öğretmenin daha verimli olabilmesi için yaşadıkları sorunları saptamak esastır. Bu çalışmanın amacı, otizmlilere hareket eğitimi veren beden eğitimi öğretmenlerinin çalışma alanında ve çalışma sürecinde yaşadıkları sorunları saptamaktır. Bu problemler karşısında aynı zamanda çözüm önerileri sunmaları beklenmektedir.

2.2. Problem Cümlesi

Otizmlilere hareket eğitimi veren beden eğitimi öğretmenlerinin karşılaştıkları problemler nelerdir?

Araştırmanın konusu ve amacı doğrultusunda, aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır.

1. Yapılan değerlendirmeler sonrasında hazırlanan hedef programlarını (haftalık, aylık, yıllık) uygulamada yaşadığınız zorluklar nelerdir?
2. Yaşadığınız problemler karşısında nasıl çözüm üretiyorsunuz?
3. Hangi öğretim modellerini uyguluyorsunuz ve bu modellerde karşılaştığınız temel sorunlar nelerdir?
4. Bireysel öğrenme ve grup içi öğrenme avantajları ve dezavantajları nelerdir?

5. Program hazırlanırken uygun aktivite ve egzersizleri otizmlı bireyin sağlık sorunlarına (astım, epilepsi, kalp), ve ilgi alanlarına göre belirlemek öğrencinin derse katılımını nasıl etkiliyor?
6. Otizmlı bireyin beslenme düzeni varsa uyguladığı diyet dersinizi ne yönde etkiliyor?
7. Otizmlı bireyin yaşı, cinsiyeti ve hazır bulunuşluk düzeyi alacağı eğitimi ne yönde etkiler?
8. Ailenin beklentisi ve çocuğa yaklaşımları sizi nasıl etkilemektedir?
9. Çalışma alanları ve materyalleri ne kadar yeterli buluyorsunuz?
10. Devletin bu konuda sağladığı olanaklardan memnum musunuz?
11. Otizmlı birey ile çalışmak sizin özel hayatınızı olumlu veya olumsuz nasıl etkiliyor?
12. Aldığınız eğitim karşısında yeterli ya da yetersiz bulduğunuz alanlar nelerdir?
13. Dünyada bu alanda yapılan çalışmaları takip edip kendinizi geliştiriyo musunuz?
14. Yaptığınız iş karşılığında aldığınız ücret sizi tatmin ediyor mu?

2.3. Araştırmanın Önemi

Otizmin henüz kesin bir tedavi yöntemi olmamakla birlikte birçok tedavi yöntemleri ile erken tanı sonrası yapılan müdahaleler ve sürekli eğitim programları olduğu bilinmektedir. Bu konuda dikkat edilmesi gereken, uygulanacak olan eğitimin otizmlı çocuğun bireysel özelliklerine ve gereksinimlerine uygun olmasıdır. Eğitimin otizm üzerinde en etkili tedavi yöntemi olduğu yapılan araştırmalarda görülmektedir. Bu tedavi ve yaklaşımlardan biri de spor olarak görülmektedir. Sporun otizmlı bireylerin yaşamını olumlu anlamda etkilediği yadsınamaz bir gerçektir. Bu alanda yapılan çalışmaların artması gerekmektedir. Yapılacak çalışmaların sonucuna göre, sorunların üzerine gidilmeli, çalışma alanlarının ve verilen eğitim kalitesinin artırılması ile otizmlı bireylere daha çok katkı sağlanacaktır. Eğitimin ve eğitimcinin önündeki sorunların saptanması ile bu sorunların üzerine gidilmeli ve iyileştirmeler sağlanmalıdır. Benim yapacağım çalışma ile hem bu alana katkı sağlamak hem de bu alanda çalışma yapmak isteyenlere örnek olması beklenmektedir.

2.4. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nitel (kaliitatif) araştırma yöntemlerinden olan, betimsel analiz yöntemi başlığında, durum modeli kullanılmıştır (Merriam, 2015; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Veri toplama tekniği olarak ise yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır (Karasar, 1998).

Araştırmada derinlemesine görüşme ve gözlem tekniği kullanılmıştır. Yapılan çalışma verilerin betimsel analiz yöntemi ile yorumlanmasını içermektedir. Bu yöntemin kullanılmasındaki etken toplanan verilerin derinlemesine analiz edilmesi ve belirgin olmayan temaların öne çıkarılmasıdır. Yapılan çalışma verilerin betimsel analiz yöntemi ile yorumlanmasını içermektedir. Çalışma verilerinin tarafsız ve sistematik olarak analiz edilmektedir (Tekin, 2006 s. 101).

Önceden hazırlanan sorular ile beden eğitimi öğretmenlerinin otizmli bireyler ile çalışma alanında yaşayabileceği genel sorunlar üzerine durulmaya çalışılmıştır. Sorular oluşturulurken literatür taraması yapılmış ve konu ile ilgili yapılan araştırmalar incelenmiştir. Oluşturulan sorular uzman görüşünden geçip onaylanmıştır. Bu soruları sorarak eğitimcilerin duygu ve düşüncelerini ifade etmesi, tecrübe ve birikimlerini paylaşması, yaşadıkları sorunları açıklığa kavuşturmaları, şikâyet ve çözüm önerilerini ayrıntılı bir şekilde ele almak olmuştur.

2.5. Araştırmada derinlemesine görüşme ve gözlem tekniği kullanılmıştır. Yapılan çalışma verilerin betimsel analiz yöntemi ile yorumlanmasını içermektedir. Bu yöntemin Çalışma Grubu

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri

Sıra numarası	Katılımcılar	Yaş	Tecrübe-Kıdem (Yıl)
1	Katılımcı1	28	7
2	Katılımcı2	27	8
3	Katılımcı3	32	5-6
4	Katılımcı4	25	3-4
5	Katılımcı5	34	8

6	Katılımcı6	23	4
7	Katılımcı7	26	6
8	Katılımcı8	32	9
9	Katılımcı9	32	6
10	Katılımcı10	30	11
11	Katılımcı11	31	3
12	Katılımcı12	33	13
13	Katılımcı13	35	13
14	Katılımcı14	30	10
15	Katılımcı15	30	7
16	Katılımcı16	28	6
17	Katılımcı17	30	8
18	Katılımcı18	27	4
19	Katılımcı19	38	4
20	Katılımcı20	39	12

Araştırmanın amacı doğrultusunda belirlenen çalışma grubu İstanbul ili özel eğitim merkezlerinde en az iki yıl süre ile görev yapan beden eğitimi öğretmeni, katılımcılardan oluşmaktadır. Belirlenen araştırma grubu n=20, Kolaylı örnekleme yöntemi uygulanarak oluşturulmuştur.

Araştırmada farklı branşlarda uzmanlık alan eğitimcilerin olması, yaş ve cinsiyet farkları, çeşitliliği sağlamak adına fayda sağlamıştır. Araştırma İstanbul ilinde özel kurumlarda çalışan beden eğitimi öğretmenlerinin katılımı ile sağlanmıştır.

Katılımcıların demografik bilgileri aşağıda tabloda verilmiştir.

2.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Bu çalışma 20 beden eğitimi öğretmenin gönüllü katılımı ile sınırlıdır.
- Araştırma İstanbul ilindeki eğitimcilerin katılımı ile sınırlıdır.
- Araştırma kaynak taraması sonucunda bulunan bilgiler ile sınırlıdır.
- Görüşme katılımcıların, görüşmede verdikleri cevaplar ile sınırlıdır.

2.7. Veri Toplama Aracı

Araştırma verileri görüşme tekniği ile toplanmıştır. Görüşme tekniği olarak ise yarı yapılandırılmış görüşme tercih edilmiştir (Karasar, 1998). Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile araştırmacı sormayı planladığı soruları öncesinden hazırlayarak bir görüşme formu hazırlar. Sorulacak soruların sırası görüşme sırasında değişebilir. Araştırmacı, açık uçlu sorular sorularak katılımcıların duygu ve düşüncelerini almayı hedefler. Görüşmenin en büyük ayrıcalığı katılımcıların öznel düşüncelerini kendi bakış açılarını ifade edebilmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2004).

Görüşme soruları 20 soru üzerinden oluşturulmuş 3 uzman değerlendirilmesine sunulmuştur. Araştırma amacına uygun olmayan 6 soru uzman görüşü alınarak görüşme formatından çıkarılmıştır. Belirlenen 14 sorunun 8 maddesi otizmlili birey ile çalışan antrenör ve beden eğitimi öğretmenlerinin eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunlar ile ilgili olup diğer 6 maddesi ise mesleki yeterlilik, ekonomik anlamda aldığı ücretten memnun olup olmadığı, bu alandaki olanaklar ile ilgili düşünceleri ve otizmlili bireyin ailesi hakkındaki düşünceleri hakkında sorular yöneltilmiştir. Son olarak eğitimcilerle ‘Alana katkı sağlamak adına eklemek istediğiniz düşünceleriniz var mı? Bunlar nelerdir?’ gibi sorular yöneltilmiştir. Görüşme formu soruları kategorilere göre ayrılarak belirtilmiştir.

Tablo 2. Kategoriler

Sorular	Tema	Kategorilere Ayrılmış Cevaplar
1	Beden eğitimi öğretmenlerinin öğretim sürecinde karşılaştıkları sorunlar	Birey farklılığı, Davranış problemleri,Uyumsuzluklar, Sorun yaşamıyorum
2	Çözüm yöntemleri	Ödül-ceza, Destek alma, Pratik çözümler, Deneme yanılma, Uyum sağlama,
3	Uyguladıkları öğretim modelleri	Gösterip yaptırma, Öğrenciye uygunluk, Yapararak yaşayarak, Ödül-ceza, Basamaklama
6	Otizmlili bireylerin uyguladığı diyetler ders etkisi	Olumlu, Olumsuz Etkisiz
8	Aile faktörünün beden eğitimi öğretmenlerinin üzerindeki yansımaları	Olumlu Olumsuz
9	Çalışma olanakları, araç-gereç yeterliliği	Yeterli Yetersiz
10	Devlet imkanları	Memnun Memnun değilim Yetersiz

11	Özel hayata etkileri	Pozitif Negatif Pozitif ve negatif
12	Lisans eğitimin yeterliliği	Yeterli Yetersiz
13	Mesleki gelişim ve güncel bilgiyi takip	Evet Kısmen

2.8. Veri Toplama Süreci

Verilerin toplanma süreci için ilk olarak literatür taraması yapılarak sorular hazırlanmaya başlanmıştır. Sorular 3 uzman tarafından değerlendirilip son halini almıştır. Sorular hazırlandıktan sonra eğitimciler ile görüşme ayarlanmaya çalışılmıştır. Fakat bu zaman içinde tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 ile mücadele kapsamında ortaya çıkan yasaklar sebebi ile görüşmeler aksamaya uğramıştır. Kısıtlamaların azalması ile görüşmeler ayarlanıp eğitimcilerin istedikleri bir zaman diliminde sorular sorulmuştur.

Görüşmeye başlamadan önce etik kurallar çerçevesinde katılımcılara araştırmanın amacından ve öneminden bahsedilmiştir. Katılımcıların kimlik bilgilerinin gizli tutulacağı ve üçüncü şahıslar ile paylaşılmayacağı belirtilmiştir. Araştırmaya gönüllü olarak katılıp rahatsız olacakları sorular karşısında istedikleri zaman görüşmeyi sonlandırabilme hakkına sahip oldukları söylenmiştir.

Hazırlanan sorular katılımcı ile önceden paylaşılmamıştır. Görüşme esnasında sorular sorulmuş ve katılımcının öznel düşünceleri ve duyguları ele alınmıştır. Anlaşılmayan sorular tekrar daha anlaşılır örnekler verilerek sorulmuştur. Görüşmeler ortalama 20 dakika sürmüştür. Görüşmeler ses kayıt cihazına kaydedilmiştir.

2.9. Verilerin Analizi

Eğitimciler ile görüşme yapıldıktan sonra veriler betimsel- içerik analiz yöntemi kullanılmıştır. Görüşmede kullanılan ses kayıtları dinlenerek yazıya aktarılmıştır. Tüm görüşmeler yazıya çevrildikten sonra gereksiz yerler çıkarılmış, cevaplar kategorilendirilerek önemli olan yerler açığa çıkarılmıştır. Aynı işlem iki defa yapılarak kategoriler düzenlenip ve yenileri eklenmiştir. Araştırmanın güvenirliği için kodlama ve kategoriler farklı zaman dilimlerinde tekrardan yapılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde, saha araştırmasından elde ettiğimiz bulgu veya verilerin dökümü, analizi ve yorumu yer almaktadır.

Aşağıda verilen tablolarda soruların cevapları kategorilere ayrılarak yorumlanmıştır. Her bir katılımcının cevabı sorulan soruya cevap niteliğinde kategorilere ayrılmıştır. Bulguları maksimum düzeyde sunmak için tablolarda katılımcıların cevaplarına herhangi bir yorum yapılmadan yer verilmiştir. Katılımcılar (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20) olarak kodlanmıştır.

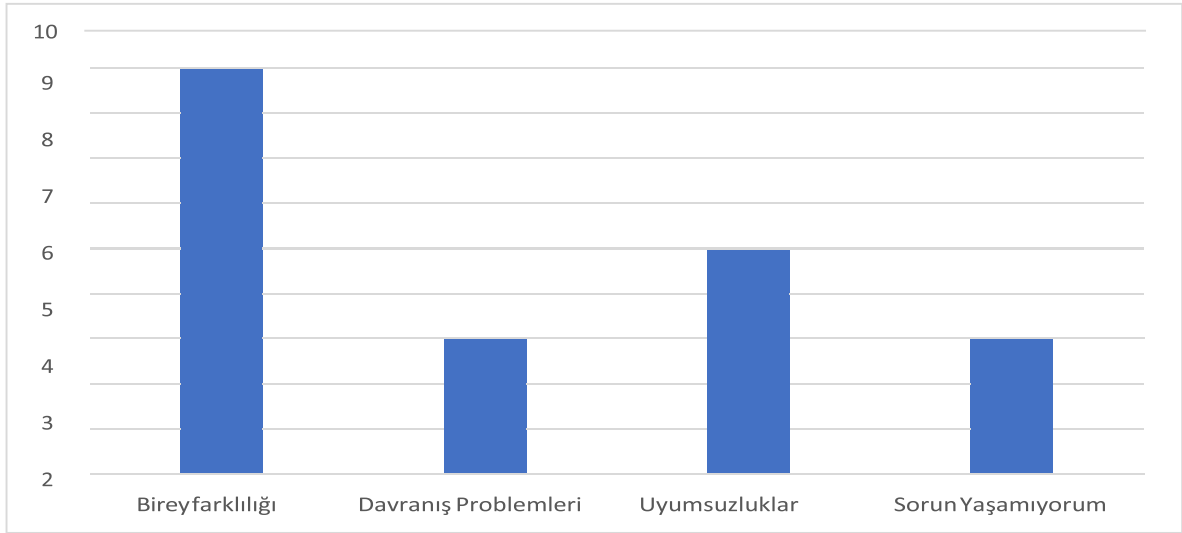
3.1. Yapılan Değerlendirmeler Sonrasında Hazırlanan Hedef Programlarını (haftalık, aylık, yıllık) Uygulamada Yaşadığınız Zorluklar Nelerdir ?

Tablo 3. Soru 1'in cevap dağılımı

Kategoriler	Soruya ilişkin katılımcıların verdiği cevaplar
Bireysel Farklılık (Yaş, cinsiyet, algısı, otizm düzeyi, ergenlik)	“Bireyin düzeyine ve yaşına göre değişiyor. Çoğunlukla belirlenen sürede hedeflere ulaşmada zorluk yaşıyorum.” (K1) “Her çocuğun algısı farklıdır.” (K2) “Çocuk ağırsa ve gelişim göstermiyorsa veya yaşından dolayı ilerleme kaydetmiyorsam motivasyonum düşüyor.” (K4) “Çocuklar birbirinden çok farklı çocuğu tanımadan ilerleyemiyorum.” (K6) “Programlar uygulama ile aynı olmayabiliyor. Çocuklar özel olduğu için her çocuk farklı olabiliyor. O yüzden sorunlar olabiliyor.” (K7) “Öğrencinin durumuna göre değişen bir durum.” (K9) “Uygulamada çocuğun tepkileri önemli oluyor. Ergenliğe girdiği için ders yapamayıp 2-3 ay çocuğun moralini yükseltmeye çalışıyordum.” (K11) “Çocuğun durumuna göre değişebiliyor. Programda esnetmeler

	olabiliyor.” (K15) “Ağır ve yaşı büyük çocuklarda özellikle eğitim almamışsa çok zorlanıyoruz.” (K20)
Davranış problemleri (Saldırgan,takıntılı)	“Her çocuk farklı olduğu için bazen davranış problemlerinden kaynaklı yapamadığımız çalışmalar oluyor.” (K8) “Otizmli çocuğun sorunlu davranışları, beslenme ve uyku düzenleri programlar üzerinde ciddi sorunlar oluşturabiliyor.” (K13)“Çocuğun problemleri davranışından dolayı bazen sorun yaşanabiliyor.” (K19)
Uyumsuzluklar (Eğitime ara verilmesi ve öğretmen ile uyum sağlayamama, gözlem sürecinin olumsuz geçmesi)	“Genelde araç-gereç ile ilgili sorunlar oluyordu. Yöneticiler ile bazen sorunlar yaşanabiliyor.” (K5) “Eğitimin yarıda kesilmesi ile programlarımıza erişemiyoruz. Bazen de öğretmen ile uyum sağlayamaması oluyor.” (K12) “Gözlem sürecinin olumsuz olması ve eğitimlere ara verilmesi programları olumsuz etkiliyor. Eğitim sürekli olmalı.” (K14) “Her çocuk programa uyum sağlayamayabiliyor.” (K16) “Yeni öğrencileri tanımadığımız için program ile uyumsuzluklar yaşayabiliyoruz.” (K18)
Sorun yaşamıyorum	“Çok sorun yaşamıyorum.” (K3) “Öğrenci başarı gösterdikçe yeni hedefler koyuyoruz.” (K17) “Aylık programlar yapıyorum zamanla çocuğu tanıyınca olumlu yönde ilerliyoruz.” (K10)

Şekil 1. Soru 1'in Cevap Dağılımı

Katılımcıların %45'i birey farklılığını dile getirip, yaş, cinsiyet, otizmin derecesi, algı düzeyi, ergenlik durumu gibi birçok farklılığı göz önüne alarak her çocukta farklı olabileceğini dile getirmişlerdir. Katılımcıların %15'i otizmlili bireyin davranışsal problemleri, saldırganlık ve takıntı gibi durumların dersin gidişatını etkileyen unsurlar olduğunu söylemişlerdir. Katılımcıların %25'i öğrencilerin eğitime ara vermesi, öğrencinin öğretmen ile uyum yakalayamaması veya öğretmenin öğrenci ile uyum yakalayamaması da programın uygulanmasında aksaklıklara sebep olduğunu yaşanan uyumsuzlukları dile getirmişlerdir. Ayrıca öğrencinin beslenme durumu, uyku düzeni ders işleyiş seyrini değiştirebilmektedir. Katılımcıların %15'i programlarla ilgili sorunlar yaşamadıklarını belirtmişlerdir.

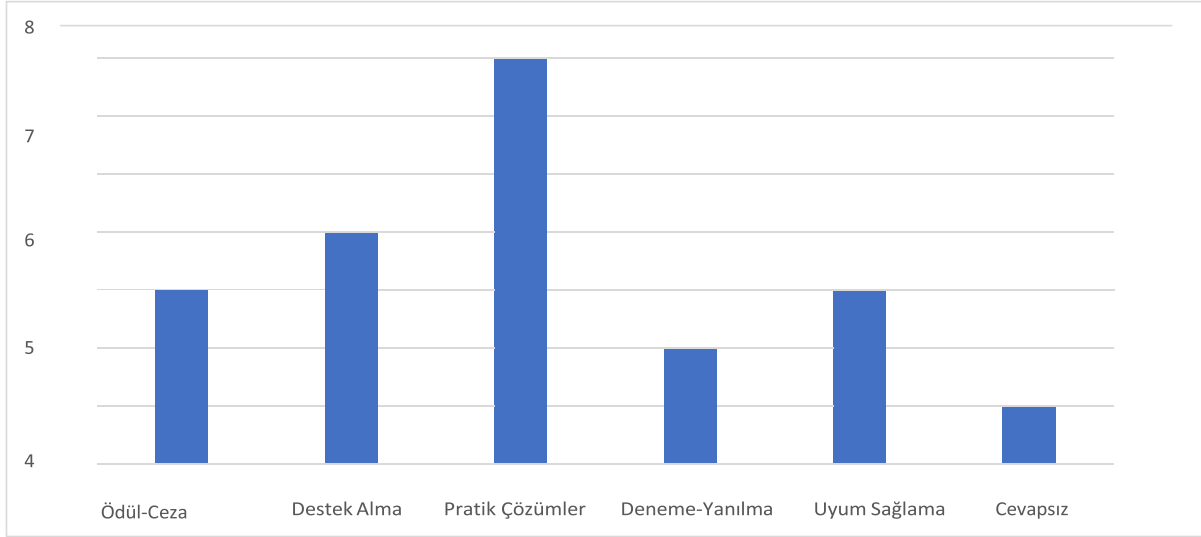
3.2. Yaşadığınız Problemler Karşısında Nasıl Çözüm Üretiyorsunuz ?

Tablo 4. Soru 2'nin cevap dağılımı

Kategoriler	Soruya ilişkin katılımcıların verdiği cevaplar
Ödül- ceza	“Ödül-ceza yöntemi uyguluyoruz.” (K2) “Ödül ceza sistemi kullanıyorum.” (K9) “Ödül-ceza vererek.” (K11)
Destek alma	“Benden tecrübeli hocalara danışıyorum ve araştırıyorum.” (K4) Sabırlı oluyorum ve aile ile birlikte üstesinden geliyoruz.” (K6) “Aileden ve öğretmenlerden destek alıyoruz.” (K10) “İlk yıllarda benden daha deneyimli hocaların yanına gidiyordum. Ya da yönetimden yardım alıyordum. Artık probleme de bağlı olarak

	kendim çözebiliyorum.” (K15)
--	------------------------------

Pratik çözümler	“Çocukta ilerleme olmadığında hedefleri değiştiriyorum.” (K3) “Problemin üstesinden bir şekilde gelmeye çalışıyordum.” (K5) “Programa uymuyorum kendime göre uyarlıyorum.” (K7)” Öyle olduğu zaman ya çalışmayı değiştiriyoruz ya da çocuğa daha farklı yaklaşıyoruz onun istediği şekilde, biraz daha çalışmalarını oyun haline getirerek çocuğu kazanmaya çalışıyoruz.” (K8) “Tamamen doğaçlama olan bir durum.” (K14) “Genelde anlık ve pratik çözümler olmalı.” (K16) “Anlık çözümler üretmeye çalışıyorum.” (K18)
Deneme-yanılma	“Geriye dönüp baştan başlarım.” (K1) “Öncelikle sabırlı olmalıyız. Deneme yanılma kullanıyoruz.” (K13)
Uyum sağlama	“Öğrenci ile bağ kurduktan sonra problemler ortadan kalkıyor.” (K19) “Çocuktan kaynaklı bir problem olduğu zaman çocuğun uyum sağlayacağı şekilde o problemi ortadan kaldırmaya çalışıyoruz.” (K17) “İlk başladığımız zaman sorunlar yaşadık ama şu an sorun yaşamıyoruz” (K20)

Şekil 2. Soru 2'nin cevap dağılımı

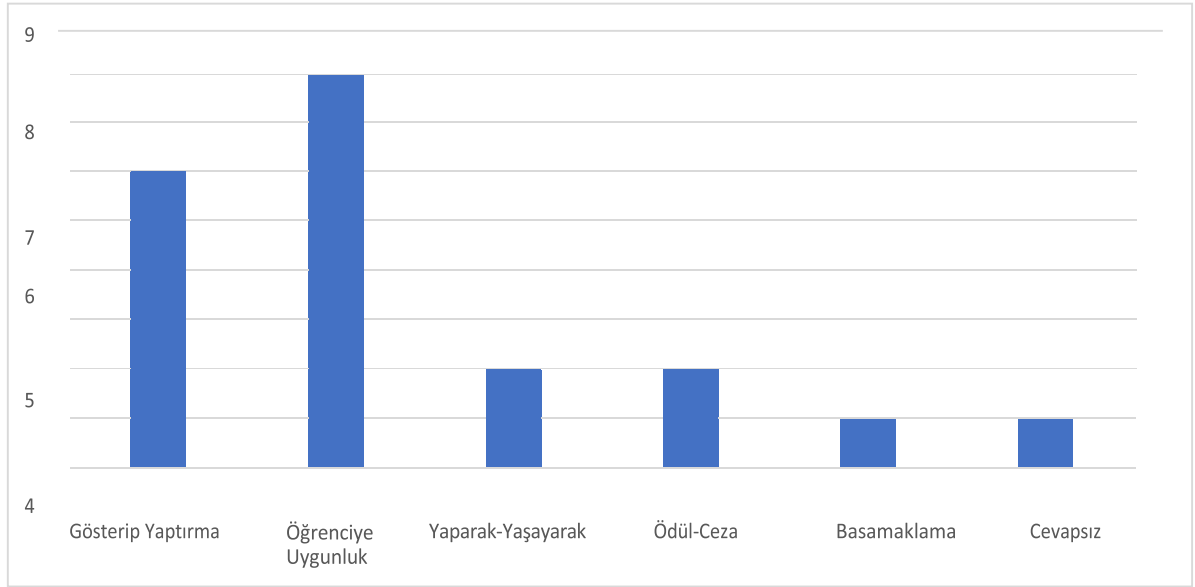
Katılımcıların %15'i ödül-ceza sistemine başvurarak sorunlara karşı çözüm üretmeye çalıştığı görülmektedir. Katılımcıların %20'si yetersiz kaldıkları durumlarda kendilerinden daha deneyimli hocalardan destek aldıklarını ve konu ile ilgili araştırma yaptıklarını dile getirmişlerdir. Katılımcıların %35'i anlık çözümler ile doğaçlama ders işlediklerini eklemişlerdir. Katılımcıların %10'u ise öğrenci ile uyum sağlamaya çalıştıklarını ve zaman içerisinde sorunların ortadan kalktığını belirtmişlerdir. Katılımcıların %5'i soruya ilişkin yeterli cevap vermediği için değerlendirilmeye alınamamıştır.

3.3. Hangi Öğretim Modellerini Uyguluyorsunuz ve Bu Modellerde Karşılaştığınız Temel Sorunlar Nelerdir ?

Tablo 5. Soru 3'ün cevap dağılımı

Kategoriler	Soruya ilişkin katılımcıların vermiş olduğu cevaplar
Gösterip Yaptırma	“Gösterip yaptırma, ilk ben yaparım sonra çocuğa yaptırırım.” (K4) “Ben gösterip yaptırma tekniğini çok kullandım. Özel çocuklarda bence en kalıcı yöntemin bu olduğunu düşünüyorum.” (K7) “Öncelikle otorite önemli daha sonra göster yap şeklinde.” (K11) “Çocuğa ilk başta göstermemiz gerekiyor sonra çocuğu işin içine katmamız gerekiyor.” (K5) “Hareketleri gösteriyoruz ve aynısını onlardan yapmalarını istiyoruz.” (K18) “Biz genelde çocuklara görsel eğitim metotları ile eğitim vermeye çalışıyoruz.” (K12)
Öğrenciye Uygunluk	“Çocuğun durumuna göre farklı model uygularız.” (K2) “Görerek öğrenme, taklit ederek, birlikte yaparak, taklit yoksa yanlışsız öğrenme sistemini kullanıyorum.” (K3) “Aslında bir müfredatımız yok aba ya da doğaçlama gidiyoruz.” (K8) “Bizim uyguladığımız kalıplar içerisinde model olma, fiziksel yardım, bazı ödüller ile devam ettirmek.” (K13) “Aslında her çocuğa göre değişiyor. İpucu modeli var mesela hafif düzeyde olan çocuklar için işte, onun doğru yolu bulmaya çalışması temelli. Örnek olarak daha çok, taklit temelleri üzerinde gidiyoruz.” (K16) “Ders sırasında birden fazla yöntem kullanıyorum. Öncelikle gösterip yaptırma sonrasında fiziksel destek ile kademeli olarak ilerliyorum.” (K15) “Çocuğun yapabildikleri ve yapamadıklarını test edip daha çok yapamadıklarına

	ağırlık veriyoruz.” (K17) “Bireyin yaşı, cinsiyet, kilo ve boyuna göre programlar hazırlıyoruz. Hepsi farklı programlar.” (K20)
Yaparak, Yaşayarak	“Genellikle zaten yaparak yaşayarak öğreniyoruz. Gerçek ve rol model ikisini aynı anda götürmeye çalışıyoruz otizmlili çocuklarla.” (K6) “Genelde beraber yapma modelinden başlıyoruz.” (K10)
Ödül-ceza	“Temel modelimiz ödül-ceza üzerinedir.” (K19) “Ben daha çok öğrencilerimi başarılı olduklarının da sevdikleri şeye yönlendirip işte sarılma, öpme vs. gibisevgi gösterileri oluyordu. Bunlarda bir sorunla karşılaşmadım.” (K9)
Basamaklama	“Basamak olarak ilerleriz.” (K1)

Şekil 3. Soru 3'ün Cevap Dağılımı

Katılımcıların öğretim modellerine ilişkin vermiş olduğu cevaplar arasında %40'ı öğrenciye uygunluk metodu kullandığı görülmektedir. Tüm öğrencilerin birbirinden farklı olduğuna değinilmiştir. Katılımcıların %30'u gösterip-yaptırma, %10'u yaparak yaşayarak öğrenme, %10'u ödül-ceza sistemi ve %5'i basamaklama olarak cevaplar verilmiştir. Katılımcıların %5'i soruya ilişkin cevap vermediği için değerlendirilmeye alınamamıştır. Ayrıca katılımcılar modellerden bahsederken, bu modelleri uygularken yaşadıkları sorunlara dair bir cevap vermemiştir.

3.4. Bireysel Öğrenme ve Grup İçi Öğrenme Avantajları ve Dezavantajları Nelerdir?

Bu soruda katılımcılardan yeterli cevaplar alınamadığı için soru değerlendirilmeye alınamamıştır.

3.5. Program Hazırlanırken Uygun Aktivite ve Egzersizleri Otizmli Bireyin Sağlık Sorunlarına (astım,epilepsi,kalp) ve İlgi Alanlarına Göre Belirlemek Öğrencinin Derse Katılımını Nasıl Etkililiyor?

Bu soruda katılımcılardan yeterli cevaplar alınamadığı için soru değerlendirilmeye alınamamıştır.

3.6. Otizmlı Bireyin Beslenme Düzeni Varsa Uyguladığı Diyet Dersinizi Ne Yönde Etkiliyor?

Tablo 6. Soru 6'nın Cevap Dağılımı

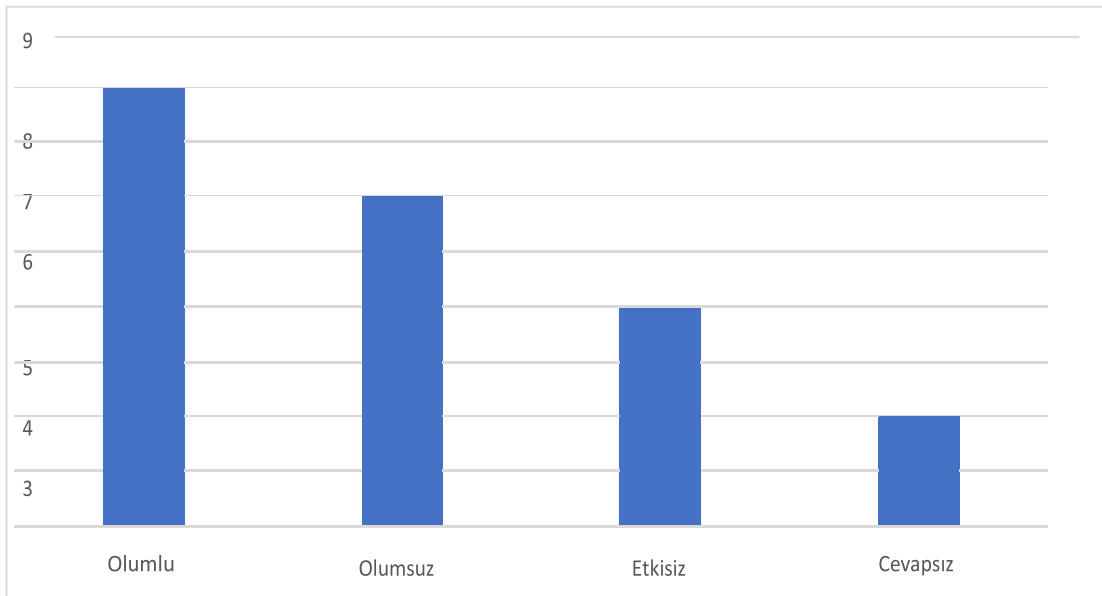
Kategoriler	Soruya ilişkin katılımcıların vermiş olduğu cevaplar
Olumlu	<p>“İlk işe başladığım zamanlarda bunun önemsiz olduğunu düşünürdüm. Fakat daha sonra gördüm ki en ufak şekerli besinlerin bile bireyde hiperaktiviteyi tetiklediğini ve dikkat dağınıklığına yol açtığını gözlemledim. Çalışmayı da büyük oranda etkiliyor.” (K1)</p> <p>“Hocam çalıştığım öğrencilerin uyguladığı herhangi bir beslenme düzeni ve diyeti yoktu. Zayıflaması istenildiği için hiç yemeğinden kısımadan her gün düzenli sporunu yaptırarak 46 kilo verdirdik 2 sene içinde. Cips filan yediği zaman arada ben onu ödüllendirmek için mesela bunları yediği zaman aşırı hareketli oluyor. Aşırı enerjik oluyor o zaman zapt etmede sıkıntı yaşayabiliyordum.” (K4)</p> <p>“Otizmlı ve yüksek hiperaktivite bozukluğu var aynı zamanda bu çocuğun günlük aldığı kalori miktarı özellikle şeker, derse geldiğinde çok fazla yansıyabiliyor. Çocuk çikolata vs. kana çabuk karışacağı şeyleri yediği zaman daha hareketli oluyor. Bizim isteğimiz velilerden öğrencileri bu tür yiyeceklerden uzak tutması özellikle öğrenme konusunda çok etkili oluyor ve dersin işleyiş tarzında da büyük bir etkisi oluyor.” (K5) “Beslenme düzeni de çok önemli çünkü biz hareket eğitimindeki çocuklarda</p>

	<p>genelde çok karşılaştığımız durum hiperaktivitedir. Diyet yapan bir çocuk çikolata, fazla karbonhidrat tükettiği zaman çocuk kendini baskılayabiliyor. Derste çocuğu daha fazla odaklamama sebep olabiliyor. Hatta bunları kestikten sonra çocuğun bana karşı bakışı ders odaklanmasının değişimi çok fazla şahit oldum. Diyet programına uymak hareket eğitimi çalışmalarımızı olumlu yönde etkiliyor.” (K10) “Çocuklarla aynı ortamda yemek yiyememesi, diğer çocuklar başka şeyler yerken siz diyet programı uygulayamıyorsunuz. İşte bu çocukta agresiflik ortaya çıkarıyor. Ancak ayrı alanda yemek yedirdiğimizde çocuğu bireyselleştirdiğimizde herhangi bir problem yaşamıyoruz.” (K12) “Diyete göre çocuğun odaklanması, onun derse olan uyumu, ona zarar veren yiyecekleri almadığı için daha böyle odaklanmasını sağlıyor. Hiperaktif ise mesela verimli ders işleyebiliyor. Kesinlikle diyetin çok etkisi var.” (K16) “Derste bu konuyla ilgili bir problem yaşamıyoruz.” (K15) “Bu çocuk eğer düzgün besleniyorsa bizim için sıkıntı söz konusu olmuyor. Normal antrenman programlarımız devam ediyor. Birini bir şey yerken gördüğünde canı çekebiliyor. Bu durumda o ortamlara sokmamaya çalışıyoruz.” (K20)</p>
Olumsuz	<p>“Çok eski bir öğrencimde diyet kullanıldı ve çok büyük sıkıntılar yaşadım. Çünkü yemiyor istemiyor, o sırada stres de yaşıyor bu bizim dersimize de yansıyor onun haricinde bir öğrenciyle çalışmadım.” (K3) “Benim çocuk biraz asi oluyordu çünkü yemeğe çok düşküdü. Obeziteye doğru gidiyordu. Biz diyet uyguluyorduk. Diyetisyen eşliğinde çok aşırı agresif oluyordu. Biraz saldırgan oluyordu. Her an mutfağa kaçma peşindeydi. Ders işleyemediğimiz bile oluyordu.” (K11) “Bir glüten</p>

	<p>– kafein diyeti bırakın otizmlı bir çocuğu normal bir insanı ruhsuz yapar. Bu tür zor diyetler barındırabiliyor çocuklar hayatlarında. Bu çocukların duygusal durumlarını olumsuz etkileyebiliyor. Öfke kontrollerini zorlaştırabiliyor. Şu anda nereye bakarsanız elinde bir şey yiyen insanla karşılaşılıyorsunuz. Özellikle diyeti olan çocukları çok ciddi izole etmek zorundasınız. Onlar için tamamen soyutlanmış ortamlar bulmak zorundasınız. Uzak tutmak o kadar kolay değil. Ödül konuların da cips vs. bunlar ödül olarak kullandığımız materyaller arasında yer alıyor. Bunları kullanamıyorsunuz. Elinizde ödül kısıtlamasına gidiyor. Çocuk aç ise yemek istediği şeyleri yiyemiyorsa etrafında bunları görüyorsa, bunları isteme bu istem karşısında bunları elde edememe, elde edemediği sonucunda ortaya çıkan bir öfke problemi gibi sorunlarla karşılaşabiliyoruz. Bu diğer bir boyutu son olarak da uyguladığınız egzersizler özellikle sporcu bir otizmlı bireyle çalışılıyorsanız aslında işin en zor kısmı orda. Çünkü bir sporcu beslenmesi var. Antrenman öncesi karbonhidrat alımı antrenman sonrası protein alımı vs. bu uyguladığımız diyetlerde özellikle sporcularla yaptığımız çalışmalarda karşılaştığımız diyet sorunları bizi çok ciddi yorabiliyor.” (K13) “Çocukların genelinde bir beslenme problemi olduğu için yaptığı diyetler çocukları bazen psikolojik olarak etkiliyor. İstedikleri şeyi alamadıkları zaman saldırganlaşabiliyor çocuklar. Yaptığımız aktiviteler yorucu, alması gereken besinleri diyet sebebiyle alamadığı için çocuk gergin oluyor. Problem yaşıyoruz.” (K14) “Çocuğun diyeti olduğu zaman, bu diyet çocuğa çok çok sıkı uygulanıyorsa bizim yediklerimizi, başkasının yediklerini yiyemediği zaman davranış olarak biraz</p>
--	---

	<p>agresif oluyor. Çocuk ister istemez davranış problemi sergiliyor.” (K17) “Yememesi gereken bir şeyi yemek istemesi bizi etkiliyor. Onu vermediğimiz zaman ders boyunca sorun çıkartabiliyor ve sürekli onu istiyor ama bütün öğrencilerde geçerli bir durum değil tamamen çocuk ile ilgili bir durum.” (K18)</p>
Etkisiz	<p>“Ben açıkçası diyet yapan ve yapmayan öğrencim arasında bir fark görmedim. Bunun derse yansıma şeklide neredeyse yok denecek kadar az.” (K8) “Benim çalışmış olduğum çocuklarda genel olarak uyguladıkları özel bir diyet yoktu. Ben şekerli ve paket gıdaları uzak tutuyordum onun da çok büyük etkileri yoktu.” (K9) “Dersi hiçbir yönde etkilemiyor.” (K19) “Diyetinde onu hareketlendirecek besinler yoktur bir nebze daha sakın davranabiliyordu kalorisi daha düşük yiyecekler yediğinde. Onun dışında diyetin çok etkisi olduğunu düşünmüyorum. Yıllardır gözlemlediğim bu.” (K7)</p>

Şekil 4. Soru 6'nın Cevap Dağılımı

Katılımcıların %40'ı diyetin derslerini olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir. Diyetin otizmliler üzerinde özellikle hiperaktivitesi olan bireylerde hareketliliğini azalttığını ve dikkat dağınıklığına iyi geldiğini belirterek bunların öğrenmede olumlu etkiler bıraktığını dile getirmişlerdir. Diyetin olumsuz etkilediğini düşünen katılımcıların %30'u ise otizmlilerle daha çok agresif olduklarını, yemek yiyemediklerinde duygusal yönden sorun yaşadıklarını ve strese girdiklerini söylemişlerdir. Otizmlilerle daha saldırgan olduklarını, davranış problemlerinden dolayı derse adapte olamadıklarını söylemişlerdir. Katılımcılardan bazıları hareket eğitimi derslerinin yorucu olması sebebiyle beslenmeye ekstra önem verilmesini vurgulamıştır. Olumsuz yönlerinden biri de ödül olarak verilen yiyeceklerin diyet sebebi ile artık verilemediğidir. Son olarak diyet yapan öğrenciyi yemek saatlerinde diğer öğrencilerin yemek yediği yerden izole etmenin zorluklarına değinilmiştir. Katılımcıların %20'si diyetin bir etkisi olmadığını dile getirmişlerdir. Katılımcıların %10'u diyet uygulayan öğrenci ile çalışmadığını belirterek soruya cevap vermediğinden değerlendirilmeye alınamamıştır.

3.7. Otizmlilerle Yaşı, Cinsiyeti ve Hazırbulunabilirlik Düzeyi Alacağı Eğitimi Ne Yönde Etkiler?

Bu soruda katılımcılardan yeterli cevaplar alınmadığı için soru değerlendirilmeye alınamamıştır.

3.8. Ailenin Beklentisi ve Yaklaşımları Sizi Nasıl Etkilemektedir?

Tablo 7. Soru 8'in Cevap Dağılımı

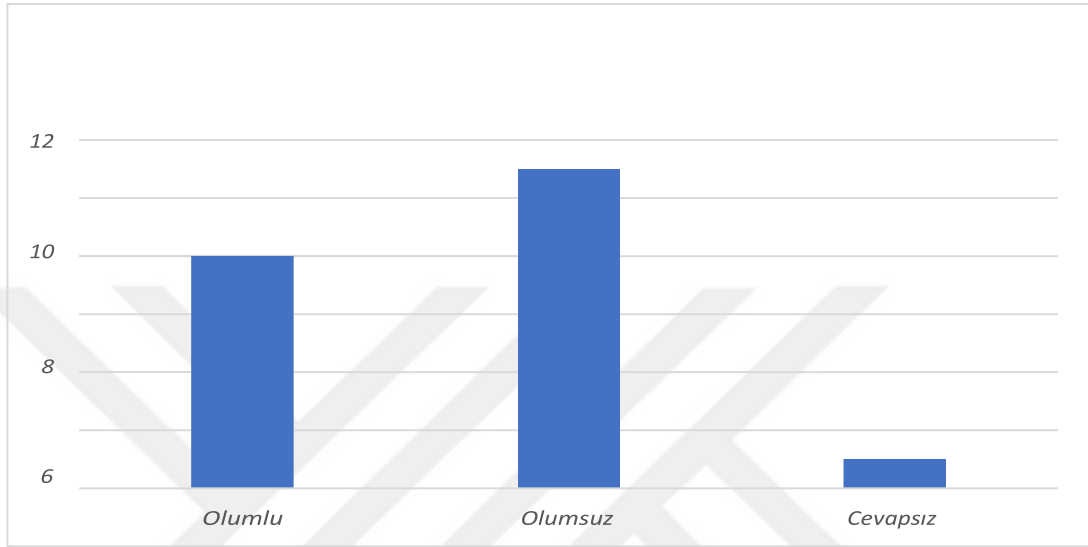
Kategoriler	Soruya ilişkin katılımcıların vermiş olduğu cevaplar
	“Aile evde eğitime katkı sağlayamadığında negatif anlamda etkiliyor bizi.” (K1) “Ailenin çocuğunu bilmesi çok önemli. Bazı çocukların algısı kapalı ve ailenin başka bireylerle karşılaştırma yapıyor.” (K2) Beklentileri farklı ya da çocukta olmayan şeyleri var gibi, yapamayacağı şeyleri yapabilecek gibi görüyor, çok fazla beklentiyle geliniyor. Bu benim öğrencime çok büyük bir şekilde yansıyor.

Olumsuz	<p>Başta ailenin biraz bir şeyleri kabullenmesi lazım ama maalesef kabullenilmiyor.” (K3) “Aile bunun bir ekip işi bir emek işi bir sabır işi olduğunu asla unutmamalı. Tabi ki ay sonu geldiğinde aile “hocam benim beklentilerim buydu neden olmadı?” dediğinde insanı moral olarak etkileyebiliyor.” (K5) “Şimdi veliler öğretmenlerden çok şey bekliyorlar. Direkt çocuklar okula başlayınca otizmli olduklarını unutuyorlar. O konuda zorluk yaşayabiliyoruz.” (K6) “Bunu çok yaşadım ve velimle çok çatıştım bu konuda benim okulda vermiş olduğum eğitimin evde tekrar edilmesi veya yapılabilirse üzerine bir şeyler katabilmesini çok istedim bu konuda hiçbir destek göremedim aksine çocuğu gerilettiler. Uğraşmak istemiyorlardı. Onlar sadece eğitimin okulda olacağını düşünüyorlardı. Koordineli olması gerekiyor.” (K7) “Biz elimizden geldiğince beklentiyi sınırlandırmaya çalışıyoruz. Ama tabi ki gelişim ilerledikçe onların beklentisi de yükseliyor. Bizim açımızdan problem oluyor. Yaklaşımlarda da anne babalar biraz duygusal oluyor çocuğa yaklaşımları bu da bizim için handikap oluyor evdeki çalışmalarda biz burada belli bir seviye otoriteye alıştıırıyoruz. Daha sonra çocuk eve veya dışarı çıktığı zaman ağladığı veya kendini yere bıraktığı zaman anne baba ona dayanamadığı için istediği şeyleri çocuğa veriyor.” (K8) “En büyük problemlerimizden biri bu ailenin beklentileri maalesef çocuğun durumu ile orantılı olmuyor. Aileler bu çocukları sıradan çocuklarla yarıştırmaya başlıyorlar. Bu da bizim çalışmamız için berbat bir durum haline geliyor. Çocuğun aslında ölçme değerlendirme testlerinde potansiyelini alabileceğini ve varabileceği en üst düzey biz ortalama olarak bunu tahmin edebiliyoruz.</p>
---------	--

	<p>Ancak bunu aileye kabul ettirebilmek bizim için başlı başına bir problem eğitime başlamadan önce bir de bunu aileye kabul ettirmekle uğraşıyoruz.” (K12) “Gördüğümüz şu birçok aile durumu kabullenmiyor. İyileşecek normale dönecek diyor. Ama ne yazık ki gerçek olan durum şu bir tedavisi yok. Bundan dolayı aile de büyük bir çöküntü içerisinde aileye anlatabilmek çocuğa eğitim vermekten çok çok daha zor bir durum. Bazı aileler kabullenemediği için çocuğum düzelecek diye getiriyor buraya eğitim veriyorsunuz en başından anlatıyorsunuz. Belli bir süre geçtikten sonra aileyle şöyle bir durum olarak karşı karşıya gelebiliyorsunuz. Ben çocuğumu buraya iyileşmesi için getirdim. Ama çocuğum iyileşmedi. Olunca problem oluyor.” (K14) “Bizi genelde olumsuz etkiliyor. Şimdi onlar normal çocuk statüsünde değerlendirmek istiyor. Bizim mesela yaptığımız bu hani net olma, net komutlar verme kesinlikle yok eve gidince tam tersi onların istediği gibi ev zaten çocukların kalesidir her zaman. İstedikleri gibi davranırlar biraz zorluk yaşayabiliyoruz. Ama bilinçli ailelerde biz burada ne uyguluyorsak evde de aynısı uygulanıyor. O zaman zaten çocukta da çok net belli oluyor yani. Zaten kabul eden aile diyor ki evet otizm gibi bir şey var başımızda benim çocuğum ve hayatını otizme göre şekillendirmem lazım. Hem çocuğun hayatını hem kendi hayatımı. Böyle ailelerde bir süre sonra zaten çocuğu da fark ediyor. Kabul edildiğini hissediyor en başta ondan sonra</p>
--	--

	<p>sosyal çevrede de aile zaten çocuğa sahip çıktığı için sosyal çevrede de bu yadırganmalar en aza iniyor yani. Ailede çok etkilenmiyor psikolojik olarak.” (K16) “Kimi aileler var çok sabırsız hemen sihirli değnek gibi bir şeyler almak istiyorlar. Bu tabi biz de biraz olumsuzluk yaratıyor biz de anlatmaya çalışıyoruz. Bu tabi hemen olabilecek bir şey değil ailelerin beklentileri var tabi biz de elimizden geldiğince beklentileri her zaman karşılamaya çalışıyoruz. Ama yaşadığımız sorun ilk etapta ailenin hemen beklentilere girip bir anda olsun istemesi.” (K17)</p>
<p>Olumlu</p>	<p>“Ailenin beklentisini alarak, onları bir dinleyerek ondan sonra çocuğu değerlendirmeye aldıktan sonra program hazırlarım. Beni açıkçası daha olumlu etkiliyor. Bazı hocalar bizim işimize karışılıyor diye algılasa da ben öyle düşünmüyorum. Birlikte hareket etmek benim için daha iyi oldu.” (K4) “Ben hiç problem yaşamadım. Genelde çocuğum çok ilerledi. Teşekkürler hocam şeklinde geri dönüşler aldım.” (K9) “Temelden biz neyi amaçlıyoruz bunu aileye de aksettirdikten sonra çalışmalarımız daha verimli oluyor.” (K10) “Beni olumlu yönde etkiliyor. Bir kere motive oluyorum. Benim için bir motive edici bir durum.” (K11) “Çocuğun ihtiyaçlarını aile ile birlikte tespit edebilirsiniz. Böyle bir problemle karşılaşmıyorsunuz.” (K13) Biz zaten öğrenciler buraya başlarken ailelerinden mektup istiyoruz ve ona göre program yapıyoruz.” (K15) Aileler her zaman beklenti içinde olurlar. Ailelerin daha çok endişe duymaları ve öğrencilerin kendi istediklerini yapmasını istiyorlar. Olumsuz bir şey görmüyorum. Çünkü ailelerin kendilerine göre haklı olduklarını düşünüyorum.”</p>

	(K18) “Bizim hedefimiz ailelerinin beklentisini karşılamak. Çok ufak gelişmeden bile olsa mutlu olabiliyorlar. Bu da bizi olumlu yönde etkiliyor.” (K19)
--	--

Şekil 5. Soru 8’in Cevap Dağılımı

Katılımcıların %55’i ailenin yaklaşımlarını olumsuz olarak cevaplamıştır. Ailenin çocuk üzerinde baskı yaptığını, çocuğunun otizmlili olmasını kabullenmediğini, beklentilerinin çok fazla olduğunu ve ayrıca sabırsız olduklarını dile getirmişlerdir. Bu durumların hem çocuk üzerinde hem de eğitmen üzerinde olumsuz etki yarattığını dile getirmişlerdir. Aile yaklaşımlarını olumlu etki bıraktığını söyleyen katılımcıların %40’ı, aile ile birlikte koordineli hareket etmenin önemli olduğunu ve bu durumdan memnun olduklarını, ailenin geri dönütlerinin motive edici bulduklarını dile getirmişlerdir. Bu soruda katılımcıların %5’inden yeterli cevaplar alınmadığı için soru değerlendirilmeye alınmamıştır.

3.9. Çalışma Alanları ve Materyelleri Ne Kadar Yeterli Buluyosunuz ?

Tablo 8. Soru 9'un Cevap Dağılımı

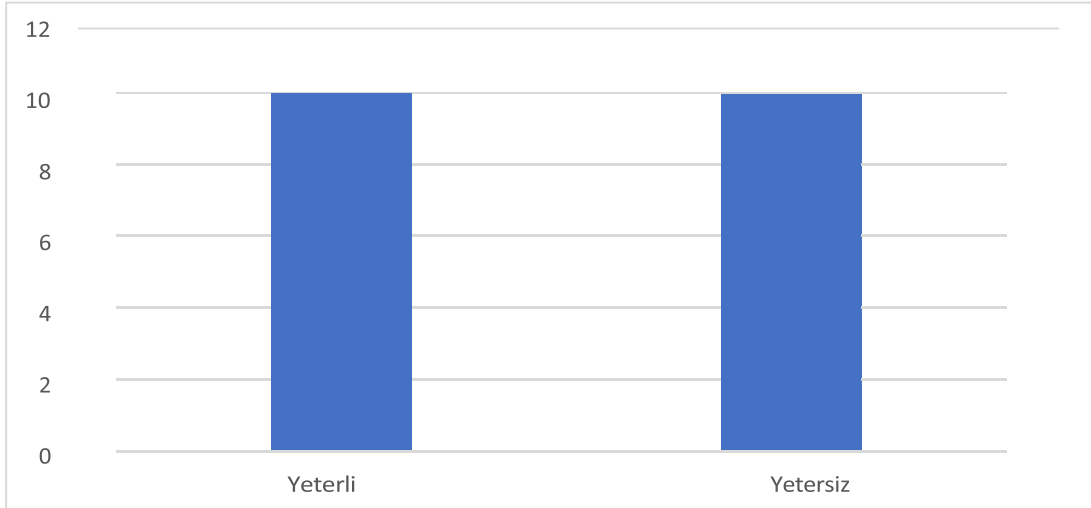
Kategoriler	Katılımcıların soruya ilişkin vermiş olduğu cevaplar
Yeterli	<p>“Kurumumuzda materyallerimiz yeterli.” (K12)</p> <p>“Ben bir kurumda çalışıyorum ve ben bizim kurumdaki şeylerin yeterli olduğunu düşünüyorum.” (K6) “Yani iç ve dış mekân düşündüğümüz zaman yeterli. Zaten kışın salonlarda falan çalışıyoruz belirli sınıflarda, yazın havaların güzelleşmesi ile birlikte yüzme vs. gibi etkinliklerle devam ediyoruz.” (K8) “Şu anda özellikle çalıştığım kurumda açıkçası materyal sıkıntısı yaşamıyorum. Programda olan öğrencilerimle üretebiliyorum. Üretebildiğim şeyleri çocuğun hayatına yansıtabiliyorum ve eksik olduğu şekilde onu tolere edip yerine başka şeyler koyabiliyoruz.” (K10) “Hayal dünyası geniş girişimcilik düzeyi yüksek gerçekten bu işi benimsemiş yaratıcı ruhlu bir eğitmen en basit materyallerden bile çocuğa uygun hale getirerek bir çalışma ortamı hazırlayabilir diye düşünüyorum.” (K12)</p> <p>“Kurumumuz gayet donanımlı her konuda. Rehabilitasyon merkezimiz var bünyemizde dil terapistimiz, fizyoterapistimiz, havuzumuz, tenis alanlarımız, temel spor becerilerini uygulayabileceğimiz alanımız gibi birçok alan var. Bu konu da diğer kurumlarda dahil olmak üzere hepsini donanımlı olduğunu düşünüyorum.” (K14) “Ben kendi şahsım adıma kulübümdeki materyallerden memnunum. Memnun kalmadığım nokta da ya da işte yetersiz bulduğum nokta da yönetimden bunu talep ediyorum istediğim materyal bana sağlanıyor.” (K15) “Kendi kurumumuz olarak söylemek istiyorum. Burada bütün çalışma alanlarımız</p>

	<p>ayrı burada herkese yetecek kadar materyallerimiz ve çalışma alanlarımız var. Toplam kullanılabilir alan yaklaşık on bin veya 15 bin metre² üzerinde. Açık alan 2000 metre kare üzerinde yanlış hatırlamıyorsam. Açık havuzumuz var. Çalışma alanları ve materyalleri farklı odalarda olduğu için çalışma alanı ve materyaller konusunda hiçbir sıkıntı yaşamıyoruz.” (K17) “Kurumum açısından yeterli buluyorum. Şu an materyallerimizle her şeyi yapabiliyoruz. Her şekilde çocuğun gereksinimini karşılayabiliyoruz. Ne kadar çok materyal çocuklar için o kadar iyi daha farklı noktalara gelebiliyorlar.” (K18) “Gayet yeterli ama teknoloji ile beraber daha çok ihtiyaç duyuluyor.” (K19)</p>
--	--

Yetersiz	<p>“Sınıflarımız çok yetersiz. Bir oda da değil de gerçek bir salonda ya da doğada bu çocuklar ile çalışılması gerek bu çocukların iletişime ihtiyacı var şu anki kurumlarda bunlar yok.” (K1) “Çalışma alanı fazlasıyla yetersiz, kısıtlı hani daha genişlerde bir oraya bir buraya gitmek istiyorlar. Dar alan bu çok olumsuz materyaller zaten yetersiz, çocuğa çok büyük etkisi var.” (K3) “Ben şimdi dışarda çalışıyorum genellikle ama ben bir belediyenin havuzuna girmek için normal istediğim zaman giremiyorum. Ücret verip giremiyorum bu çocuk engelli deyip almıyorlar. Böyle sıkıntılar yaşıyoruz açıkçası ama her yerde de değil mesela ata götürüyorum çocuğu orda sıkıntı yapmıyorlar. Bowling te sıkıntı yapıyorlar. Genellikle yapıyorlar.” (K4) “Bana göre çalışma alanları ve materyaller yeterli değil. Bütün otizmli çocukları düşünüp tek düze bir sınıf oluşturuyoruz halbuki biraz daha bireyselleştirilmesi alanların biraz daha farklılaştırılması lazım.” (K5). Kapalı alanda değil de işte doğayla iç içe hayvanların bitkilerin olduğu alan olsa daha iyi olur bence.”</p>
----------	---

	<p>(K7) “Bence yok denilebilecek kadar az. Yeterli bulmuyorum.” (K9) “Çalışma alanları biraz kısıtlı açıkçası. Ben söylüyordum bir okulun sahasını ayarlasak şu çocukları takım işine katmaya çalışsak diye. Ama hep göz ardı ediliyordu tabi.” (K11) “Önce sosyal ortamlarda dışlanmak, uzak tutulmak. İnsanlarımız biraz daha duyarlı bu noktada ama yine de internet ve sosyal alanların başında insanların böyle “otizmliler çocuklar bizim canlarımız” deyip yan yana geldiklerinde kendi çocuklarını böyle ötelediğini ben biliyorum. Dışarıdaki ortam benim için yeterli değil zaten özellikle sosyal alanlarda çocukların çalışmaları çok güç. Kurumlar bazında bakıldığında da kurumlar ve tesisler bakımında da ciddi eksiklikler var.” (K13) “Materyaller kesinlikle çok eksik.” (K16) “Materyaller hiçbir zaman yeterli olmaz.” (K20)</p>
--	---

Şekil 6. Soru 9’un Cevap Dağılımı

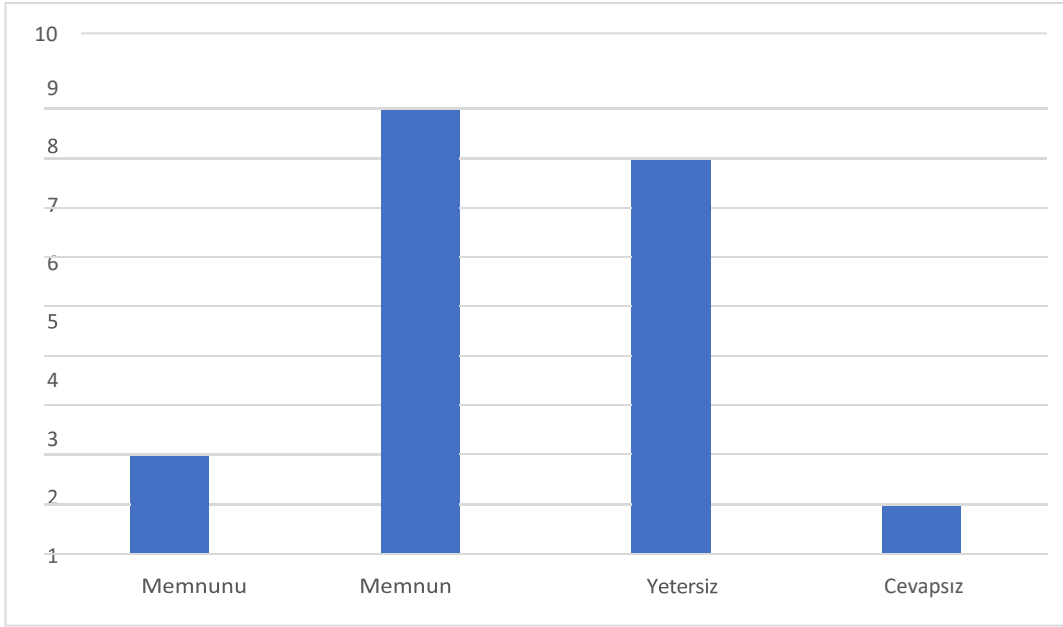
Katılımcıların %50’si çalışma alanlarını ve materyalleri yeterli bulurken diğer %50’si yetersiz bulmuştur. Katılımcılar sınıfların yetersiz olduğunu, çocukların daha geniş alanlarda doğa ile iç içe olmaları gerektiğini belirtmiş olup aynı zamanda bu çocukların sosyal alanda kabul edilmediğini dışlandığını dile getirmişlerdir.

3.10. Devletin Bu Konuda Sağladığı Olanaklardan Memnun Musunuz ?

Tablo 9. Soru 10'un Cevap Dağılımı

Kategoriler	Katılımcıların soruya ilişkin vermiş olduğu cevaplar
Memnunum	<p>“Benim için herhangi bir problem yok bu konuda.” (K9)</p> <p>“Kanunda da sosyal hizmetlerde ve kurumlarda çocuklara yönelik 10 madde var. Ama bunları kimse bilmiyor. Sadece şey istiyorlar birileri bunlara bir yazı göndersin. Buraya gidin şuraya gidin burada bu var şurada şu var. Armut piş ağzıma düş gibi. Çocuklarda ilerleyemiyor bu yüzden maalesef. Araştırıldığında çok güzel imkanlar var.” (K12)</p>
Memnun Değilim	<p>“Devlet’in bize sunduğu bir olanak yok.” (K2)</p> <p>“Değilim.” (K4) “Devletin olanaklarından tabi ki hiçbir şekilde memnun değiliz. Devlet sadece özel eğitim öğretmeninin öğretebildiği ile yetiniyor bir dil terapisti veya hareket eğitimi alanında uzman bir öğretmenin verdiği dersi hiçbir şekilde karşılamıyor ve bu eğitimin olmazsa olmazlarını yok sayıyor.” (K5) “Memnun değilim. Çünkü devlet sadece özel eğitim kısmına ağırlık vermiş durumda. Spor olayını hem dışarda hem kurumlarda devlet desteği olmadan yapıyoruz.” (K8) “Spor eğitim kısmında devlet desteği yok. Biz tamamen özel karşılıyoruz.” (K13) “Devletin burada sağlamış olduğu olanaklardan bende dahil olmak üzere hiç kimse memnun değil.”(14) “Rehabilitasyona verdiği sadece 45 dk. 2 ders bu asla yeterli değil. Herhangi bir engeli olan bir birey için asla yeterli değil. Haftada 45 er dakikalık ders asla yeterli değil.” (K15) “Memnun değilim devlet akademik olarak yardım yapıyor. Spor merkezlerine de destek olmalarını isterim.” (K17) “Hiç memnun değiliz.” (K20)</p>

Yetersiz	<p>“Sunmuş olduğu olanakları yetersiz buluyorum biraz daha geliştirilebilir.” (K1) “Yetersiz ya çok fazla memnun değilim diyememem yetersiz sadece.” (K3) “Ben yeterli bulmuyorum. Zaten bunlar çok özel ve masraflı çocuklar. Durumu olmayan bir sürü insan var bu destek yetersiz bence.” (K7) “Şu durumda çok yetersiz. Özel çocukların spor yapabilmesi için özel alanların oluşturulması sokağa çıktığı zaman ailesiyle güzel zamanlar geçirebileceği alanların olması gerekiyor. Sosyal aktivite konusunda problemler var onu diyebilirim.” (K10) “Kısmen diyeyim. Çünkü şu şekilde hani özel eğitime tamam katkıda bulunuyor ama spor eğitimine katkı yok.” (K11) “Belediyenin kendi engelli bireyler için açtığı spor yerleri, etkinlik, resim, müzik, bu tarz ama hep belirli seviyedeki öğrenciler için. Biraz daha geliştirilebilir aslında. Ağır bir öğrenciye yönelikte aktiviteler olması gerekiyor. Devletin bu konuda biraz bilinçlenip bir şeyler yapması lazım.” (K16) “Devletin verdiği olanaklar eksik kalıyor. Çocuğunu haftada 1-2 saat gönderdiği eğitim yetersiz kalıyor. Otizmi ağır olanlar çocuklar için zorluk sağlıyor. Aldıkları yetersiz eğitim çocukların davranışlarında çok fazla düzeltme yapmıyor. Devletimizin bu konuda daha fazla ödenek yapması gerekiyor.” (K18) “Devletin bu konularda yavaş yavaş bir şeyler yaptığını görüyoruz. Şu anki destek yeterli değil.” (K19)</p>
----------	---

Şekil 7. Soru 10'un Cevap Dağılımı

Katılımcıların %45'i devletin sağlamış olduğu olanaklardan memnun olmadıklarını söylemişlerdir. Devletin spor alanına önem vermediğini ve desteklemediğini dile getirmişlerdir. Katılımcıların %40'ı yetersiz cevabını vererek, devlet desteğinin kısmen yetersiz olduğunu ve geliştirilmesini spor alanına katkı sağlanmasını, ödeneklerin artırılmasını dile getirmişlerdir. Son olarak devletin olanaklarını yeterli bulan katılımcıların %10'u, ailelerin haklarını bilmediklerini kanunların araştırılmadığını dile getirmişlerdir. Bu soruda katılımcıların %5'inden yeterli cevaplar alınmadığı için soru değerlendirilmeye alınmamıştır.

3.11. Otizmlili Bireylerle Çalışmak Sizin Hayatınızı Olumlu veya Olumsuz Nasıl Etkiliyor ?

Tablo 10. Soru 11'in Cevap Dağılımı

Kategoriler	Katılımcıların soruya ilişkin vermiş olduğu cevaplar
Pozitif	<p>“Benim hayatımı olumlu etkiliyor. Sabırlı bir insan olmamı sağlıyor ilk karşılaştığım problemde bunun geçici olduğunu, bir çözümü olduğunu düşünmemi sağlıyor.” (K4) “Benim hayatımı olumlu etkiliyor. Ben yardım ettikçe çocukta iyi şeyler olduğunu görünce kendi adıma gururlanıyorum. Olumsuz bir etkisi olduğunu düşünmüyorum.” (K6) “Açıkçası beni çok fazla</p>

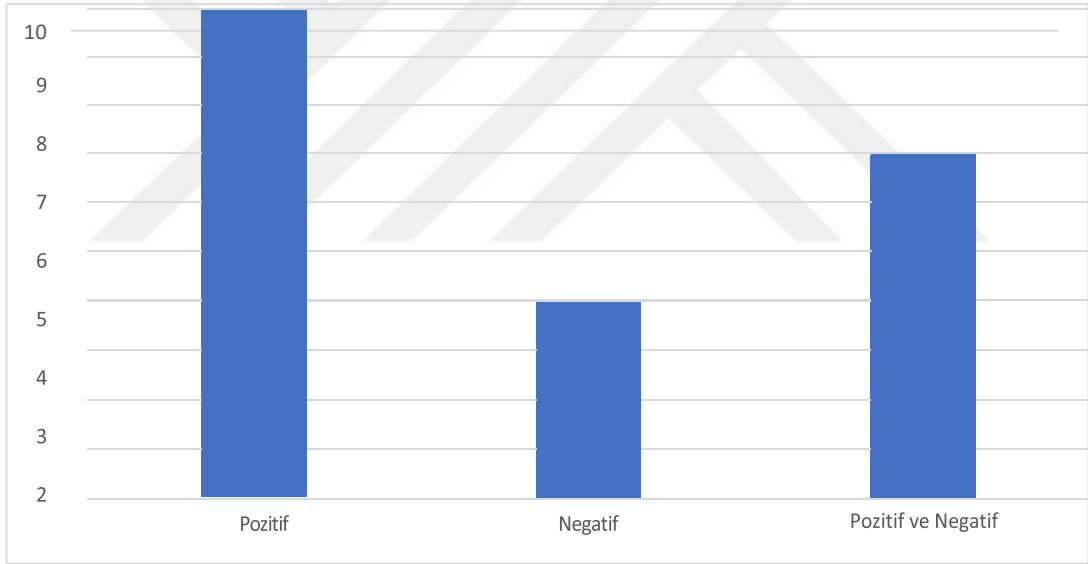
	<p>etkileyecek olumsuz yönü olmadı çünkü ben inanın ben tam anlamıyla zevk alarak yaptığım bir iş. Nasıl sabırlı olmam gerektiğini öğrendim. Bir şeyi nasıl öğrenmem gerektiğini öğrendim. Bir şeyi nasıl karşı tarafa aksettirmem gerektiğini öğrendim.” (K10) “Olumlu şöyle hayata bakış açımı değiştirdi. Yani şunu da düşünmeye başladım ileride benim de çocuğum böyle olabilir. Onun için biraz daha beni geleceğe hazırladı.” (K11) “Şimdi bazı küçük şeyleri onlardan öğrendim. Ne kadar ben onların öğretmeni olsam da onlara bir şey öğretsem de onlardan da çok şey öğreniyorum. Öncelikle insani olarak vicdanın doğru olarak nasıl bir şey olduğunu öğrendim. Sabrı öğrendim. Şükretmeyi öğrendim. Paranın pulun ne kadar gereksiz olduğunu yeri geldiğinde hiçbir anlamı olmadığını sadece sağlığın ve insan olmanın ne kadar değerli olduğunu öğrendim. Olumsuz hiçbir etkisi olmadı. İnsanlara gülüp geçmeyi öğrendim. Affetmeyi öğrendim. Saygı duymayı öğrendim. İnsanlığa ait olan birçok değeri onlardan öğrendim.” (K13) “Aslında olumlu etkiliyor. Olumsuz çok bir şeyde görmüyorum. Avantaj şu daha sabırlı bir insanım. Bunu normal sosyal hayatımda çok duyuyorum arkadaşlardan. Çünkü burada gerçekten çok</p>
--	--

	<p>sabır gerektiren bir iş var ya da sinir duyum çok yok diyebilirim. Çünkü burada öyle bir şeye yer yok. Düşünsene sadece topu tutmasını öğreteceksin mesela ama günlerce, haftalarca, aylarca sen onla çalışıyorsun. Bu da doğal olarak seni daha mülayim bir tip yapıyor yani.” (K15)</p> <p>“Ya ben bu işe duygusal olarak başladığım için olumlu benim için.” (K17) “Çok fazla etkilemiyor. İnsanın hayatına tamamen bilgi katıyor ve bakış açısını geliştiriyor.” (K18)</p> <p>“Pozitif yönde etkiliyor.” (K19)</p>
Negatif	<p>“Yoğun bir çalışma içinde olduğumuz için yorgunluk ve halsizlik oluyor.” (K2) “Zaten bu işe gönüllü olarak başladım. Gerçekten onları sevdiğim için başladım. Uzun süre bu işte çalışmak açıkçası beni yıprattı. Ruhsal anlamda da kendimi pek iyi hissetmedim. Çok sabırlı bir insan olmama rağmen işte daha hızlı sinirlenen, bağırır çağıran bir insan haline geldim. Uzun süreli çalışılmaması gereken bir iş. Ya da çalıştığım öğrencilerden kaynaklı olabilir. Çocuğun seviyesi ile alakalı. Yönetimin de bunu dikkate alması gerekir.” (K7) “Bazen çok gerildiğimiz ve yıprandığımız zamanlar oluyor. Çünkü normal gelişim gösteren bireyler değil. O yüzden sürekli anlatmamız ya da sürekli tekrar yapmamız gerekiyor. Buda ne yazık ki bizi bazen gün içerisinde yıpratıyor. Buda doğal olarak yaşantımızı etkiliyor. Biraz daha gergin ve sinirli olduğumuz dönemler olabiliyor. Ama genel olarak yıpratıcı bir tarafı var.” (K8) “Olumsuz etkiliyor. Çünkü otizmliler çocuklarla iletişim kurarken daha sert, daha keskin cevaplar vermemiz gerekiyor. Buda özel hayatımızı da etkiliyor. Pek olumlu bir yanı yok.” (K9)</p>

Pozitif ve Negatif	<p>“Seviyorsun, ilgileniyorsun, öğreniyor öğrendikçe sen mutlu oluyorsun ama vermeye çalıştıkça mental olarak kendini yoruyorsun. Tabi bedenen de yoruluyorsun ama bedenen den önce mental anlamda yorgunluk gerçekten insanı yıpratıyor. Ben artık haftanın sonlarına doğru ona sabır göstermeye çalıştıkça dışarıya karşı daha sabırsız hale geliyordum. İşte kendi aileme karşı daha sinirli, sabırsız, suratsız bir hal alıyordum daha geçimsizdim. Olumlunun yanında birçok kattığı olumsuz şeyde oldu. Ama yine de yaptığım işi seviyorum, mutluyum yani.” (K1) “insanları anlama konusunda sakinlik konusunda gayet geliştim yani. O beni o yorduğu için çok fazla sosyalleşmiyorum. Evden okula okuldan eve bir yoruluyorsun o yönde benim için bir sıkıntısı var. Kendime çok fazla zaman ayıramıyorum sadece kafamı dinlemek istiyorum. Olumsuz yönü bu baya bir sosyal oldum.” (K3) “Yani merhametli oluyorsun bir zaman sonra yani çok sabırlı olmaya başlıyorsun. Beklemeyi biliyorsun. Olumsuz yanları da özel hayatında çok fazla bir vaktin olmuyor. Sabahtan akşama kadar çalıştığında o yorgunlukla o şeyle kendinize çok fazla vakit ayıramıyorsunuz.” (K5) “Olumsuz tarafı dışarıdaki hayattan çok soyutlanıyoruz. Ben bizim çocuklar ile uzun zaman geçirmenin kendime daha verimli olduğunu düşünüyorum. Bu her eğitime göre değişebilir. Biraz daha maneviyatçı olduğum içindir belki de. Evet özel hayatınız çok kısıtlanıyor. Tabi ki dezavantajları var olumlu yönlerinden bakmaya çalışıyorum.” (K12) “Çalışmaya başladıktan sonra bakıyorsunuz ki bir çocuğa bir şey verdiğinizde yani eğitimle o çocuğun başarı hissini paylaşabildiğinizde inanılmaz bırakmak istesiniz de bırakamıyorsunuz. Evet psikolojik olarak yoruluyoruz. Çünkü farklı farklı öğrencilerle çalışıyoruz. Farklı</p>
--------------------	---

	<p>psikolojiler görüyoruz. Psikolojik destek alma ihtiyacı duyuyorsunuz bir süreden sonra ama bu işin maneviyatını düşündüğünüzde bırakamıyorsunuz psikolojik olarak bir süre sonra çöküntüye uğruyorsunuz.” (K14). Hem olumlu hem olumsuz. Manevi yönden insan kendini çok iyi hissediyor. Hem de olumsuz yönleri oluyor.” (K16)</p> <p>“Olumlu etkilemesi; şükrediyoruz. Olumsuz yönleri ise; acaba çocuğum böyle olur mu düşüncesi. Psikolojik, olarak etkisi oluyor.” (K20)</p>
--	---

Şekil 8. Soru 11’in Cevap Dağılımı

Katılımcıların %45’i otizmlili birey ile çalışmanın kendilerini olumlu etkilediğini, daha sabırlı olduklarını, olaylara bakış açılarının değiştiğini ve bu işi severek yaptıklarını dile getirip olumsuz bir etki olmadığını söylemişlerdir. Katılımcıların %20’si ise kendilerini olumsuz etkilediğini, çok yorulduklarını, daha sinirli ve gergin olduklarını söylerken olumlu yönlerinden bahsetmemişlerdir. Katılımcıların %35’i ise hem olumlu yönde hem de olumsuz yönde etkilediğini söylemişlerdir. Zihinsel ve beden olarak yorulduklarını, daha sabırsız ve özel hayatlarında daha sosyal

olduklarını dile getirirken aynı zamanda bu işi sevdiklerini ve kopamadıklarını her şeye rağmen manevi yönden mutlu olduklarını da belirtmişlerdir.

3.12. Aldığınız Eğitim Karşısında Yeterli ya da Yetersiz Bulduğunuz Alanlar Nelerdir ?

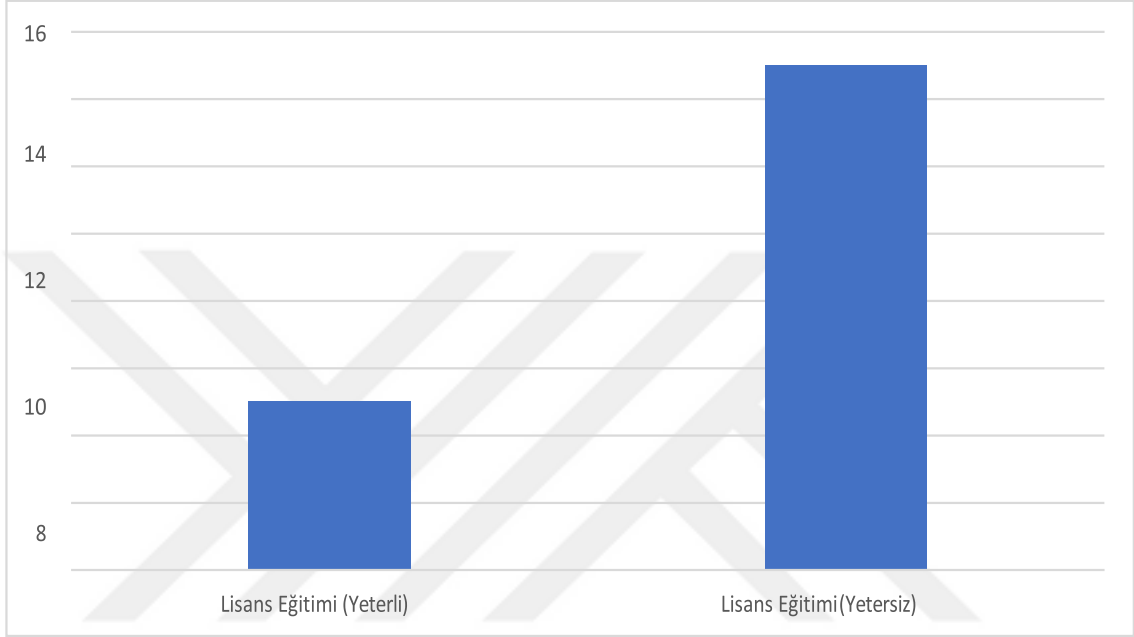
Tablo 11. Soru 12'nin Cevap Dağılımı

Kategoriler	Katılımcıların soruya ilişkin vermiş olduğu cevaplar
Lisans Eğitimi (Yetersiz)	<p>“Lisans eğitiminde aldığım eğitimler yalnızca görme engellilerde spor eğitimini aldım. Bir görme engelli bireyle çalışıyorsan nasıl ona spor yaptırabilirsin onu öğrendim. Bunun dışında aldığım hiçbir şey yok. Aldığım her şey yetersiz bence.” (K1) “Bu alanla ilgili eğitim almadım. Deneyim yaparak kendimi geliştirdim.” (K2) “Ben lisans mezunuyum. Açıkçası yeterli olduğunu düşünmüyorum. Çünkü bir dersimiz vardı o da seçmeliydi hani onu böyle olacağını bilmeden seçmiştim. Bir dersimiz vardı engellilerle ilgili onun üzerine staj yaptım bir dönem. Ben yeterli bulmuyorum yalnızca bir ders 5 ay staj yaptık. Stajda zorunlu değildi.” (K4) “Hareket eğitimi konusunda evet kendimi yeterli buluyorum. İşin biraz daha akademi ve özel eğitim kısmını değerlendirirsek kesinlikle yeterli bulmuyorum. Bunun içerisine hareket eğitimi, özel eğitim bireysel eğitim vs. bunların tümünü bir değerlendirmek lazım. Bunu da çok daha verimli olabilmek için özel eğitim alanının da özellikle yüksek lisans yapılması lazım.” (K5) Engelliler dersi almıştık evet ama doğuştan engelli veya sonradan olan buna benzer şeyler. Bu iş çok farklı bir iş yani kriz geçirdiğinde veya nerde ne yapılması gerekiyor okulda bununla alakalı bilgilendirme verilmedi. Fakat ben bu işe gönüllü</p>

başladığımda bir derneğe bağlı olarak başladım. Uzman biri gelmişti ve bize 20 günlük bir eğitim vermişti. Onu üzerine tecrübe edinerek bir şeyler yapmaya çalıştık yani eve verilen eğitim önemli ama bu işte çocukların ruh halleri sürekli değiştiği için tecrübenin önemli olduğunu düşünüyorum ben.” (K7) “Üniversite de biz engellilerle ilgili zaten tek bir ders gördük. Onda da istediğimiz verimi alamadık. Üniversite de bu konuda çok yetersizdi.” (K8) Bize özellikle bir eğitim verilmiyor. Biz daha çok çocuğu tanıyarak çocuğun üzerinde gelişim sağlamaya çalışıyoruz.” (K9) “Üniversite de biraz daha özel eğitim yanından da bakılabilirdi. Çünkü onunla alakalı hiçbir şey görmedik biz özel eğitimle alakalı.” (K11) “Akademik ve teorik anlamda pratik zaten hiç yok ama aldığımız eğitim üniversitelerde alınan eğitimlerin bu ülke de daha çok yol kat etmesi gerektiğini düşünüyorum. Benim üniversiteme bitirme tezimi vermeye gittiğimde alt sınıfların derslerine girmişliğim var. O üniversitenin eğitmenleri dahi alan adına hiçbir şey bilmiyorlar. Çok büyük kopukluklar var. Ne öğrendiysem kendi çabamla öğrendim.” (K12) “Hiçbiri yetmiyor hocam. Hepsi tecrübe. Hiçbir şekilde buna dair bir eğitim ve alan yok.” (K13) “Yani şöyle biz üniversitede engellilerle spor adı altında bir ders aldık. Uzmanlığımızı bu alan üzerinde yoğunlaştırdık. Bu alandan gittik. Ama görünen bir gerçek var hiçbir şekilde ne üniversitelerde ne liselerde ne yüksek lisansta bu alanla ilgili yeterli çalışma yok.” (K14) “Kesinlikle yeterli bulmuyorum bu arada lisans eğitimini. Çünkü 2 yıl ben kendi üniversite nezdinde konuşayım en azından. Hocanın yaptığı tek şey sınıfa gelip bir tane slayt açıp o slayttan işte böyle böyle bu çocuklarla şu şekilde çalışılsın deyip geçti. Stajımı da ben yine böyle bir kurumda yaptım. Okuldan mezun olduğumda ben asla şu an ki durumuma sahip değildim yani. Çünkü müthiş ezberci bir sistemden

	<p>bahsediyoruz.” (K15) “Bu alana yönelik hiç eğitim almadık. Çocuğa nasıl davranacağımız olsun otizm hakkında bilgi yani lisanstan aynen eğitim almadık çevremizdeki hocalardan destek alıyoruz. Özel eğitimci psikolog hocalardan. Ben tabii ki müfredat da vardı ama bizim müfredattaki ile şu an iş yerinde yaptığımız arasında dağlar kadar fark var.” (K17) “Ülkede verilen eğitim yeterli değil.” (K19) “Kendi aldığım şahsi eğitim karşısında bu alanda 12 yıl önce eğitim yoktu. Bu yüzden eğitimim sıfırdı. Kurumumuzun halen bir platformu yok ve bu alanda eğitim almadık. Üniversite’de aldığım eğitim değil de bu işe başladıktan sonra kendimi çok geliştirdim.” (K20)</p>
Lisans Eğitimi (Yeterli)	<p>“Spor dersleri olarak yani bütün kapsıyor bu spor dersleri yani antrenman bilgisi, ya da uygulamalı olarak çalıştıklarım benim için gayet yeterliydi. Otizmlilerde çocuklara öğretme şekli biraz farklı direk sıfırdan kademe kademe öğretiliyor. Ama bana çok büyük bir faydası oldu. Özellikle okuldaki öğretmenlerimden kaynaklı diyeyim, derslerden dolayı değil. Oyun şeklinde dersler yaptırdığı için otizmlilerde çocuklara oyunla öğretmek bizim için dahaiyi olduğu için ben hiç sıkıntı çekmedim mesela. Gayet güzel adapte oldum.” (K3) “Besyo okuduğum için aslında her şeyi yeterli buluyorum. Çünkü biz zaten beden eğitimi okurken de engellilerle spor dersini de işledik. Okurken de çalıştığım için bu işte yeterli geldiğini düşünüyorum.” (K6) “Lisans eğitimimde ben işte üniversite 2.sınıfta engelliler de beden eğitimi spor işte engellilerde egzersiz, engellilerde beslenme şeklinde dersler gördük. Psikomotor gelişim yaş safhaları, gelişim modeli hepsini gördük.” (K10) “Ya şöyle üniversitede ben tam anlamıyla tabii engellilere yönelik eğitim aldım. Aslında çalışırken</p>

	öğreniyorsun.” (K16) “Bu konuda özel eğitim aldım ama eğitim aldığımız okuldan okula ve hocadan hocaya değişebiliyor. Benim eğitim aldığım Üniversite’de yeterli bilgiye sahiptiler.” (K18)
--	---

Şekil 9. Soru 12'nin Cevap Dağılımı

Katılımcıların %75'i lisans eğitimlerini yetersiz bulduklarını, bu alanla ilgili eğitim almadıklarını, eğitim alanlar ise eğitimi yetersiz buldukları işe başladıklarında deneyimleyerek öğrendiklerini dile getirmişlerdir. Lisans eğitimini yeterli bulan katılımcıların %25'i ise gördükleri derslerin bu alanda çalışmak için yeterli olduğunu dile getirmişlerdir.

3.13. Dünyada Yapılan Bu Tür Çalışmaları Takip Edip Kendinizi Geliştiriyor Musunuz ?

Tablo 12. Soru 13'ün Cevap Dağılımı

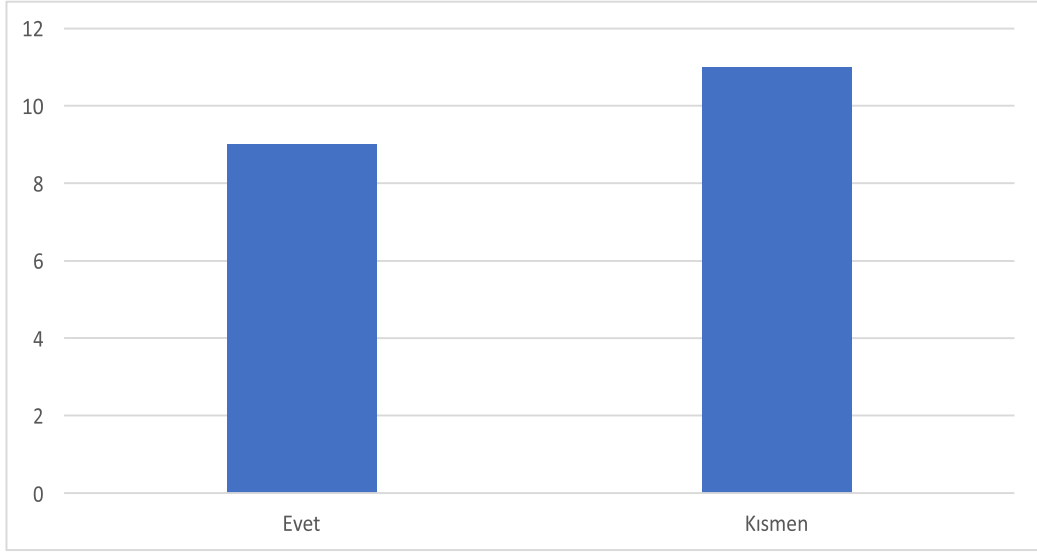
Kategoriler	Katılımcıların soruya ilişkin vermiş olduğu cevaplar
Evet	<p>“Bu konuda özellikle vücut dışı makaleler olsun ülkemizde yapılan makaleler olsun. Özellikle Anadolu Üniversitesinin bu konu üzerinde yaptığı çalışmaları ve makaleleri takip ediyorum.” (K5) “Evet ediyorum. Zaten hareket ve beden eğitiminde yüksek lisans yaptım. Tezimde bunları yazmıştım. O yüzden onları takip edipte yapılan yurt dışı çalışmalarını, makalelerini okuyup takip ediyorum.” (K8) “Alanımla ilgili yenilikleri neler yapabilirim, hangi eğitimlere katılabilirim, ben daha fazla nasıl çocuğa katkı sağlayabilirim diye üzerine gitmeye çalışıyorum. Atıyorum işte çalıştığım okulda özel eğitimcilerden tutun dil terapisine hepsinden neler yapabilirim diye ufak da olsa bir şeyler almaya çalışıyorum. Ama kendi alanımla ilgili sürekli üretmeye çalışıyorum çünkü ben şunu anladım bu 10-11 zaman arasında ne kadar üretken olursak o kadar çocuğun bünyesine girebiliyoruz. Yüksek lisansına devam ediyorum, kitapları okuyorum bununla ilgili.” (K10) “Araştırıp öğrenmeye çalışıyorum.” (K11) “Şu anda en faal olarak sağlık örgütünün bir datası var. Her yıl otizmli çocuklar üzerine çok güzel makaleler yayınlanıyor. Bu arada makalelerden biri de benimkiydi. Duyu bütünleme üzerine yazdığım. Ben o datanın çok verimli olduğunu düşünüyorum. Türkiye dışındaki yerlerde özellikle bu çalışmanın en iyi olduğu yer Almanya.</p>

	<p>Almanya bir akademik çalışma yaptığımızda sadece kendi alanıma söyleyeyim. Biz spor veri tabanlı gideceğiz ama bunun içerine yan dalları anatomisini verene kadar yani anatomi, biyokimya, biyoenerji işin içerine giriyor. En küçük alt dallara varana kadar bir uzman çalışması yapıyor. Ve çok büyük bir verim alıyorsunuz.” (K12) “Evet yani bizim de dünyadaki çalışmalarını takip edip projeleri inceleyip bizim de kendimiz ileride bu çocuklara nasıl faydalı olabiliriz adı altında bir proje çalışmamız var. Yapıldı inşallah devletimizde bize destek verdiği sürece bütün herkes bu çalışmamızı herkes bazı otizm adı altında çalışmalarımız duyacaklar.” (K14) E tabi ki bu kadar işin içinde olunca takip ediyorsun. Takip etmek zorundasın. Çünkü karşına işte veli geliyor. Gelip de şimdi işte o insan “Bana dediğinde hocam biz diyetle başladık. Glütten diyeti yapıyoruz.” Dediğinde “Aa aslında bu zayıf bir çocuk ne gerek var diyet yapmanıza.” gibi absürt bir cevap verirsen bu hoş değil bana göre. O yüzden takip etmek zorundayım diye düşünüyorum.” (K15) “Vakit buldukça, okumaya çalışıyorum. Temple Grandin var otizmlili baya kendini geliştirmiş. Hayranım o kadına hem de otizmlili mesela onun ağzından bir kitap okudum ve gerçekten otizmi orada gördüm kadın işte ne yaşamış. Neler öğretiyor. Aslında otizmlili birey sana bakarken ne demek istiyor. Elini şöyle kaldırdığında ne yapmaya çalışıyor. Bu tarza yayınları ve kitapları okuduğumda aslında o zaman kendimi geliştirdiğimi ve kendime bir şeyler kattığımı görüyorum. Ama tabi ki desteklemek zorundayım. Çünkü her yeni bir şeyler öğrenmek istiyorum ki yeni bir şeyler katabileyim.” (K16) “Ben genelde spor üzerine yaparım araştırmalarım hep akademi üzerine olur eğitimle ilgili çocuğun davranış problemleri ile ilgili ama spor yönünde yapacağımız eğitimler çocuğun yetenek becerisine göre araştırma yapıyorum. Daha önceki diğer kurumda çalıştığım arkadaşlarımla paylaşımlarda bulunuyorum çocuğun eğitim</p>
--	--

	becerileri yaptıkları başarılar o şekilde takip ediyorum ama hep akademik yönde ve teorik olarak araştırmalar yapıyorum.” (K17)
--	---

Kısmen	<p>“Biraz önce de bahsetmiştim hep deneme yanılma yöntemiyle onu denedim olmadı bunu denedim olmadı hemen internetten araştır işte Amerika da ne denenmiş videoları izle çeviremiyorsun da işte izliyorsun o ne yapmış aynısını bende deneyim şeklinde oldu.” (K1) “Takip ediyorum ama çok fazla değil. Otizm çok çeşitli ve kendimizi daha çok geliştirmemiz gerekiyor.” (K2) “Çok fazla ben takip etmiyorum. Sadece bu kısa makaleler oluyor ya o şekilde yazılar okuyorum ama çok fazla değil.” (K3) “Bazen makale okuyorum. Ben ilk başladığım zamanlarda 1-2 kitap okumuştum. İşin içine girdikçe alıştıkça bıraktım.” (K4) “Yani genellikle internetten takip ediyorum. Elime somut bir şey alıp takip ettiğim olmadı. Tanınmış kişileri izliyorum.” (K6) “Bunlar için pek zamanım olmadı. Ama makaleleri okuyup hayatıma uyarlamaya çalışıyorum.” (K7) “En son ebayı duymuştum onu uygulamaya çalıştım.” (K9) “Mesai den geriye kalan vaktimizi ailemize, kendimize ayırmaya çalışıyoruz vs. elimizden geldiği kadar. Sizler gibi yüksek lisans veya doktora yapan biri gibi olamasa da vakit bulduğumuz kadar bulduğumuz yenilikleri kurumuzu ve kendimize katmaya çalışıyoruz.” (K13)</p> <p>“Çok takip edemiyorum ama gördüklerimi mutlaka takip etmeye ve araştırmaya çalışıyorum.” (K18) “Gördüğüm, okuduğum bilgileri takip ediyorum ama araştırmalarım çok olmuyor.” (K19) “Bununla ilgili makaleler, yurtdışı kaynaklardan bilgiler okudum. Bu işi öğrenmek için işin içinde olmak gerekir. İşin içinde olmadan akademik bilgiler yetersiz kalıyor.” (K20)</p>
--------	---

Şekiller 10. Soru 13'ün Cevap Dağılımı

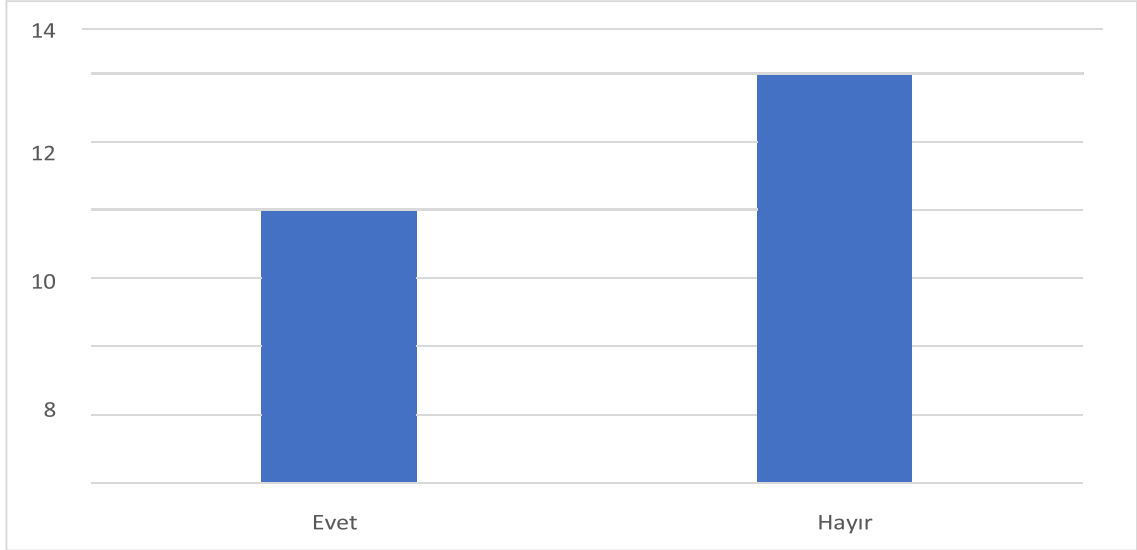
Katılımcıların %55'i kısmen kendilerini geliştirdiğini, vakit buldukça takip etmeye çalıştıklarını ama çok vakit ayırmadıklarını dile getirmişlerdir. Kendilerini geliştirdiklerini söyleyen katılımcıların %45'i ise bu alana yönelik araştırmalar yaptıklarını, bazıları ise yüksek lisans yaptığını, projeleri olduğunu alana yönelik katkılar yapmak istediklerini dile getirmişlerdir.

3.14. Yaptığınız İş Karşılığında Aldığınız Ücret Sizi Tatmin Ediyor Mu?

Tablo 13. Soru 14'ün Cevap Dağılımı

Kategoriler	Katılımcıların soruya ilişkin vermiş olduğu cevaplar
Evet	<p>“Aldığım ücret beni tatmin ediyor.” (K2) “Şu an tatmin ediyor.” (K4) “Ediyor. Tabi ben piyasa üzerinde ücretle çalışıyorum. Ama piyasaya bakıldığı zaman yeterli değil.” (K8) “Az önceki soruda belirttiğim gibi bu işin bir maneviyatı var. Hiçbir şekilde maddiyatı düşünmedim bu zamana kadar. Tabi ki ihtiyaçlarımı karşılıyor. Tabi ki kaliteli bir hayat sürmeme vesile ama hepsinden önemlisi bu işin maneviyatı maddiyatı düşünen insan zaten bu işi. Bu iş gerçekten sabır isteyen bir iş.” (K14) “Yani şu an ediyor. Şu an iyiyim mutluyum.” (K16) “Ya ilk etapta başladığımda tatmin etmiyordu sekiz sene önceki başladığım ücret şu an tabii ki çok</p>

	<p>şükür tatmin ediyor.” (K17) “Kısmen tatmin ediyor.” (K18) “Beni tatmin ediyor.” (K19)</p>
Hayır	<p>“Yani tek cümle kesinlikle etmiyor.” (K1) “Aldığım ücret tatmin etmiyor. Çünkü yaptığımız iş basit bir iş değil yetersiz yani yaptığımız işe nazaran yetersiz.” (K3) “Çok büyük zorluklar yaşıyorsunuz. Bana göre yeterli değil.” (K5) “Hayır.” (K6) “Verilen eğitimin karşılığı bu değil. Hiçbir şekilde tatmin etmiyor.” (K7) “Hayır. Bireysel olarak çalıştığımızda bir sorun yok ama kuruma bağlı çalışılınca tüm zahmeti biz çekiyoruz aldığımız asgari ücret. Yazık yani tüm orada çalışanlara.” (K9) “Aslında ücret bazlı baktığımız zaman ben bu işin yapılmayacağını taraftarıyım. Eğer bir insan bu işi ücret bazlı yapıyorsa aslında tatmin etmediği bir durum ortada.” (K10) “Hayır asla tatmin etmiyor. Çok zor bir iş. Yok yani asla normal bir öğretmenin harcadığı eforun 2 belki 3 katını harcıyorsun. Yeterli değil yani.” (K11) “Zaman zaman. İyi kazanıyoruz.</p> <p>Ama performansımız değerlendirildiğinde çok daha yüksek ücretler alabilirdik. Ben çok orantılı olduğunu düşünmüyorum. Tabi bu iş gönül işi.” (K12) “Hayır. Çok net.” (K13) “Burada tüm benimle aynı mesleği yapan ülke genelinde konuşabilirim ki kimseyi tatmin etmiyor.” (K15) “Şu anda hayır.” (K20)</p>

Şekil 11. Soru 14'ün Cevap Dağılımı

Katılımcıların %60'ı aldığı ücretten memnun olmadığını dile getirip, bu işin zorlu olduğunu ve verilen eğitime karşılık düşük ücret aldıklarını söylemişlerdir. Katılımcıların %40'ı ise aldıkları ücretten memnun olduklarını dile getirmişlerdir.

3.15. Son Olarak Alana Katkı Sağlamak Adına Eklemek İstedığınız Bir Şey Var Mı ?

Tablo 14. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Önerileri

K1	Yani mesela biz şu an şey değiliz resmi olarak bu işi yapıyor görünmüyoruz. Biz evet bir özel eğitim merkezinde çalışıyoruz veya çalıştık biz özel eğitim merkezinde beden eğitimi öğretmeniyiz diyebiliriz. Ben şunu isterdim gerçekten beden eğitimi mezunları olan bireylerin bu işi yapmak istiyorlarsa sağlam bir eğitim nasıl formasyon eğitimi alıyoruz. Onun gibi mesela sıkı bir eğitimle böyle bir merkezde eğitimci olarak çalışabilirsin, nasıl özel eğitimci milli eğitime bağlı o okulda kadrolu öğretmeni ise bizde o okulun eğitim almış kadrolu öğretmeni olabilirdik. Ve hak ettiğimiz parayı bu şekilde kazanabilirdik. İşte biz bağlanıyoruz mesela bir çocuğa, bir çocuk bir öğretmene bende istemem bir öğrencimden ayrılmayı ama mantıklı olan ve doğru olan bence bir öğrencinin birkaç öğretmenin elinden geçerek aynı metodu farklı hocalardan öğrenebilmesi. Yani bir öğrenciyle bir günü geçirmek yerine 6-8
----	--

	öğrenciyle tek seanslık ders almayı tercih ederdim.
K2	Hayır eklemek istediğim bir şey yok.
K3	Benim istediğim daha doğrusu çocuklara sosyalleşmek, bunun ailelere de söylenmesi gerekiyor. Bazı ailelerin çocuğun sosyalleşme değil çocuğun akademi öğrensin istiyorlar. Bu konuda ailelerin bilinçlendirilmesi gerekiyor keşke bilinçlendirilseler. Haftanın 4 gününü okulda geçiriyorlar 1 günü sosyalleşme halbuki 2.5 yarım yarım yapılabilir. Ya da haftanın 3 günü sosyalleşmeye gidilebilir. Çocuk sıkılıyor aynı konuları tekrar etmekten öğreniyor veya öğrenmiyor. Gezerek öğrenilse dışarda böyle grup çocukların aktivite yapabileceği yerlere götürsün. Tek isteğim bu.
K4	Şimdi rehabilitasyon merkezleri var öğrenci başına 800-1000 lira civarı para alıyorlar. Bunu 4 ders karşılığında alıyorlar. Bizim ülkemize baktığımızda açıkta bir sürü beden eğitimi öğretmeni var. Devlet bunu 2000-3000 lira yapsa büyük bahçeli okullar açsa rehabilitasyon yanında beden eğitimi öğretmenleri koysa grup dersleri mesela durumu iyi olan 4-5 tane hoca verse daha iyi olur. Devletimizin bu imkânı var. Rehabilitasyon yanında hareket eğitimi de verilse hem çocuklar açısından hem öğretmenler açısından iyi olur diye düşünüyorum.
K6	Özel eğitimlerle ilgili yada yaptığımız işle ilgili maliyeti biraz daha arttırılrsa biraz daha bize değer verildiğini anlasak çok daha iyi olacak.
K7	Kesinlikle aile ile koordineli çalışması gerekiyor. Bu çocukların kendileri ait hissedebilecekleri bir alan olması gerektiğini düşünüyorum. Gerektiğinde sosyalleşebilecekleri, gerektiğinde yalnız kalabilecekleri doğa ile iç içe bir kampüs yapılabilir.

K8	<p>Biz çalışmalarını doğaöalama yapıyoruz. Evet somut sürecine ben yapıyorum ama psikomotor sürecini herkes bilip takip etmediği için işte kim ne yapıyorsa ondan görüp yapmaya çalışıyorlar. Ya da sosyal medyada yayınlanan videolardan görüp yapmaya çalışıyorlar. Çocuğa uygun mu değil mi çocuğun yeterliliği var mı diye bakılmadan uygulanmaya çalışılıyor. O yüzden kesinlikle yaşı gruplarına göre müfredat oluşturulması gerekiyor. Bence bu çok elzem bir durum. Devlet desteğinin olmaması büyük sıkıntı. Sporla birlikte çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimlerine katkıda bulunuyoruz. Davranışta olmak üzere. Ama sporu sadece zaman geçirilecek bir aktivite gibi görünüyor. Sporun bu çocuklar üzerinde olan etkilerine değinilip devlet destekli hale getirilebilir.</p>
K9	<p>Bu okullarda çalıştırılan öğretmenlere bir asgari ücret değil de daha fazla verilse. Çünkü bir aile en azından 10 bin bırakıyor 1 ay için. Ama çalışanlar şu an kaç 2300 alıyor. Bu yüzden verilen ücret kişileri tatmin etmediği için başka mesleğe yönelmek zorunda kalıyorlar. Yöneticilerinde çok baskı yaptığını öğretmenlerin işine karışmamaları gerektiğini düşünüyorum.</p>
K10	<p>Sosyal aktivite alanlarını geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılabilir. Çocukları biz alışveriş merkezlerinde değil de sosyal alanlara mahalle arası olabilir, okul içi organizasyonlar olabilir bunları geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılması lazım bence. Aileyi bilinçlendirmeye yönelik aktiviteler olabilir. Ailenin içinde bulunabileceği çalışmalar eğitimler olabilir.</p>
K11	<p>Böyle çocuklar için doğanın içinde misal veriyorum Sapanca ve çevresi yaşam köyü gibi bu çocukların çünkü doğa ile iç içe olması lazım. Devlet tarafından böyle bir yer yapılırsa bence çok isabetli olur. Özel yapıldığı zaman ben bakıyorum parası olan gönderiyor parası olmayan yapamıyor evde yani parası olmayan</p>

	sporatif eğitimi bile alamıyor.
K12	Eğitimin çocuk ile değil aile ile başlayacağından yanayım. Yani biz o konuda çok zayıfız. Aile bilinçlendirme programları çalışmaları çok az işliyoruz. Onların genetik, sosyal- ekonomik, eğitim durumlarını vs. aslında verinin tabanı bu. Biz tabana inmiyoruz. Hep yüzeysel yaklaşıyoruz problemlere o yüzden kalıcı sonuçlar elde edemiyoruz. Ailelerin araştırılmasını çok istiyorum ben.
K13	Özel devlet kanadından hizmet gelmediği için sadece bu çocuklara hizmet veren anaokulu, ilkokulu, lisesiyle, bu çocuklara hizmet veren bir kolej faaliyete geçirmek istiyoruz. Ama sadece özel gereksinimi olan çocuklara hizmet veren kurum. Bununla ilgili bir çalışmam var. Çocukları kobay gibi kullandıkları kaynaştırma sistemler hariç. Bunların tamamen ayrı olduğu bir okul ya da bunun bilinçli bir şekilde kaynaştırma sınıfları ile olsa daha vicdanlı kimliği oturmuş insanlarla bir arada bulunmasını arzu ederdim.
K14	Bununla ilgili devlet büyükleri bir çalışma yapmadığı sürece hiçbir şekilde bir eğitim görevlisinin yapmış olduğu çalışmalar tanınmayacak. Ama gönül ister ki bu çalışmaların yapmanın daha öncesinde haberlerde o bunu dolandırmış haberleri yerine günde bir kere otizmle alakalı engellilerle alakalı bir haber yapılırsa bir bilinçlendirme haberi yapılırsa bir makale yazılırsa insanlar hani iletişim çağındayız. Otizm ne insanların bilinçlenmesi lazım ilk önce. İnsanlar zaten dışarıda bilinçlendikleri zaman herkes bu çocukların eğitimine bir katkı sağlamış olacak. Çocuk dışarı çıktığı zaman evet bu çocuğun otizmi olduğunu herkes bilecek ona göre davranacak. O çocuğa kaliteli bir yaşam alanı açmak zorundayız.

K15	<p>Benim fikrim Şu Őekildeydi mesela ben her ay bu çocukları dışarıya toplu bir Şekilde sosyalleşmeye gÖtÖreceğim. En çok istediğim Şey buydu. Bunu yaparken de ailelerden asla ekstra bir Şey talep etmek istemedim. Bir Şekilde sponsor bulmaya çalıŐıp hadi Şuraya gidiyoruz o Şekilde ailelerden o yÖkÖ almaktı. Maddiyat yÖzÖnden gelemeyenlerden çok rahatsız oluyordum. Bana kalırsa engelli bir çocuğun varsa devlet doğumdan ÖlÖme kadar sana her Şekilde yardım etmesi gerekiyor.</p>
K16	<p>Benim hayalim var aslında. Gerçekten öncelikle TÖrkiye de engelli bireyler ile normal bireylerin gerçekten kendini gÖsterebileceği etkinlik dÖzenleyip mesela patenle ya da bisikletle bir parkur yarıŐları ama normal çocuklarla birlikte. Bu normal hepimizin bildiği işte saklambaç işte, istop vs. onları normal çocuklarla entegre olarak bir Şey yapılabilmesi. Hem aileleri çok mutlu ediyor hem de o kÖçük yaŐtaki normal bireylerin gerçekten bÖyÖdÖğÖnde bakış açıları değişiyor. Bir de son olarak Ölkemizde diğer Ölkelerin bir Şey yapabilmesi. Benim Şu an tek hayalim bu engelli bireylerin toplumda kabul edilmesi bu olduğunda zaten her Şey olur.</p>
K17	<p>Benim beklentim devletin Rehabilitasyon merkezlerine verdiği katkıyı spor merkezlerine de Öyle bir olanak sunsa aynı spor eğitimi alabilecek kapasitede olabilir. ÖnkÖ birçok Özel ocuk var maddi durumdan dolayı Özel eğitim alamıyor benim beklentim hayalim devletin bir an Önce de spor merkezlerine de bu olanağı sunmasını istiyorum.</p>
K18	<p>Otizmli ocuklar için yÖzme okulu amayı dÖŐÖnÖyorum. Ölkemizde bu hastalığın tanımı pek bilinmiyor. Otizmli ocuklara daha nazik davranılması gerekiyor.</p>
K19	<p>Otizmli ocukların spor alanlarının geniŐletilmesini isterdim. Daha çok sosyal aktivitelerle geniŐlemesini isterdim. Bu</p>

	çocuklar için iş imkanlarını çoğaltmayı hedeflerdim.
K20	Bu işi yapanlar vicdanlı olmaları gerekiyor. Herkes bize gelsin para kazanalım düşüncesinde olmamalıdır. Kurumların çoğu maddi yönden bakıyor. Bu böyle olmamalıdır. Devletin sahip çıkması gerekiyor. Denetimlerin artırılması gerekiyor. Engelli çocuklara daha hassas davranılması gerekiyor.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde bulgular 5 konu başlığı altında tartışılacaktır.

1. Beden eğitimi öğretmenlerinin öğretim sürecinde karşılaştıkları sorunların tartışılması.
2. Otizmlili bireylerin uyguladığı diyetlerin derse nasıl yansıdığı ile ilgili tartışma.
3. Aile faktörünün beden eğitimi öğretmenlerinin üzerindeki yansımaları ile ilgili tartışma.
4. Çalışma olanakları, araç-gereç yeterliliği bu alandaki imkanlar, ekonomik olanaklar ve özel hayata etkilerinin tartışılması.
5. Beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki yeterliliği ve bu alanda kendilerini geliştirmeleri ile ilgili tartışma.

4.1. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Öğretim Sürecinde Karşılaştıkları Sorunların Tartışılması

Beden eğitimi öğretmenlerinin öğretim sürecinde karşılaştıkları problemlere baktığımızda öncelikli olarak öğrenciden kaynaklı sorunların baş gösterdiği görülmektedir. Otizmin içinde barındırdığı davranış bozukluğu, takıntılar, saldırganlık gibi özellikler eğitimi önemli derecede etkilemektedir. Literatür taramasında davranış problemlerinin eğitim ve öğretim üzerindeki olumsuz etkileri hakkında kanıtlanmış araştırmalar mevcuttur. Orhan (2014)'ün OSB'li çocuklar üzerinde yaptığı hareket eğitimi ile ilgili çalışmasına baktığımızda davranış problemleri sonucunda, otizmlili bireyin eğitim hayatını da olumsuz etkilediği görülmektedir. Akademik eğitiminin olumsuz etkilerinin yanında sosyalleşmesini de zorlaştırdığı yapılan çalışma ile gözlemlenmiştir. Eğitim ve öğretim sürecinde, öğrencinin problemlili davranışları eğitimi zorlaştırdığı için öncelikli olarak bu davranışların altında yatan başlıca nedenler de aile içindeki yaşamı, uyku ve beslenme gibi faktörler olduğu da çıkan sonuçlar arasındadır. Beyazoğlu (2014)'ün oyun ve su terapisinin davranış

üzerindeki etkileri ile ilgili çalışmasında, otizmlili bireyin davranış problemlerinin bazen aşırıya kaçmakta olduğunu ve durdurulmasının zorlaştığı görülürken, bu davranış problemlerinin eğitim sırasında zamanla azaldığı ve söndüğü de görülmektedir. Kriz anlarında çocuğa gerekli müdahaleyi yapabilecek düzeyde bilgi ve donanıma sahip öğretmenlerin olmayışı bu durumu zorlaştırmaktadır.

Özellikle otizmlili birey geç yaşlarda eğitime başladıysa eğitim süreci daha zorlu geçtiği söylenmektedir. Erken tanı sonrasında hemen eğitime başlayan otizmlilerin çok daha avantajlı olduğu görülmektedir. Mengi (2014)'ün sosyolojik boyutları ile otizmi ele alan çalışmasına baktığımızda, Türkiye'de otizm yaşamın ilk üç ayında aile tarafından fark edilse bile resmi olarak konulan tanı %59 oranındadır. Bunun sebebi olarak da uzman doktorların yetersizliği olarak görülmektedir. Ayrıca geç tanı konulmasının sonucu olarak otizmlili bireyin eğitim hayatı da daha geç yaşlarda başlamaktadır. Bu süreç hem çocuğun gelişim süresini olumsuz etkilemekte hem de aileyi yıpratmaktadır. Otizm tanısı alan bireyin, tanı aldığı andan itibaren haftada en az 40 saat ve 12 ay sürecek olan devamlı bir eğitim alması gerektiği ve bunun önemi belirtilmiştir. Mengi'nin yapmış olduğu bu çalışma bizim çalışmamızın sonucunu destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Beden eğitimi öğretmenlerine derste uyguladıkları öğretim modelleri sorulduğunda en çok verilen cevap bireye uygunluk olduğu görülmektedir. Ve her bireyin özelliğine göre program hazırlandığını dile getirmişlerdir. Beden eğitimi öğretmenleri öğretim sürecinde karşılaştıkları sorunlara çözüm olarak anlık çözümler uyguladıklarını ve o an için pratik olmaları gerektiğini vurgulamaktadırlar. İkinci sırada ise başka bir öğretmenden yardım istediklerini dile getirmişlerdir. Buradaki cevaplardan görüldüğü gibi öğretmenler kriz anında ne yapacaklarına dair önceden öğrenilmiş bir bilgiye sahip değillerdir. Savahil (2016)'nın otizmlili bireylerin motor becerileri üzerine yapmış olduğu çalışmasında otizmlili bireylerin hepsinin birbirinden farklı özellik gösterdiği görülmektedir. Bu sebeple bireye verilecek eğitim çok önemlidir. Otizmlili bireye uygun olan ve onu yaşlarına yakın alabileceği en iyi eğitimi alması için olanak sağlanmalıdır. Kullanılan ödül-ceza sistemini uygulayabilmek için bireyi en iyi şekilde tanımalı ve olumlu bir davranışında verilecek ödül iyi seçilmelidir.

İfade edilen bir diğer sorun ise yaşanan uyumsuzlukların olduğu görülmektedir. Öğrenci ve öğretmenin uyum yakalayamaması, gözlem sürecinin olumsuz geçmesi ve

eğitime ara verilmesi olduğu görülmektedir. Beden eğitimi öğretmenleri hedef programlarına uymadıklarını dile getirmişlerdir. Ailenin maddi olanaklar sebebi ile eğitime ara vermesi ya da herhangi bir başka sebep olması fark etmeksizin hepsi otizmlili çocuk üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır. Çünkü verilen eğitim sürekli olmalıdır. Son yıllarda fiziksel aktivitenin otizm üzerindeki olumlu etkileri görülmüş ve birçok kişide bundan faydalanmak istemiştir. Ancak Sarol (2013)'ün uyarlanmış fiziksel aktivitenin Osb 'li bireyler üzerindeki çalışmasına bakıldığında, fiziksel aktivitenin Osb'li bireyler üzerindeki olumlu etkilerinden bahsedilirken, bu eğitimi veren kurum ve kuruluşların yetersiz olması ve aynı zamanda pahalı olması bu sektörden faydalanmanın önünü kapattığı görülmektedir. Sadece akademik eğitim değil diğer destekleyici programlara da katılım ile otizmlili bireyin gelişimini desteklemek gerekmektedir. Howlin, Gordon, Pasco, Wade, Charman, (2007)'de otizmlili bireyler üzerine uygulanan eğitim programları ile ilgili yaptıkları çalışmada, otizmlili bireylerin farklı özellikleri sebebi ile tek bir eğitim programını uygulamanın anlamsız olduğu görülmüştür. Bireyselleştirilmiş programların sürekli olarak güncellenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Tanı sonrası iyi bir değerlendirme süreci otizmlili için oldukça önemlidir. Çünkü yaptığımız çalışmada yanlış değerlendirme yapılan bireylerin eğitim süreçlerindeki olumsuz geri dönüşler göze çarpmaktadır. Bunlar da otizmlili çocuk için oldukça uzun ve yıpratıcı bir süreç olarak görülmektedir. Sucuoğlu (2012)'deki Osb 'li bireylerin değerlendirilmesi ile ilgili çalışmaya ile otizmlili bireyin en iyi şekilde değerlendirilmesi, için gözlem sürecinin çok önemli olduğunu, bireyin iletişimini, sosyal çevresini, davranış problemlerini, aile içindeki yaşamını, doğal ortamını tüm süreçlerin gözlemi hazırlanacak olan eğitim programının kalitesi için büyük önem arz ettiği görülmektedir.

4.2. Otizmlili Bireylerin Diyetlerinin Uyguladığı Diyetlerin Derse Nasıl

Yansıdığı İle İlgili Tartışma

Beslenme ve diyet yaklaşımlarının otizm üzerine etkisinin olumlu olarak yansıdığını savunan beden eğitimi ğretmenlerinin %40'ı, özellikle hiperaktivite ve dikkat dağınıklılığının azalmasında önemli katkısı olduğunu dile getirmişlerdir. Kawicka ve Regulska-Ilow (2013)'te beslenme ve diyetin otizm üzerindeki etkilerinin incelendiği çalışmasına baktığımızda, renklendirici ve koruyucu içeren yiyeceklerin otizmlili bireyler üzerinde hiperaktiviteye sebep olduğunu ve bunlara yönelik kısıtlayıcı

Feingold diyeti ile olumlu sonuçlar alındığı görülmüştür. Azalan hiperaktivite ile otizmlili bireyin odaklanması artmakta ve davranış problemlerinde azalma meydana gelmektedir.

Şekerli gıdaların tüketiminin otizmlili birey üzerinde olumsuz etkileri olduğuna değinmişlerdir. Beslenme ve diyetin etkilerinin derse yansıdığını ve olumlu dönütler aldıklarını dile getirmişlerdir. Bunu yanı sıra otizmlili bireyin diyet uygularken izole edilmesi gerektiğini çocuğun diğer yiyecekleri gördüğünde sorun oluşabileceğini de eklemişlerdir. Jiang ve Ark. (2017)'de Osb 'li bireyler için diyetin şu an ve gelecekteki rolü nasıl olacağına dair yaptıkları göstermişlerdir. Ayrıca Weber ve Newmark, (2007, s. 999)'de Osb 'li bireyler için alternatif tedavi yöntemleri araştırmalarında, Omega-3 yağ asidinin dil konuşma becerilerinde önemli artış gösterdiği görülmüştür. Fujiwara, Morisaki, Honda, Sampei, Tani, (2016)'da beslenme ve otizm üzerine yaptıkları çalışmada, oral magnezyum ve B6 vitaminlerinin otizmlili bireyin sosyalleşmesinde ve belirli davranışlarında olumlu etkileri olduğunu belirtmişlerdir. El-Rashidy, El-Baz, El-Gendy, Khalaf, Reda, Saad, (2017)'de ketojenik diyet ile yapılan araştırmalar da bu diyetin otizm üzerinde olumlu etkileri olduğu görülmüş bilişsel ve sosyal anlamda etkili sonuçlar alınmıştır Otizmlili bireylerin beslenme ve sindirim sorunları düşünüldüğünde bireyin sorunlarına göre verilen beslenme ve diyet programlarının etkili sonuçları olabileceği görülmektedir.

Diyetin olumsuz etkilediğini söyleyen öğretmenlerin %30'u ise çocukların duygusal durumlarını kötü etkilediğini daha saldırgan olduklarını ve ders işleyemediklerini belirtmişlerdir. Ammaniti, Ambruzzi, Lucarelli, Cimino, D'Olimpio, (2004)'de anne-çocuk üzerinde yaptığı çalışmada, beslenme problemi yaşayan otizmlili bireylerin duygusal olarak daha saldırgan, öfkeli, depresif davranışların olduğu yapılan çalışmalar ile gözlemlenmiştir. Bu durumlarının derse etkisi olumsuz olarak görülmektedir.

Aynı zamanda çocukların sevdiği yiyeceklerin ödül yönteminde kullanmadıklarını ve ödül kısıtlamasına gittiklerini söylemişlerdir. Yemek seçiciliği otizmlinin dünyasında sıkça rastlanan bir durumdur. Bu durumu fırsata çevrilmesi ödül-ceza sisteminde kullanılması otizmlili bireyin eğitim ve öğretim sürecinde sıkça başvurulan bir yöntem haline geldiği görülmektedir. Meral (2017)'nin Osb 'li çocukların beslenme sorunları üzerine yaptığı çalışmasında, otizmlili bireylerin ise ödül

olarak sevdikleri yiyeceklerin verilmesi sonucunda sevmedikleri yiyecekleri de yedikleri görülmüştür.

Çıkan sonuçlardan dile getirilenlerden biri de bireylerin hareket eğitimi sırasında yorulduklarını ve almaları gereken besinleri alamadıklarını dile getirmişlerdir. Geraghty, Depasquale, Lane, (2010)'da otizmde beslenme ve tedavi üzerine yaptıkları çalışmada, Kazein içermeyen diyet programlarının çocukların kemik gelişimini olumsuz etkilediği, vitamin değerlerinin düşük çıktığı görülmektedir. Bu diyetin aynı zamanda bireyin sinir iletimini olumsuz etkilemekte sinir, terleme aşırı hareketlilik ve uykusuzluk gibi yan etkilere sebep olmakla birlikte bu etkiler iki gün içerisinde kaybolmaktadır. Daha sonra da algı düzeyinde artma meydana gelmektedir. Aydın ve Kınacı (2018, s. 150)'de glüten ve kazein diyeti ile ilgili yaptıkları çalışma ile kazein diyetinin başlangıcında olumsuz etkiler görülse de zamanla yerini gıdaları tüketmek isterler ve yeni gıdaları denemek istemezler. Emond ve ark. (2010)'un Osb 'li küçük çocuklar üzerine yaptığı beslenme ve diyet çalışmasında, bunun sonucunda ise yaşlılarına göre vücut kitle indekslerinde daha düşük sonuçlar görülmekle beraber vitamin ve mineral yönünden de eksiklikler yaşadıkları görülmektedir. Fakat bunlar da takviye gıdalar ile eksikliklerin giderilmesi sağlanabilir.

Katılımcıların %20'si ise diyetin olumlu ya da olumsuz bir etkisini görmediklerini savunmuşlardır. Tüm bireylerin farklı oluşu diyet ve beslenme programlarının herkes üzerinde aynı sonuç göstermeyeceği söylenebilir. Fakat Emond, Emmett, Golding, (2010)'da yaptığı araştırmaya baktığımızda göstermektedir ki otizmlili bireyin hayatında sindirim sorunları, beslenme problemleri görülmektedir. Otizmlili bireylerin bebeklikten başlayan bu sorunlarına rağmen büyüme fonksiyonlarında bu duruma bağlı olarak bir gerilik görülmemektedir.

4.3. Aile Faktörünün Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Aile Üzerindeki Yansımaları ile İlgili Tartışma

Araştırmanın sonucu olarak öğretmenlerin %55'i aile faktörünün, kendilerini ve otizmlili bireyi, olumsuz yönde etkilediğini dile getirmişlerdir. Ailenin gerçekçi olmayan beklentileri, sabırsız olmaları ve özellikle eğitime evde destek vermemeleri en çok karşılaşılan sorunlar olarak dile getirilmiştir. Sönmez (2012) sınıf çaplı kendini izleme öğretimi üzerine yapmış olduğu çalışmasında, ailenin eğitime aktif olarak

katılmamasının önündeki durumlara baktığımızda bunlar genellikle; öğretmenlerin aileler ile doğru iletişimi kuramaması veya ailelere karşı ön yargıları, ailelerin çalışma saatleri ekonomik zorluklar gibi durumlar görülmektedir. Fakat ailenin eğitimde aktif olması çocuk gelişimi açısından önemli olduğu görülmektedir.

Bu durum öğretmenlerin ve otizmlili çocuğun üzerinde olumsuz olarak yansımaktadır. Ailenin içinde bulunduğu durum düşünüldüğünde psikolojik olarak iyi olmadığı ve durumu kabullenemediklerini söyleyebiliriz. Bunun yanı sıra çaresizlik, maddi ve manevi eksiklikler de göz önüne alındığında ailenin vermiş olduğu tepkilerin sebepleri görülmektedir. Yapılan araştırmalarda, ailelerin stres düzeyi incelendiğinde çocukları normal gelişim gösteren aile ve otizmlili çocuğa sahip ailelerin stres düzeyi arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Hayes ve Watson (2013)'de aile stresinin otizm ile ilişkisinin, diğer tipik gelişen çocukların ailelerinin yaşadığı stres ile karşılaştırarak yaptıkları çalışmada, otizmlili çocuğu olan ailelerin yoğun stres yaşadıkları görülmüştür. Bunun başlıca sebepleri olarak da tanı sonrası bilgi yetersizliği, içinde buldukları durumun belirsizliği maddi ve manevi durumlar olarak görülmektedir. Otizmlili bir çocuğa sahip olmanın getirebileceği zorluklar aileyi tedirgin edebilmektedir. Tekin-İftar ve Kutlu (2013)'ün ailelerin otizm deneyimlerinin incelendiği nitel çalışmasında, aileler tanı konulması için uzmanlara başvurduklarında bazen yanlış değerlendirmelere maruz kalabiliyor ve bu da ailenin tanı için daha çok beklemesine bu durumun geçici olduğuna inanmasına neden olabilmektedir. Bu da geç tanı ve geç eğitime neden olarak işleri daha da zorlaştırdığı görülmektedir. Ives ve Munro (2002)'de yaptıkları çalışmada, çocuğa tanı konulamaması, geçen zaman içerisinde aileyi ciddi derecede yıpratmış görülmektedir. Hem bu durumu kabullenmelerini zorlaştırmakta hem de her geçen zaman içerisinde belirsizlik ile birlikte kaygıları artabilmektedir. Tanı sonrasında da ailelerde genellikle büyük üzüntü, depresyon, bu durumu inkâr etme gibi birçok sorun görülmektedir. Bu durum ise hem aile içinde yaşanan sorunlara yol açabilmekte hem de çocuğun eğitim ve öğretim sürecini olumsuz etkileyebilmektedir. Ailelerin tanı sonrasında yaşayacakları psikolojik durumları göz önüne aldığımızda bunlar için destek almaları gerektiği ve bunun göz ardı edilmemesi gerektiği söylenmektedir (Exkorn, 2005).

Öğretmenlerin %40'ı ise bu durumdan olumlu etkilendiklerini aile ile birlikte hareket etmenin onları daha çok motive ettiğini ve ailelerin beklentilerine göre hareket

ettiklerini dile getirmişlerdir. Sucuoğlu (1996)'daki kaynaştırma programlarına anne-baba katılımının etkileri üzerine yaptığı çalışmasında; ailenin, öğretmen ile uyum içerisinde hareket etmesi, eğitimi okul ile sınırlamaması gelişim açısından oldukça önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Otizmli çocuğun eğitim sürecinde, ailenin her aşamada eğitime katılması, kendini otizm konusun da geliştirmesi ve bu süreçte sağlıklı adımlar atması çocuğun gelişimi açısından çok önemli bir yer tutmaktadır. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları (BEP) hazırlandığı zaman aile ile birlikte koordineli bir şekilde hazırlanması, çocuğun tüm ihtiyaçlarının belirlenmesi için ailenin söyledikleri önemlidir. Otizm düzeyine bağlı olarak eğer otizmli çocuk kendini ifade edebiliyor ise bu ekibe çocuğun da dahil edilmesi gerekmektedir. Özellikle ailenin bu ekibe katılması yasal olarak zorunlu kılınmıştır (573 Sayılı KHK 1997). Böyle bir çalışma ile daha verimli sonuçla elde edilebileceği görülmektedir. Eğitim süresinde öğretmenler aile ile iş birliği içinde olmalıdır. Aileler verilen eğitimlere katılmalı, eğitimi sadece okul içinde görmemeli bunu evde de devam ettirmelilerdir. Evde tekrarlanmayan eğitimlerde çocuk üzerinde davranışta kalıcı değişikliklerin olması daha da zor olmaktadır (Özdemir, 2010). Otizmli çocuğun öğrendiklerini sadece okul sınırları içinde uygulaması, ev ve diğer yaşam alanına uygulanmaması, davranışların belirli bir alan içinde gerçekleştirmesine neden olduğu görülmektedir. Otizmli birey öğrendiği tüm davranışları tüm alanlarda uygulamaya başladığında, kalıcı olarak davranış değişikliği olabileceği görülmektedir. Ayrıca aile içinde anne ve babanın rolleri düşünüldüğünde her iki ebeveyninde üzerine düşen görevleri yerine getirmesi gerekmektedir. Flippin ve Crais (2011, s. 30)'in Osb 'li bireyin müdahalesinde, babanın aktif katılımı ile ilgili yaptıkları çalışmada, aile arasında anne ve baba iş yükünü bölüştüklerinde, baba anneye destek verdiğiğinde, anne üzerindeki stresin azalacağı bu durumun hem anne hem de çocuk üzerinde olumlu etki yapacağı düşünülmektedir.

4.4. Çalışma Olanakları Araç-Gereç Yeterliliği Bu Alandaki İmkanlar Ekonomik Olanaklar ve Özel Hayata Etkilerinin Tartışılması

Katılımcıların yarısı ise alanları ve araç gereçleri yetersiz bulmuştur. Akçin, Teyyare, Mandan, (2014) otizm merkezinde çalışan öğretmenlerin sorunlarına dair görüşleri, alınarak yapılan çalışmada, özel çocukların eğitimi için hazırlanan sınıfların

gerekli koşullarda olmayışı, öğrencilerin yeterlilikleri göz önüne alınmadan sınıflandırıldığı, öğretmenlerin bilgi yetersizliği, ailelerin bilgisizliği ve eğitime karşı ilgisizlikleri olduğu görülmüştür. Eğitim ve öğretim de yaşanan bu aksaklıklar olumsuz geri dönüşlere sebep olmaktadır. Otizm tanısı alan birey, tanı aldığı andan itibaren bireyselleştirilmiş eğitim programı ile destek alması, gerekli araç gereçlerin sağlanması gerekmektedir (Fein ve Dunn, 2007).

Çocukların daha geniş alanlarda, daha çok bireyselleştirilmiş olanların olması gerektiğini dile getirmişlerdir. Otizmlı bireylerin eğitim alacakları alanların düzenlenmesi oldukça önemlidir. Bireyi rahatsız etmeyecek bir ortam oluşturulmalıdır. Bu durum öğrenme üzerinde oldukça önemlidir (Palko ve Lynch, 2009). Otizmlı bireyin takıntılı davranışları, dikkat dağınıklığı, bu bireyler için özel alanlar oluşturulması gerektiği fikirleri doğrular niteliktedir. Revees (2012)' de yapmış olduğu otizmlı çocukların ortamlarına yönelik çalışmada, doğa da yapılan etkinliklerin, sınıf içinde yapılan etkinliklerden daha etkili olduğu, çocuğun duyuşsal olarak daha çok ilerleme kat ettiği görülmektedir. Bizim sonuçlarımızı doğrulayacak nitelikte çalışmalar da gösteriyor ki ortam ve koşulların öğretim hayatındaki etkileri yadsınamaz bir gerçektir.

Otizmlı çocukların sosyal alanda kabul görmediklerini, sosyal medyanın yanıltıcı olduğunu ve dışlandıklarını, tesisleri özgürce kullanamadıklarını belirtmişlerdir. Çocuğun sosyal alanlarda kabul görmemesi, dışlanması hem çocuk hem de aile için oldukça büyük zorluklar oluşturmaktadır.

Katılımcılara devletin sağlamış olduğu olanaklar sorulduğunda ise %45'i bu durumdan memnun olmadığını devletin, özel eğitimi desteklediğini fakat sporu desteklemediğini ve buna bütçe ayırmadığını dile getirmişlerdir. Aydın ve Sarol (2014, s. 875) 'te Osb'li bireylerin aktivitelere katılımının önündeki engellere yönelik yapmış olduğu çalışmaya baktığımızda, ekonomik koşullara bakıldığında fiziksel aktivitenin katılımını destekleyici çalışmaların olmayışı tesislerin yetersiz olması, devletin spora yönelik bütçe ayırmadığı ve özel kurumların pahalı olması olarak engeller olduğu görülmektedir. Ertaş (2006)' da Niğde ili örneği ile yaptığı yaşam boyu spor ve tesis yeterliliğini gösteren çalışmada, sporun, otizmlı bireyin hayatına kattığı olumlu etkiler düşünüldüğünde, ailelerin maddi olarak yetersiz kaldıkları görülmektedir. Spor tesislerinin yapım aşamasında engelli bireylerin kullanımı da düşünülerek inşa

edilmesi gerektiği söylenmiştir. Okur (2001)'de yaptığı engellilere yönelik kentsel koşullar çalışmasında, spor tesislerinin engelli bireylerin rahatça ve bağımsız bir şekilde kullanabilmesi gerektiği ve ek olarak bu tesisler için ulaşım kolaylığı sağlanması gerektiği belirtilmiştir. Otizmlili birey için sağlanacak olan bu imkanların onu, normal gelişim gösteren bireylerden üstün kılacak bir ayrıcalık sağlamayıp, bu bireyler ile eşit imkanlara kavuşmasını sağlayacaktır. Şahsuvaroğlu, Güneş, Aktaş, Konuk, (2013) yılında yapmış olduğu Engelsiz Türkiye adlı çalışmalarında, özel eğitim gereksinimi olan bireylerin mesleki alanda ilerlemeleri için açılan bir rehberlik hizmetinin olmayışı, bu bireylerin mesleki potansiyellerinin göz ardı edilmesine sebep olmaktadır.

Katılımcıların %40'ı ise memnun olmayan katılımcıların sözlerine destek olacak cevaplar vererek spora daha çok destek ve ödenek verilmesi gerektiğini dile getirerek sadece yetersiz bulduklarını ve geliştirilebileceklerini ifade etmişlerdir. Ülkemizde özel eğitim tanısı almış çocukların, erken eğitim müdahalesi zorunlu kılınmış ve bu çocukların okul öncesi eğitimi yasal olarak zorunlu hale getirilmiştir (Diken, 2011). Erken başlayan eğitim ile bu çocukların gelişimleri desteklenmektedir. Güven ve Efe Azkeskin (2010) yapılan erken çocukluk eğitimi adlı çalışmada, erken çocukluk döneminde (0-6 yaş) alınan eğitim çocuğun gelişimi açısından oldukça önemlidir. Bu eğitim çocuğun hem psikomotor gelişimi hem sosyalleşme hem de akademik anlamda önemli derecede etkilemektedir. Bu eğitimin normal gelişim gösteren bireylere aynı zamanda engelli bireylere verilmesi önemlidir (Diken, 2010). Günümüzde otizm tanısı alan çocuklar için geliştirilmiş eğitimler ile bu çocuklar tanı aldıkları andan itibaren Katılımcıların %10'luk kısmı ise olanakların yeterli olduğunu ve insanların haklarını bilmediğini ve araştırmadığını söylemişlerdir. Devletin sağladığı olanaklara baktığımızda, bunun önünde engel olarak ailelerin yeterince bilgi sahibi olmayışı, tüm süreçlerde koordineli hareket edilmemesi olarak görülebilir. Yasalar ile engellilerin hakları belirtilmiştir.

Katılımcılara bu işin özel hayatlarına yansıma şekli sorulduğunda %45'i olumlu olarak etkilendiklerini, bu durumun onları daha sabırlı yaptığını ve hayata bakış açılarının değiştiğini söylemişlerdir. Bu katılımcılar aynı zamanda bu işi severek ve isteyerek yaptıklarını dile getirmişlerdir. Sarol, Ekinci, Karaküçük, (2011)'de beden eğitimi öğretmenlerinin gönüllü olarak otizmlili çocuklar ile çalışmasını konu alan bir

çalışmada, öğretmenlerin yaşadıkları duygular; yardım, mutluluk, sabır ve empati olarak görülmektedir. Katılımcıların %35'i ise olumlu yönlerinin yanında olumsuzluklardan da bahsetmişlerdir. Fakat bu olumsuzların bu işi sevmelerine engel olmadığını da dile getirmişlerdir. Bu durumda her işin getirdiği zorlukların olduğu ama işin içerisine gönüllülük esas alındığında, bu zorlukların çok fazla ön plana çıkmadığını da söyleyebiliriz.

Katılımcıların en düşük verdiği cevap ise %20 olarak bu işin onları tamamen kötü etkilemesi, çok yorulmaları daha sinirli ve agresif olmaları olarak görmekteyiz. Bu katılımcılar bu işin onlara kattığı olumlu yönlerinden bahsetmemişlerdir. Kocaman (2018)'de özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ile ilgili araştırmasında, özel eğitim gerektiren bireyler ile çalışan eğitimcilerin, normal gelişim gösteren öğrenciler ile çalışan öğretmenlere göre daha çok stres yaşadıklarını ve iş güçlerinin daha çok olduğunu aynı zamanda aile baskısı hissettiklerini çalışmasında belirtmiştir. Bu bölümde son olarak maddi kazançların yeterliliğinden bahsedebilir. Katılımcıların %40'ı aldıkları ücretten memnun olurken, %60'ı ise bu konuda memnun olmadıklarını belirtmişlerdir.

4.5. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Mesleki Yeterliliği ve Bu Alanda Kendilerini Geliştirmeleri ile İlgili Tartışma

Katılımcıların %75'i lisans süresince engellilere yönelik aldıkları eğitimi yetersiz bulmuştur. Bu durum engelliler alanına yönelik verilen eğitimin yetersizliğini göstermektedir. Engelliler için beden eğitimi dersi önceleri seçmeli ders olarak verilirken, daha sonra bu ders zorunlu hale gelmiştir. Daha sonra bazı beden eğitimi bölümleri yan dal olarak engelliler sporlarına özgü bölümler açmıştır (Öztürk, 2010). Sonradan müfredata zorunlu olarak geçen ders, hala yetersiz olarak görülmektedir. Lermi (2016)'daki Osb' li bireylerin kaynaştırma programlarında beden eğitimi derslerine katılımı ile ilgili yapmış olduğu çalışmasında, uygulama ve teorik olarak yeterli donanıma sahip olmayan beden eğitimi öğretmenlerinin, bu alana yöneldiklerinde birçok zorlukla karşılaştığı görülmektedir. Beden eğitimi öğretmenlerinin ders için hazırlık ve öğretim aşamaları ile ilgili özel eğitim alanında daha çok ders almaları gerektiği belirtilmiştir. Öğretmenlerin almış olduğu derslerin teoride kalması ve uygulamalı derslerin yetersizliği bu alanda yapılması gerekenleri ortaya koymuştur.

Katılımcıların. %25'i ise bu alanda yeterli eğitimi aldıklarını dile getirmişlerdir. Katılımcıların alana yönelik gelişmeleri takip edip etmedikleri sorulduğunda ise %55'lik kısmı vakit buldukça baktıklarını ve çok fazla zaman ayırmadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %45'i ise araştırmaları takip ettiklerini, bu alana yönelik çalışmalar yaptıklarını söylemişlerdir.

Araştırmanın bulgularına baktığımız da Beden eğitimi öğretmenlerinin öğretim süreçlerinde birçok sorunla karşılaştığı görülmektedir. Öğrenciden kaynaklı sorunlar en sık karşılaşılan sorun olarak ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin bu durumun karşısındaki çözümlerin anlık olması, kalıcı çözümlerin üzerinde durulmaması bir diğer sorun olarak görülmektedir.

Öğretmenlerin beslenme yaklaşımlarına bakış açıları göz önüne alındığında diyet programlarının etkili olduğu söylenmiştir. Bu durum da beslenme üzerine yapılmış bilimsel araştırmalar ile paralellik göstermektedir. Ailenin öğretmenler üzerindeki etkilerine bakıldığında doğru iletişimin kurulamadığı görülmektedir. Öğretmenler özellikle ailelerin, çocuklarının durumlarını kabullenmeyişiinden ve onların gösterebileceği performansın çok üstünde bir performans sergilemeleri inancı olmuştur. Bu durumun sonuçlarına baktığımızda hem öğretmenin motivasyonunu düşürdüğü hem de öğrenci üzerinde baskı yarattığı görülmektedir.

Katılımcıların yeterli alan ve materyal konusunda verdikleri cevap yarı yarıya değerlendirilmiş olup yetersiz cevabını veren katılımcıların buna sebep olarak tesisleri özgürce kullanamadıkları toplumun engelli bireyler üzerindeki olumsuz bakış açıları olduğu sonucu çıkmıştır. Devletin imkanları da %45'lik bir oranla yetersiz bulunmuştur. Devletin sporu desteklemediği ve bu alana yeterince maddi ve manevi olarak olanak sunulmadığı sonucuna varılmıştır. Öğretmenlerin %45'i otizmli bireylerden olumlu bir şekilde etkilendiği sonucuna varılmış olup aynı zamanda olumsuz etkilerinin de az denilmeyecek derecede olduğu görülmektedir. Otizmli bireyler ile çalışmanın gönüllülük esası olmasının yanında bu işin maddi sonuçlarına baktığımızda katılımcıların %60'lık kısmının ücretten memnun olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın bir diğer sonucu ise öğretmenlerin bu alanda yeterli eğitimi alamadığı sonucuna varılmıştır. Aynı zamanda öğretmenlerin bu alanla ilgili kendilerini çok fazla geliştirmedikleri ve gündemi yeterince takip etmedikleri sonucu ortaya

çıkıştır. Kendini gelişmeye adayan öğretmenlerin %45'i ise sadece takip etmediklerini ve aynı zamanda araştırmalar yaptıklarını ve kendi çalışmaları olduğunu da dile getirmişlerdir.

Tüm sonuçlara bakıldığında bu alanla ilgili

- Beden eğitimi öğretmenlerinin otizmli çocuklarla çalışırken karşılaştıkları sorunlara yönelik yeterince çalışma olmadığı ve bu alanda çalışan öğretmenlerin, her geçen gün artması sonucunda bu alanla ilgili çalışmaların olmasına ihtiyaç duyulmaktadır.
- Ailelerin çocuk ve öğretmen üzerindeki baskısının durumu kabullenemediğinden kaynaklı olup olmadığının araştırılması gerektiği görülmektedir.
- Öğretmenlerin aile ile olan çatışmalarının öğrenci gelişimi açısından etkilerinin araştırılması gerekmektedir. Bu durumun öğrenci ve aile ilişkisinin ne boyutta olduğu ne sonuçlar doğurduğu belirtilmelidir.
- Ailenin öğretmenlerde kurduğu baskının öğrenciye karşı etkilerinin araştırılması gerekliliği ve bunların sonuçlarının neler olduğu bilinmelidir.
- Engellilere yönelik olanakların devlet tarafından geliştirilmesi ve iyileştirilmesine yönelik araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.
- Beden eğitimi öğretmenlerinin engellilere yönelik aldığı derslerin yetersizliğinden kaynaklı oluşabilecek sorunlara yönelik yapılacak araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.
- Beden eğitimi öğretmenlerinin, güncel bilgileri takip etme ve kendini geliştirme durumunun incelenmesi gereklidir.
- Sosyal çevrede, otizm algılarına yönelik araştırmaların artmasına ve toplumun bu konuda bilinçlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır

KAYNAKÇA

- Akçin, N., Teyyare, B., & Mandan, S. (2014). Bağımsız Otistik Çocuklar Eğitim Merkezinde Yaşanan Sorunların Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak İncelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(2), 61-84.
- Akkök F, Uzun Özer B. (2005). *Yaşamın yeni bir penceresinden: Otistik Özelliklere Sahip Çocuk Babaları ve Duyguları*, Özgür Yayınları, İstanbul.
- Akkök, F. (2003). Farklı özelliğe sahip olan çocuk aileleri ve ailelerle yapılan çalışmalar. (ed. A. Ataman) Özel Eğitime Giriş Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- Altinkök, M., Vazgeçer, E., & Ölçücü, B. (2013). Temel motor hareketlerin geliştirilmesini içeren beden eğitimi program tasarımının 5-6 yaş çocukların temel motor hareketlerinin gelişimine etkisinin araştırılması. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2013(1).
- Amerikan Psikiyatri Birliği (2013). *Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı*, Beşinci Baskı (DSM-5) (Çev. ed.: E Köroğlu) Hekimler Yayın Birliği, Ankara.
- Ammaniti, M., Ambrozzi, A. M., Lucarelli, L., Cimino, S., & D'Olimpio, F. (2004). Malnutrition and dysfunctional mother-child feeding interactions: clinical assessment and research implications. *Journal of the American college of Nutrition*, 23(3), 259-271.
- Armour, K. (Ed.). (2014). *Pedagogical cases in physical education and youth sport*. Routledge.
- Arslan, E. (2015). Haftalık egzersiz programının otizmliler çocukların motor yeterlilik ve fiziksel uygunluk düzeylerine etkisi (Doktora tezi). Çukurova Üniversitesi
- Atasoy, T. (2016). *15-20 Yaş Arası Bay-Bayan Zihinsel Engelli Sporculara, Açık ve Kapalı Alanlarda Uygulanan Hareket Eğitimi Çalışmalarının, Sonuçlarının Karşılaştırılması* (Master's thesis, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Aydın, A., Kınacı, C. (2018). "Gluten ve Kazeinden Yoksun Diyet". Aygen, A. Otizme Çözüm Var! 8. Baskı, Hayykitap, İstanbul, 2018:149-153.
- Aydin, İ., & Sarol, H. (2014). Otizmliler bireylerin Fiziksel Aktivite Programlarına Katılımını Engelleyen Faktörlerin İncelenmesi. *International Journal of Sport Culture And Science*, 2(Special Issue 1), 870-880
- Aydoğan, A., Danca, N. (2000). Özürlü Çocuğa Sahip Anne Babaların Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi. *Çocuk Forumu Dergisi*. 3(2), 25-31
- Bal, F. (2018). *Psikolojik açıdan normal ve otistik çocuklarda beslenme bozukluğu*.

- Bernad-Ripoll, S. (2007). Using a self-as-model video combined with Social Stories™ to help a child with Asperger syndrome understand emotions. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 22(2), 100-106.
- Beyazoğlu, G. (2014). *Oyun ve su terapilerinin otizm tanısı almış bir çocukta gözlenen davranış bozukluklarını azaltılması üzerindeki etkilerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Block, M. E. (2007). *A teacher's guide to including students with disabilities in general physical education*. Brookes Publishing Company. PO Box 10624, Baltimore, MD 21285.
- Bozkurt, E. (2019). *Otizm spektrum bozukluğu tanısı almış çocukların annelerinin çocuklarındaki otizm semptomlarının şiddetine göre psikolojik dayanıklılık ve başa çıkma tutumlarının karşılaştırılması* (Master's thesis, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Bulca, Y., Saçlı, F., Kangalgil, M., & Demirhan, G. (2012). Beden eğitimi öğretmenlerinin öğretmen yetiştirme programına ilişkin görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, 37(165).
- Cermak, S. A., Curtin, C., & Bandini, L. G. (2010). Food selectivity and sensory sensitivity in children with autism spectrum disorders. *Journal of the American Dietetic Association*, 110(2), 238-246.
- Diken, İ. H. (2011). İş Birliği. S. Eripek (Ed.), *Özel eğitim* (ss.41-52). 4. Baskı, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Diken, İ. H. (Ed.) (2010). *Erken Çocukluk Eğitimi*. Ankara: Pegem.
- Dikmen, U. (2008). *Otistik davranış kontrol listesi ve değiştirilmiş erken çocukluk dönemi otizm tarama ölçeğinin otistik çocukları belirleme yönünden karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dilara, Ö., & Süngü, B. (2016). Beden eğitimi öğretmen adaylarının bakış açısından "engelliler için beden eğitimi ve spor dersi" uygulamaları. *Spor Bilimleri Dergisi*, 27(1), 1-15.
- Dominick, K. C., Davis, N. O., Lainhart, J., Tager-Flusberg, H., & Folstein, S. (2007). Atypical behaviors in children with autism and children with a history of language impairment. *Research in developmental disabilities*, 28(2), 145-162.
- Duygun, T., & Sezgin, N. (2003). Zihinsel Engelli ve Sağlıklı Çocuk Annelerinde Stres Belirtileri, Stresle Başa Çıkma Tarzları ve Algılanan Sosyal Desteğin Tükenmişlik Düzeyine Olan Etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*.
- El-Rashidy, O., El-Baz, F., El-Gendy, Y., Khalaf, R., Reda, D., & Saad, K. (2017). Ketogenic diet versus gluten free casein free diet in autistic children: a case-control study. *Metabolic brain disease*, 32(6), 1935-1941.

- Emond, A., Emmett, P., Steer, C., & Golding, J. (2010). *Feeding symptoms, dietary patterns, and growth in young children with autism spectrum disorders*. *Pediatrics*, 126(2), e337-e342.
- Er, Ö. (2018). *Otizmli çocuklarda hareket eğitimi ve eğitsel oyun ile yaşam kalitesi ilişkisinin incelenmesi* (Master's thesis, Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Erkal, M., Güven, Ö., & Ayan, D. (1998). *Sosyolojik açıdan spor*.
- Ertaş, M. (2006). *Niğde ilinde yaşam boyu sporunun gelişmesinde kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlara ait spor tesislerinin verimliliği ve niteliği* (Doctoral dissertation, Yüksek Lisans Tezi, Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Exkorn, K. S. (2005). *The Autism Sourcebook: Everything You Need to Know About Diagnosis*.
- Fazlıoğlu, Y., Eşme-Yurdakul, M. (2009). *Otizimde Görsel İletişim Tekniklerinin Kullanımı*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Fein, D., & Dunn, M. A. (2007). *Autism in Your Classroom: A General Educator's Guide to Students with Autism Spectrum Disorders*. Woodbine House. 6510 Bells Mill Road, Bethesda, MD 20817.
- Filipek, P. A., Accardo, P. J., Baranek, G. T., EH, J. C., Dawson, G., Gordon, B., ... & Volkmar, F. R. (2000). Erratum: The screening and diagnosis of autistic spectrum disorders, *Journal of Autism and Developmental Disorders* (December 1999) 29: 6 (439-484)). *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 30(1), 81.
- Fisman, S., Wolf, L., Ellison, D., & Freeman, T. (2000). A longitudinal study of siblings of children with chronic disabilities. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 45(4), 369-375.
- Flippin, M., & Crais, E. R. (2011). The need for more effective father involvement in early autism intervention: A systematic review and recommendations. *Journal of early intervention*, 33(1), 24-50.
- Fujiwara, T., Morisaki, N., Honda, Y., Sampei, M., & Tani, Y. (2016). *Chemicals, nutrition, and autism spectrum disorder: a mini-review*. *Frontiers in neuroscience*, 10, 174.
- Geraghty, M. E., Depasquale, G. M., & Lane, A. E. (2010). *Nutritional intake and therapies in autism: a spectrum of what we know: Part 1*. *ICAN: Infant, Child, & Adolescent Nutrition*, 2(1), 62-69.
- Gıcı Vatanserver, A. (2019). *Otizm spektrum bozukluğuna sahip çocuğu olan annelere sunulan koçluk uygulamalarının annelerin öğretim becerilerini ve çocukların ortak dikkate tepki verme becerilerini edinmeleri üzerindeki etkileri* (Master's thesis, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

- Grandin, T., & Scariano, M. (1986). *Emergence Labelled Autism*.
- Gül, O. S. (2012). *Ailece Sunulan Sosyal Öykülerin Otistik Spektrum Bozukluğu Olan Ergenlerin Sosyal Becerilerine Etkileri*, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı, Doktora Tezi.
- Güleç-Aslan, Y., Kircaali-Iftar, G., & Uzuner, Y. (2009). Otistik çocuklar için davranışsal eğitim programı (OÇİDEP) ev uygulamasının bir çocukla incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 10(01), 1-25.
- Gülerce, A. (2007). *Dönüşümsel aile modeli ve Türkiye'de ailelerin psikolojik örüntüleri*. Boğaziçi Üniversitesi.
- Gülüm, V., & Bilir, P. (2011). Beden Eğitimi Öğretim Programının Uygulanabilme Koşulları İle İlgili Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Görüşleri. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(2), 57-64.
- Güven, G., & Efe Azkeskin, K. (2010). Erken çocukluk eğitimi ve okul öncesi eğitim. İ. H. Diken (Ed.), *Erken çocukluk eğitimi* (ss. 1-53). Ankara: Pegem Akademi.
- Hakyemez, Ö. (2010). *Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Mesleki Yaşantılarında Karşılaştıkları Problemler (Kayseri ili Örneği)*. Yüksek Lisan Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı.
- Hardman, K., Murphy, C., Routen, A., & Tones, S. (2013). *World-wide survey of school physical education*.
- Hayes, S. A., & Watson, S. L. (2013). The impact of parenting stress: A meta-analysis of studies comparing the experience of parenting stress in parents of children with and without autism spectrum disorder. *Journal of autism and developmental disorders*, 43(3), 629-642.
- Heflin, J., & Alaimo, D. F. (2007). Students with autism spectrum disorders: *Effective instructional practices*. Recording for the Blind & Dyslexic.
- Hisoğlu, A. (2018). *Otizm spektrum bozukluğu tanılı çocukların ebeveynlerinde algılanan sosyal destek ve problem çözme becerilerinin yaşam doyumuna etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Howlin, P., Gordon, R. K., Pasco, G., Wade, A., & Charman, T. (2007). The effectiveness of Picture Exchange Communication System (PECS) training for teachers of children with autism: a pragmatic, group randomised controlled trial. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 48(5), 473-481.
- Huguet, G., Ey, E., & Bourgeron, T. (2013). *The genetic landscapes of autism spectrum disorders*. Annual review of genomics and human genetics, 14, 191-213.

- İlhan, E. L. (2007). *Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda beden eğitimi ve spor aktivitelerinin ruhsal uyum düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ingstad, B., & Whyte, S. R. (Eds.). (1995). Disability and culture (p. 3). Berkeley: University of California Press.
- İrtenk, T. (2011). *Otistik çocuk özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin mimari tasarım açısından incelenmesi*.
- Ives, M.& Munro, N. (2002). *Caring for a child with autism: A practical guide for parents*, London: Jessica Kingsley Publishers.
- Jeong, M. (2008). *Physical education teachers' beliefs and intentions toward teaching students with disabilities* (Order No. 3327000). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (304438160). Retrieved from <http://search.proquest.com/docview/304438160?accountid=37161>
- Kagitcibasi, C. (1998). *Kültürel Psikoloji: Kültür Bağlamında İnsan ve Aile*. İstanbul, Altan Matbaacılık.
- Jiang Li Y, Jun Ou J, Min Li Y, Xiang DX. (2017). “*Dietary Supplement for Core Symptoms of Autism Spectrum Disorder: where Are we Now and where Should we Go?*”, *Front. Psychiatry*, 2017, 8(155), 1-12.
- Kanner, L. (1943). *Autistic disturbances of affective contact*. *Nervous child*, 2(3), 217-250.
- Karasar, Niyazi. (1998). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (8. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kawicka, A., & Regulska-Ilow, B. (2013). How nutritional status, diet and dietary supplements can affect autism. A review. *Roczniki Państwowego Zakładu Higieny*, 64(1).
- Kınalı, G. (2003). “*Zihin Engellilerde Beden - Resim - Müzik Eğitimi. Farklı Gelişen Çocuklar.*” İstanbul: Epsilon Yayınları, 244.
- Kırcaali-İftar, G. (2015). *Eğitim Dizisi: Otizm Spektrum Bozukluğu (Güncelleştirilmiş İkinci Baskı)*.
- Kocaman, A. (2018). *Özel Eğitim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeyleri İle Sınıf Yönetimi Becerileri Arasındaki İlişki* (Doctoral dissertation, Yüksek lisans tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale).
- Koçbeker, B. N., & Saban, A. (2005). Otistik Bir Çocuğun Yabancı Dil Öğrenimine İlişkin Örnek Olay İncelemesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 401-427.
- Korkmaz, B. (2000). Bir sendrom, bir belirti, bir hastalık: Otizm. Nörobiyolojik temelleri ve nörofonksiyonel mekanizmalar. *Sendrom Dergisi*, 1243-58.

- Korkmaz, B. (2005). *Yağmur çocuklar: otizm nedir?*. 8. Gün Özel Eğitim Rehabilitasyon ve Psikolojik Danışma Merkezi.
- Küçükahmet, L. (2008). *Öğretimde planlama ve değerlendirme*, (21. Bs.). Ankara: Nobel yayın dağıtım.
- Küçükahmet, L. (2009). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, (23. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kul, M. (2008). *Beden eğitimi öğretmenlerinin sorunları ve performanslarına etkileri*.
- Kurita, H., Osada, H., & Miyake, Y. (2004). External validity of childhood disintegrative disorder in comparison with autistic disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 34(3), 355-362.
- Lancioni, G. E., & O'Reilly, M. F. (1998). A review of research on physical exercise with people with severe and profound developmental disabilities. *Research in Developmental Disabilities*, 19(6), 477-492.
- Landa, R. (2007). Early communication development and intervention for children with autism. *Mental retardation and developmental disabilities research reviews*, 13(1), 16-25.
- Lermi, E. (2016). *Otizimli Öğrencilerinin Kaynaştırma Ortamında Beden Eğitimi Dersine Katılımlarının Beden Eğitimi Öğretmenleri ve Ebeveynler Bakış Açısından İncelenmesi*. Gedik Üniveristesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri ABD. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Leyla, K. A. Y. A., Gültekin, G. I., Şahin, M., & Kirandi, Ö. (2020). Spor Dersi Alan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Ebeveynlerinin Yaşam Kalitesi Düzeyi. *Spor Eğitim Dergisi*, 4(2), 190-202.
- Li, Y. J., Ou, J. J., Li, Y. M., & Xiang, D. X. (2017). Dietary supplement for core symptoms of autism spectrum disorder: Where are we now and where should we go. *Frontiers in psychiatry*, 8, 155.
- Lord, C., Elsabbagh, M., Baird, G., & Veenstra-Vanderweele, J. (2018). *Autism spectrum disorder*. *The Lancet*, 392(10146), 508-520.
- Mengi, A. (2014). Sosyolojik boyutlarıyla otizm/*Sociological dimensions of autism*.
- Meral, B. F. (2017). Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarda beslenme problemleri ve bilimsel dayanaklı davranışsal müdahaleler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 18(03), 493-508.
- Merriam, S.B. (2015). Nitel araştırma (Çev. Ed S. Turan). Ankara: Nobe
- Muratlı, S. (2013). *Çocuk ve spor*, Geliştirilmiş 3. Baskı, Nobel Yayın, Ankara.
- Okur, N. (2001). *Özürllülere yönelik örgütlenmenin incelenmesi*. TC Başbakanlık Özürllüler İdaresi Başkanlığı.

- Önal, S., Uçar, A. (2017), Otizm spektrum bozukluğu tedavisinde beslenme Yaklaşımları. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi* (1-2-3), 179-19.
- Orhan, B. E. (2014). *Otizimde hareket eğitiminin sosyal beceriler üzerindeki etkisi*.
- Özbek, F. (2017). *Okul öncesi dönem otizm spektrum bozukluğu'nda yaşam kalitesini belirleyici olarak hastalık şiddeti, komorbid ruhsal sorunlar ve annenin ruhsal sorunlarının rolü*.
- Özçelik, D. A. (1989). *Eğitim programları ve öğretim (Genel öğretim yöntemi)* Ankara: Ö. SYM Eğitim Yayınları, 8.
- Özdemir, O. (2010). *Ailelere Sunulan Hizmetler ve Destekler: Özel Eğitimde Aile Eğitimi ve Rehberliği*, A Cavkaytar (ed), Birinci Baskı. Ankara: Maya Akademi Yayınları.
- Özer, D. S., & Özer, M. K. (1998). *Çocuklarda motor gelişim*. Yayl. y.
- Özer, D. ve Şahin, G. (2011). Engelli bireyler için fiziksel aktivite: 2009-2010 çalıştayları sonuç raporu. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 15(2), 21-28.
- Özer, D., & Kaplan, Ö. (2000). *Eğitilebilir zihinsel engelli erkek çocukların görsel ve işitsel reaksiyon sürelerinin normal gelişim gösteren akranları ile karşılaştırılarak incelenmesi*. Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, C, 5.
- Özer, D., & Müniroğlu, M. (1998). Türkiye'deki Beden Eğitimi ve Spor Meslek Yüksekokullarının Engellilere Yönelik Çalışmalarının İncelenmesi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 242, 21-4.
- Özer, S. D., Süngü, B., & Şılak, B. (2001). Engelliler için beden eğitimi ve spor. *Araştıran Öğretmen*, 35.
- Özeren, G. S. (2013). Otizm Spektrum Bozukluğu OSB ve Hastalığa Kanıt Penceresinden Bakış. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (2), 57-63.
- Ozer-Sevimay, D. (2001). *Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Spor*. İstanbul: 1nd Ed., Nobel Yayınları.
- Özida, (2010). T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, *Özürlüler Kanunu ve İlgili Mevzuat (ÖZİDA)* 4. Baskı. Ankara, Nazar Ofset, 2010: 330.
- Özkan, A. K. (2015). *Kırıkkale Üniversitesi öğrencilerinin fiziksel aktivite düzeyinin pedometre ile belirlenmesi* (Master's thesis, Kırıkkale Üniversitesi).
- Özkaya, B. T. (2013). *Yaygın Gelişimsel Bozukluklardan Otizm Spektrum Bozukluğuna Geçiş: DSM-V'de Karşımıza Çıkacak Değişiklikler*. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(2), 127-139.

- Özlu-Fazlıoğlu, Y., & Baran, G. (2004). *Duyusal entegrasyon programının otizmlı çocukların duyusal ve davranış problemleri üzerine etkisinin incelenmesi*. Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Ozonoff, S., Prizant, B. M., Rapin, I., Rogers, S. J., Stone, W. L., Teplin, S., Tuchman, R. F. ve Volkmar, F. R. (1999). The Screening and Diagnosis of Autistic Spectrum Disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 29(6), 439-484.
- Özşaker, M., & Orhun, A. (2005). *İlköğretim okullarında beden eğitimi dersinin amaç ve içeriğine ilişkin sorunlar*. Editör: Gültekin, O, 4.
- Öztürk, M. (2010). *Engelli Bireyler iin Fiziksel Aktivite Bülteni*.
- Palko, S. & Lynch, C. (2009) Setting up the classroom. In V.G. Spencer & C.G. Simpson (Eds.), *Teaching Children with Autism in the General Classroom: Strategies for Effective Inclusion and Instruction in the General Education Classroom* (pp.29-44). Prufrock Press Inc., TX: Waco.
- Revees, H. (2012). *Human Perception and The Built: A Proposed Autism Life Learning Center for Durban* (Doctoral dissertation, Thesis (Master of Architecture to the School of Built Environment and Development Studies)(University of Kwazulu-Natal).
- şahsuvaroğlu, N, T., Güneş, H., Aktaş, İ., & Konuk, Ö. (2013). *Engelsiz Türkiye iin: Yolun neresindeyiz? Mevcut durum ve öneriler* (ss. 173-227). İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları.
- Sarısoy, M. (2000). *Otistik ve zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynlerin evlilik uyumları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Sarol, H. (2013). *Uyarlanmış Rekreasyonel Fiziksel Aktivitenin Otizmlı Bireylerin Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi*. Gazi Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sarol, H., Ekinci, E., & Karaküçük, S. (2011). *Otistik Çocuklar Spor Eğitim Projesi 'ne Gönüllü Olarak Katılan Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Görüşleri*. İçindekiler/Contents.
- Savahil, Ö. (2016). *5-10 Yaş Arası Otizmlı Çocuklarda İnce Motor Becerilerinin Reaksiyon Zamanı Ve Hareket Hızına Etkisinin İncelenmesi* (Master's thesis, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Schultheis, S. F., Boswell, B. B., & Decker, J. (2000). Successful physical activity programming for students with autism. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 15(3), 159-162.
- şekeroğlu, Z. O. (2018). *Otizm spektrum bozukluğu olan bireylere bakım veren kişilerin bakım yükü ile yaşam kalitesinin incelenmesi* (Master's thesis, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

- Shriver, E. K. (2005). Autism overview: What we know. *National Institute of Child Health and Human Development*, 5, 1-16.
- Sönmez, M. (2012). *Sınıf çaplı kendini izleme öğretiminin okul öncesi dönemdeki gelişimsel yetersizlik gösteren çocukların etkinlikle ilgilenme düzeylerine etkileri*.
- Srinivasan, S. M., Pescatello, L. S., & Bhat, A. N. (2014). Current perspectives on physical activity and exercise recommendations for children and adolescents with autism spectrum disorders. *Physical therapy*, 94(6), 875-889.
- Sucuoğlu, B. (1996). Kaynaştırma programlarında anne baba katılımı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 2(02).
- Sucuoğlu, B. (2003). *Otizm ve otistik bozukluğu olan çocuklar*. A. Ataman (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş* (ss. 393-415). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Sucuoğlu, B. (2009). *Otizm ve otistik bozukluğu olan çocuklar*. A. Ataman. *Özel Eğitim Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*.
- Sucuoğlu, B. (2012). *Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların değerlendirilmesi*. E. Tekin-İftar (Ed.) *Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar ve Eğitimleri* (2. Baskı). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Talbot, M. (2001). The case for physical education. *World summit on physical education*. Berlin, Germany: ICSSPE, 2001, 39-50.
- Tebor, S. H. (2000). The incidence and correlation of feeding problems in a normal population of toddlers. *The George Washington University*.
- Tekin, H. H., & Tekin, H. (2006). Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme. *İstanbul University Journal of Sociology*, 3(13), 101-116.
- Tekin-İftar, E., & Kutlu, M. (2013). *Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların aileleri: Aileleri anlama ve iş birliği kurma*, E. Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar ve eğitimleri, 523-554.
- Temel, C., & Sunay, H. (2002). Türkiye'de beden eğitimi ve spor öğretmenliği programlarına ilişkin öğretim elemanı görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 153(2), 143-157.
- Temel, G., Yıldız, T., Turan, M. B., & Karaoğlu, B. (2017). Sporun otistik çocuklarda saldırganlık ve sosyal uyum düzeyleri üzerine etkisinin incelenmesi. *İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 7(3), 25-33.
- Tomchek, S. D., & Dunn, W. (2007). Sensory processing in children with and without autism: a comparative study using the short sensory profile. *American Journal of occupational therapy*, 61(2), 190-200.

- Tüfekçiöglü, U., (2003) *Çocuklarda hareket, oyun gelişimi ve öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No:715.
- Uçar, K., & Samur, G. (2017). *Otizmin tedavisinde güncel beslenme tedavisi yaklaşımları*.
- Uluyol, M. (2015). *Çocukların otizm spektrum bozukluğu derecesi ile duyu-biliş-motor özellikleri arasındaki ilişkilerin belirlenmesi* (Master's thesis, Anadolu Üniversitesi).
- Usta, A. (2010) *Ankara ilinde Engelli Okullarında Görev Yapan Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Eğitim Güçlükleri*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.
- Uzunlular, Y. (2018). *Yaygın gelişimsel bozukluk tanısı almış çocuklarda spor uğraşısının iyileştirici etkisinin incelenmesi: Aydın Efeler belediyesi otizm spor eğitim merkezi uygulaması* (Master's thesis, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Vural, İ. (2007). *SOS: Otizm ve iletişim problemi olan çocukların eğitimi*. Evrim Yayınevi.
- Weber, W., & Newmark, S. (2007). Complementary and alternative medical therapies for attention-deficit/hyperactivity disorder and autism. *Pediatric Clinics of North America*, 54(6), 983-1006.
- World Health Organization. (2002) *The World Health Report, Reducing Risks, Promoting Healthy Life*. Copenhagen. WHO
- Yamaner, F. (1994). *Beden Eğitimi ve Spor Dersine Giriş Ders Notları*.
- Yanardağ, M. (2007). *Otistik çocuklarda farklı egzersiz uygulamalarının motor performans ve stereotip davranışlar üzerine etkileri*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Spor Fizyoterapistliği Programı Doktora Tezi.
- Yanardağ, M., Ergun, N., & Yılmaz, İ. (2009). *Otistik çocuklarda adapte edilmiş egzersiz eğitiminin fiziksel uygunluk düzeyine etkisi*. *Fizyoterapi Rehabilitasyon*, 20(1), 25-31.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2004). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (2. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık
- YÖK. (2007). *Eğitim Fakültesi Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları*, Erişim: http://www.yok.gov.tr/documents/10279/49665/beden_egitimi/32705218-1875-4fa3-bde8-c6b865d13c21 20.10.2016

Yüksel, M. (2014). *Bilgi çağında değişen eğitim paradigmaları çerçevesinde öğretmen istihdamı: Türkiye örneği* (Doctoral dissertation, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Zahorodny, W., Shenouda, J., Howell, S., Rosato, N. S., Peng, B., & Mehta, U. (2014). *Increasing autism prevalence in metropolitan New Jersey*. *Autism*, 18(2), 117-126.

Zwaigenbaum, L., Bryson, S., Lord, C., Rogers, S., Carter, A., Carver, L., & Yirmiya, N. (2009). Clinical assessment and management of toddlers with suspected autism spectrum disorder: *insights from studies of high-risk infants*. *Pediatrics*, 123(5), 1383-1391.

EKLER

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
Etik Kurul Başkanlığı

ETİK KURUL KARAR ÖRNEĞİ

TOPLANTI TARİHİ: 17.06.2021
TOPLANTI SAYISI: 2021-22

KARAR NO: 2021-22-19: Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Hareket ve Antrenman Bilimleri Tezli Yüksek Lisans programı 191002023 numaralı Nuran ANLAGAN'ın "Otizmli Çocuklarla Çalışan Beden Eğitimi Öğretmenleri ve Antrenörlerin Karşılaştıkları Problemler ve Çözüm Önerileri" konulu çalışması hakkında yapacağı anket sorularının, etik kurallara uygun olup olmadığını tespit etmek üzere, Etik Kurulumuzun 22.04.2021 tarih ve 2021-14 sayılı toplantısında, İGÜ Etik Kurul Yönergesinin 12(1) maddesine göre değerlendirme yapmak üzere görevlendirilen öğretim elemanlarının raporları incelenmiş olup, ilgili çalışmada yer alan bilimsel araştırmanın etik kurallara uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

► NURAN ANLAGAN

Eğitim Bilgileri

İstanbul Gelişim Üniversitesi, Yüksek Lisans, Hareket ve Antrenman Bilimleri (Şubat 2019 - Devam ediyor)

İstanbul

İnönü Üniversitesi, Pedagojik Formasyon Sertifikası (Mart 2015 - Ocak 2016)

Malatya

İnönü Üniversitesi, Lisans, Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu (Eylül 2011 - Haziran 2015)

Malatya

- Uzmanlık Alanı: Yüzme, 3. Kademe Antrenör
- Yardımcı Uzmanlık: Kayak

Gaziemir Lisesi (İzmir) (Eylül 2007 - Haziran 2011)

İş Tecrübesi

PERA Kampüs (2018 - 2019)
Spor Eğitmeni (Büyükçekmece/İstanbul)

Bireysel Yaşam Koçluğu (2017 - 2018)
(Fatih/İstanbul)

Tozkoparan Yüzme Havuzu (2018)
Yüzme Antrenörü (Merter/İstanbul)
Özel ders

Sen Değilim Rehabilitasyon Merkezi (2016 - 2017)
Spor Eğitmeni - Yaşam Lideri (Beylikdüzü/İstanbul)

Anosem Özel Çocuklar Spor Okulu (2015 - 2016)
Hareket Eğitmeni (Kartal/İstanbul)

Malatya Lisesi (2015)
Stajyer Öğretmen (Malatya)

Gençlik Spor Müdürlüğü (2014 - 2015)

Yüzme Antrenörü (Malatya)
Hem staj yaptım ve özel ders verdim

Hava Lojmanları (2013 - 2014)
Spor Eğitmenliği (Malatya)
Pilates ve Step-Aerobik derslerine girdim

Form Club (2012 - 2013)
Spor Eğitmenliği (Malatya)
Pilates, Step-Aerobik ve Fitness derslerine girdim

Seminerler ve Kurslar

Personal Trainer Sertifika Programı
Yeditepe Sports (İstanbul)

Bronz Cankurtaranlık Belgesi
Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu (Malatya)

Başarılar

Türkiye Üniversiteler Arası Bilek Güreşi Şampiyonasında 4. (2015)

Türkiye Üniversiteler Arası Bilek Güreşi Şampiyonasında 5. (2014)

Türkiye Üniversiteler Arası Bilek Güreşi Şampiyonasında 6. (2013)

Üniversiteler Arası Türkiye Taekwondo 3. (2012)

Bilgisayar Yetkinliği

Microsoft Office (Word, Excel, Power Point, Outlook)

Hobiler

Edebiyat
Spor
Turistik Geziler
Sinema
Müzik
Taekwondo

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Değerli Katılımcı,

Bu alıŐma “Otizmli Bireylere Hareket Eğitimi Veren Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Yaşadıkları Problemler Ve özüm Önerileri” ni kapsamaktadır. Bu alıŐma Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hareket ve Antrenman Bilimleri Yüksek Lisans tezi çalışması kapsamında yürütülecektir. Verdiğiniz cevaplar üçüncü şahıs kişileri ile paylaşılmayacak ve hiçbir şekilde aleyhinize dair kullanılmayacaktır. Araştırmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmakta olup rahatsız olacağınız sorular karşısında görüşmeyi tamamen sonlandırabilme hakkına sahiptir. Araştırmanın tamamlanabilmesi için tüm soruları cevaplamanız önem arz etmektedir.

Katkılarınızdan dolayı teŐekkür ederim.

NURAN ANLAGAN

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ SAğLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HAREKET VE ANTRENMAN ANABİLİM DALI YÜKSEK LİSANS ÖğRENCİSİ

SORULAR

Cinsiyet:

Tecrübe (yıl):

1. Yapılan değerlendirmeler sonrasında hazırlanan hedef programlarını (haftalık, aylık, yıllık) uygulamada yaşadığınız zorluklar nelerdir?
2. Yaşadığınız problemler karşısında nasıl çözüm üretiyorsunuz?
3. Hangi öğretim modellerini uyguluyorsunuz ve bu modellerde karşılaştığınız temel sorunlar nelerdir?
4. Bireysel öğrenme ve grup içi öğrenme avantajları ve dezavantajları nelerdir?
5. Program hazırlanırken uygun aktivite ve egzersizleri otizmli bireyin sağlık sorunlarına (astım, epilepsi, kalp), ve ilgi alanlarına göre belirlemek öğrencinin derse katılımını nasıl etkiliyor?
6. Otizmli bireyin beslenme düzeni varsa uyguladığı diyet dersinizi ne yönde etkiliyor?
7. Otizmli bireyin yaşı, cinsiyeti ve hazır bulunuşluk düzeyi alacağı eğitimi ne yönde etkiler?
8. Ailenin beklentisi ve çocuğa yaklaşımları sizi nasıl etkilemektedir?
9. Çalışma alanları ve materyalleri ne kadar yeterli buluyorsunuz?
10. Devletin bu konuda sağladığı olanaklardan memnum musunuz?
11. Otizmli birey ile çalışmak sizin özel hayatınızı olumlu veya olumsuz nasıl etkiliyor?
12. Aldığınız eğitim karşısında yeterli ya da yetersiz bulduğunuz alanlar nelerdir?
13. Dünyada bu alanda yapılan çalışmaları takip edip kendinizi geliştiriyor musunuz?
14. Yaptığınız iş karşılığında aldığınız ücret sizi tatmin ediyor mu?

